

**UJEDINJENE
NACIJE**

Međunarodni sud za krivično gonjenje
osoba odgovornih za teška kršenja
međunarodnog humanitarnog prava na
teritoriji bivše Jugoslavije od 1991.

Predmet br. IT-04-79-PT
Datum: 14. decembar 2007.
Original: engleski

PRED PRETRESNIM VIJEĆEM II

U sastavu: sudija Kevin Parker, predsjedavajući
sudija Christine Van Den Wyngaert
sudija Krister Thelin

Sekretar: g. Hans Holthuis

Odluka od: 14. decembra 2007.

TUŽILAC

protiv

MIĆE STANIŠIĆA

JAVNO

ODLUKA O FORMALNOM PRIMANJU NA ZNANJE

Tužilaštvo:

gđa Anna Richterova

Branilac optuženog:

g. Stevo Bezbradica

1. Proceduralni kontekst

1. Ova odluka Pretresnog vijeća II Međunarodnog suda za krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava od 1991. godine (dalje u tekstu: Vijeće) odnosi se na sljedeća tri zahtjeva: (a) “Zahtjev tužilaštva za formalno primanje na znanje opštepoznatih činjenica i činjenica o kojima je presuđeno, s Dodatkom”, podnesen 31. augusta 2006. (dalje u tekstu: Prvi zahtjev tužilaštva), (b) “Zahtjev odbrane za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno, s Dodatkom”, podnesen 1. februara 2007. (dalje u tekstu: Zahtjev odbrane), i (c) “Drugi zahtjev tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno, s revidiranim i konsolidovanim Dodatkom”, podnesen 10. maja 2007. (dalje u tekstu: Drugi zahtjev tužilaštva).

2. U Prvom zahtjevu tužilaštva, tužilaštvo traži da Vijeće na osnovu pravila 94(A) Pravilnika o postupku i dokazima (dalje u tekstu: Pravilnik) formalno primi na znanje sljedeće predložene opštepoznate činjenice:

- a) Stanje oružanog sukoba na teritoriji Bosne i Hercegovine postojalo je tokom perioda od najkasnije aprila do 31. decembra 1992.;
- b) Rasprostranjeni ili sistematski napad na civilno stanovništvo bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata na teritoriji Srpske Republike Bosne i Hercegovine, koja je kasnije prozvana *Republika Srpska*, trajao je tokom perioda od najkasnije aprila do 31. decembra 1992.¹

U svom Prvom zahtjevu, tužilaštvo takođe traži da Vijeće na osnovu pravila 94(B) Pravilnika formalno primi na znanje 731 činjenicu o kojoj je navodno presuđeno.²

3. Kao odgovor na Prvi zahtjev tužilaštva, odbrana je 19. septembra 2006. dostavila “Odgovor odbrane na Zahtjev tužilaštva za formalno primanje na znanje opštepoznatih činjenica i činjenica o kojima je presuđeno, s Dodatkom” (dalje u tekstu: Odgovor odbrane na Prvi zahtjev tužilaštva). U ovom Odgovoru, branilac Miće Stanišića (dalje u tekstu: odbrana) tvrdi da Vijeće ne bi trebalo formalno primati na znanje činjenice predložene na osnovu pravila 94(A) Pravilnika zbog toga što tužilaštvo nije pokazalo da se te predložene činjenice mogu smatrati opštepoznatim činjenicama³ i nadalje da, izuzev 86⁴ činjenica o kojima je navodno presuđeno, Vijeće ne bi trebalo formalno primati na znanje činjenice koje su predložene na osnovu pravila 94(B) Pravilnika. Dana 11. oktobra 2006., odbrana je dostavila još jedan podnesak kojim potvrđuje svoj Odgovor (dalje u

¹ Prvi zahtjev tužilaštva, par. 1.

² Prvi zahtjev tužilaštva, par 2. U Dodatku tom Zahtjevu navedena je 731 činjenica o kojoj je navodno presuđeno.

³ Odgovor odbrane na Prvi zahtjev tužilaštva, par. 10.

⁴ Ovaj broj je kasnije promijenjen na 84, pošto je činjenice 112 i 146 tužilaštvo povuklo u Drugom zahtjevu tužilaštva.

tekstu: Razjašnjenje Odgovora).⁵ Dana 18. oktobra 2006., tužilaštvo je dostavilo repliku na Odgovor odbrane (dalje u tekstu: Replika).⁶ Tužilaštvo u Replici traži da Vijeće odobri ulaganje replike i odbija tvrdnje koje je odbrana iznijela u Odgovoru i Razjašnjenju Odgovora. Dana 25. oktobra 2006., odbrana je dostavila odgovor na Repliku tužilaštva, u kom je potvrdila svoje ranije argumente pri čemu nije dodala ništa novo u odnosu na svoju raniju tvrdnju (dalje u tekstu: Odgovor odbrane na Repliku).⁷

4. U Zahtjevu odbrane traži se da Vijeće na osnovu pravila 94(B) Pravilnika formalno primi na znanje 20 činjenica o kojima je navodno presuđeno. Radi lakšeg snalaženja Vijeće će ove činjenice navoditi kao činjenice od A do T. Kao odgovor na Zahtjev odbrane, tužilaštvo je dostavilo “Odgovor tužilaštva na Zahtjev odbrane za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno” od 9. februara 2007.” (dalje u tekstu: Odgovor tužilaštva na Zahtjev odbrane),⁸ iznoseći prigovor na formalno primanje na znanje dviju navodnih činjenica koje je predložila odbrana.⁹

5. U Drugom zahtjevu tužilaštva, tužilaštvo traži da Vijeće na osnovu pravila 94(B) formalno primi na znanje 931 činjenicu o kojoj je navodno presuđeno i koje su sve navedene u Dodatku. U ovom Zahtjevu, tužilaštvo traži da 252 činjenice o kojima je navodno presuđeno doda pored 731 činjenice obuhvaćene Prvim zahtjevom tužilaštva, a da 52 činjenice o kojima je navodno presuđeno a koje su bile obuhvaćene Prvim zahtjevom tužilaštva povuče.¹⁰

6. Kao odgovor na Drugi zahtjev tužilaštva, odbrana je 7. juna 2007. dostavila “Odgovor odbrane na Drugi zahtjev tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno” (dalje u tekstu: Odgovor odbrane na Drugi zahtjev tužilaštva), u kom se traži da Vijeće formalno primi na znanje 84 činjenice o kojima je presuđeno koje su obuhvaćene Drugim zahtjevom tužilaštva i da odbije taj Zahtjev u vezi sa svim ostalim predloženim činjenicama o kojima je presuđeno, a koje su navedene u Revidiranom i konsolidovanom Dodatku.¹¹

7. U vezi s ova tri gorenavedena zahtjeva, od Vijeća se stoga traži da na osnovu pravila 94(A) razmotri dvije navodne činjenice, a na osnovu pravila 94(B) ukupno 951 činjenicu o kojoj je navodno presuđeno.

⁵ Razjašnjenje odbrane u vezi s njenim Odgovorom na Zahtjev tužilaštva za formalno primanje na znanje opštepoznatih činjenica i činjenica o kojima je presuđeno, s Dodatkom, 11. oktobar 2006.

⁶ Zahtjev tužilaštva za odobrenje za ulaganje replike i predložena Replika na Odgovor odbrane i Razjašnjenje u vezi sa Zahtjevom tužilaštva za formalno primanje na znanje opštepoznatih činjenica i činjenica o kojima je presuđeno, 18. oktobar 2006.

⁷ Odgovor odbrane na Zahtjev tužilaštva za odobrenje za ulaganje replike i predloženu Repliku na Odgovor odbrane i Razjašnjenje u vezi sa Zahtjevom tužilaštva za formalno primanje na znanje opštepoznatih činjenica i činjenica o kojima je presuđeno, 25. oktobar 2006.

⁸ Odgovor tužilaštva na Zahtjev odbrane za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno, 9. februar 2007.

⁹ *Ibid.*, par. 3; Činjenice O i P.

¹⁰ Pogrešna interpunkcija, tipografske greške i pogrešno navođenje paragrafa, Drugi zahtjev tužilaštva, par. 26.

¹¹ Odgovor odbrane na Drugi zahtjev tužilaštva, par. 8 a) i b).

2. Mjerodavno pravo

8. Formalno primanje činjenica na znanje vrši se na osnovu pravila 94 Pravilnika. Pravilo 94 predviđa sljedeće:

- a) Pretresno vijeće neće tražiti dokazivanje opštepoznatih činjenica nego će ih formalno primiti na znanje.
- b) Na zahtjev jedne od strana ili *proprio motu* pretresno vijeće može, nakon što sasluša strane, odlučiti da formalno primi na znanje činjenice o kojima je presuđeno ili dokumentarne dokaze iz drugih postupaka pred Međunarodnim sudom koji se odnose na pitanja koja su sporna u tekućem suđenju.

3. Formalno primanje na znanje na osnovu pravila 94(A)

(a) Argumenti

9. U svom Prvom zahtjevu, tužilaštvo traži da Vijeće na osnovu pravila 94(A) Pravilnika o postupku i dokazima (dalje u tekstu: Pravilnik) formalno primi na znanje sljedeće predložene opštepoznate činjenice:

(a) Stanje oružanog sukoba na teritoriji Bosne i Hercegovine postojalo je tokom perioda od najkasnije aprila do 31. decembra 1992;

(b) Rasprostranjeni ili sistematski napad na civilno stanovništvo bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata na teritoriji Srpske Republike Bosne i Hercegovine, koja je kasnije prozvana *Republika Srpska*, trajao je tokom perioda od najkasnije aprila do 31. decembra 1992.¹²

10. Tužilaštvo tvrdi da postoji više izvora, uključujući izvještaje Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija, izvještaje *Human Rights Watcha* i *Amnesty Internationala*, knjige, članke objavljene na kompjuterskim mrežama i praksu ovog Međunarodnog suda, koji pokazuju da su dvije činjenice koje su predložene u skladu s pravilom 94(A) opštepoznate.¹³ Odbrana tvrdi da se za predložene činjenice o kojima je presuđeno ne može reći da su neosporno opštepoznate.¹⁴

(b) Diskusija

11. Pravilo 94(A) je obavezujuće i ne daje Pretresnom vijeću nikakvo diskreciono ovlaštenje da odbije primiti na znanje neku činjenicu o kojoj je presuđeno kada se utvrdi da se radi o opštepoznatoj činjenici.¹⁵ Kada se neka opštepoznata činjenica jednom primi na znanje, ona postaje

¹² Prvi zahtjev tužilaštva, par 1.

¹³ Prvi zahtjev tužilaštva, par. 10-12.

¹⁴ Odgovor odbrane na Prvi zahtjev tužilaštva, par. 10-19.

¹⁵ *Tužilac protiv Karemere, Ngirumpatsa i Nzirorere*, predmet br. ICTR-98-44-AR73(C), Decision on Prosecutor's Interlocutory Appeal of Decision on Judicial Notice, /Odluka po interlokutornoj žalbi tužilaštva na Odluku o primanju na znanje/, 16 jun 2006. (dalje u tekstu: Odluka po žalbi u predmetu *Karemera i drugi*), par. 29; *Tužilac protiv Popovića, Beare, Nikolića, Borovčanina, Miletića, Gvere, Pandurevića*, predmet br. IT-05-88-T, Odluka po zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje opštepoznatih činjenica na osnovu pravila 94(A), 26. septembar 2006. (dalje u tekstu: Odluka u vezi s opštepoznatim činjenicama u predmetu *Popović i drugi*), par. 12.

nepobitni dokaz.¹⁶ Prema tome, na osnovu pravila 89(C) Pravilnika, koje predviđa da “[v]ijeće može prihvatiti bilo koji relevantan dokaz za koji smatra da ima dokaznu vrijednost” traži se da dotična opštepoznata činjenica bude relevantna za predmet i da ima određenu dokaznu vrijednost.¹⁷ Svrha formalnog primanja na znanje jeste da se unaprijedi ekonomičnost sudskog postupka; međutim, veoma je važno da se ovo odvaži u odnosu na temeljna prava optuženih na pravično suđenje.¹⁸

12. Obim primjene pravila 94(A) razjašnjen je u praksi ovog Međunarodnog suda, kao i Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu (MKSR). Opštepoznate činjenice jesu “opšte činjenice iz istorije ili geografije ili prirodnih zakona.”¹⁹ Ovo uključuje notorne istorijske događaje i fenomene kao što su “nacistički holokaust, južnoafrički sistem aparthejda, ratovi i porast terorizma”²⁰, kao i činjenice koje su opšte poznate unutar teritorijalne nadležnosti nekog međunarodnog suda.²¹ Sve dok je neka činjenica ili opštepoznata unutar teritorijalne nadležnosti nekog suda ili se može precizno utvrditi putem izvora čija se tačnost ne može razumno osporavati, ta činjenica ne podliježe razumnoj osporavanju.²² Tužilaštvo ima obavezu da dokaže da neka predložena opštepoznata činjenica ne podliježe razumnoj osporavanju.²³

13. Konačno, u svjetlu tvrdnje odbrane da opštepoznate činjenice moraju navoditi činjenične zaključke,²⁴ Vijeće napominje sljedeće. Za razliku od pravila 94(B), formalno primanje na znanje na osnovu pravila 94(A) nije uslovljeno time da neka opštepoznata činjenica *ne* sadrži suštinski pravnu kvalifikaciju. Kako je navelo Žalbeno vijeće u predmetu *Karamera*, pitanje da li neka činjenica predložena za formalno primanje na znanje na osnovu pravila 94(A) predstavlja pravnu kvalifikaciju nebitno je kada ona takođe opisuje neku “faktičku situaciju”.²⁵ Žalbeno vijeće u predmetu *Karamera* takođe je utvrdilo da nema izuzetka od pravila 94(A) za obilježja krivičnih djela.²⁶ Kako je navedeno u predmetu *Karamera*, irelevantno je to da li činjenice predstavljaju

¹⁶ *Tužilac protiv Semanze*, predmet br.: ICTR-97-20-I, Decision on the Prosecutor’s Motion for Judicial Notice and Presumptions of Facts pursuant to Rules 94 and 54 /Odluka po zahtjevu tužioca za formalno primanje na znanje i u vezi s pretpostavkama o činjenicama u skladu s pravilima 94 i 54/, 3. novembar 2000. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Semanza*), par. 41; Odluka po žalbi u predmetu *Karamera i drugi*, par. 42; *Nikolić protiv tužioca*, predmet br. IT-02-60/1-A, 1. april 2005., Odluka po molbi žalioaca za formalno primanje na znanje činjenica (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Nikolić*), par. 10.

¹⁷ *Popović i drugi*, Odluka u vezi s opštepoznatim činjenicama, par. 11; *Karamera i drugi*, Odluka po žalbi, para 36; *Semaza protiv tužioca*, predmet br. ICTR-97-20-A, *Appeal Judgement /Drugostepena presuda/*, 20. maj 2005. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Semanza*), par. 189; Odluka u predmetu *Nikolić*, par. 17.

¹⁸ Odluka u predmetu *Nikolić*, par. 12.

¹⁹ Odluka u predmetu *Semanza*, par. 23; Odluka po žalbi u predmetu *Karamera i drugi*, par. 22.

²⁰ Odluka po žalbi u predmetu *Karamera i drugi*, par. 30.

²¹ Odluka u predmetu *Semanza*, par. 23.

²² Odluka u predmetu *Semanza*, par. 24; *Vidi takođe* par. 23.

²³ *Tužilac protiv Prlića, Stojića, Praljka, Petkovića, Čorića, Pušića*, predmet br. IT-04-74-PT, Odluka po zahtjevu tužioca da se opštepoznate činjenice formalno prime na znanje i da se u spis uvrste dokumentarni dokazi na osnovu pravila 94(A) i 89(C), 3. februar 2006. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Prlić i drugi*), str. 6.

²⁴ Odgovor odbrane na Prvi zahtjev tužilaštva, par. 12.

²⁵ Odluka po žalbi u predmetu *Karamera i drugi*, par. 29.

²⁶ Odluka po žalbi u predmetu *Karamera i drugi*, par. 30.

obilježja krivičnih djela za koja se tereti i da ta obilježja tužilaštvo mora da dokaže. Iako postojanje rasprostranjenog ili sistematskog napada na civilno stanovništvo predstavlja obilježje krivičnog djela zločina protiv čovječnosti, a postojanje oružanog sukoba predstavlja jurisdikcioni zahtjev za presuđivanje o zločinima protiv čovječnosti, Vijeće je u skladu s tim ovlašteno da formalno primi na znanje predložene činjenice, ukoliko tužilaštvo pokaže da one zaista jesu opštepoznate činjenice.

(i) “Stanje oružanog sukoba”:

14. Tužilaštvo traži da Vijeće formalno primi na znanje predloženu činjenicu da je “[Stanje oružanog sukoba na teritoriji Bosne i Hercegovine postojalo je tokom perioda od najkasnije aprila do 31. decembra 1992”. Pretresno vijeće mora formalno primiti na znanje predloženu opštepoznatu činjenicu ako utvrdi sljedeće: (a) da je dotična činjenica relevantna za predmet, (b) da se radi o notornoj činjenici, i c) da dotična činjenica ne podliježe razumnom osporavanju.²⁷ Prema pravilu 89(C), predložena opštepoznata činjenica mora takođe, kako je navedeno, biti relevantna za predmet i mora imati određenu dokaznu vrijednost. Optuženi, Mićo Stanišić (dalje u tekstu: optuženi), tereti se u Optužnici za zločine koji su navodno počinjeni od 1. aprila do 31. decembra 1992. na područjima Bosne i Hercegovine, označenim kao srpske autonomne oblasti (dalje u tekstu: SAO).²⁸ Optužnica tereti optuženog za progone na političkim, rasnim i vjerskim osnovama, istrebljenje, ubistvo, mučenje, okrutno postupanje, nehumana djela, deportaciju i prisilno premještanje (nehumana djela) kao kršenja zakona i običaja ratovanja i zločine protiv čovječnosti po članovima 3 i 5 Statuta. Pitanje da li je stanje oružanog sukoba postojalo u ovim opštinama u Bosni i Hercegovini najkasnije od aprila 1992. do 31. decembra 1992. relevantno je za ovaj predmet, kao jedan od jurisdikcionih zahtjeva iz članova 3 i 5 Statuta.

15. Ovaj Međunarodni sud do sada nije utvrdio da postojanje stanja oružanog sukoba na teritoriji Bosne i Hercegovine tokom relevantnog perioda predstavlja opštepoznatu činjenicu. U prilog svom zahtjevu, u ovom pogledu, tužilaštvo je dostavilo više dokumenata kako bi pokazalo da je ova predložena činjenica opštepoznata. Radi se o sljedećim dokumentima: (a) izvještaj generalnog sekretara od 15. novembra 1999.,²⁹ (b) zapisnik sa sjednice Savjeta bezbjednosti od 16.

²⁷ Odluka po žalbi u predmetu *Karemera i drugi*, par. 22; Odluka u vezi s opštepoznatim činjenicama u predmetu *Popović i drugi*, par. 13; *Tužilac protiv Miloševića*, predmet br. IT-02-54-AR73.5, Odluka po interlokutornoj žalbi optužbe na Odluku Pretresnog veća po predlogu optužbe za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno od 10. aprila 2003., 28. oktobar 2003., (dalje u tekstu: Odluka po žalbi u predmetu *Milošević*), str. 4; Odluka u predmetu *Semanza*, par. 23.

²⁸ Revidirana izmijenjena optužnica, 22. septembar 2005. (dalje u tekstu: Optužnica), *Vidi* par. 15: opštine u Autonomnoj Regiji Krajina uključuju: Prijedor, Kotor Varoš, Sanski Most, Ključ, Teslić, Donji Vakuf, Banju Luku i dalje opštine Bileća, Bosanski Šamac, Brčko, Dobo, Gacko, Ilijaš, Pale, Vlasenica, Višegrad, Vogošća i Zvornik.

²⁹ *Report of the Secretary-General pursuant to General Assembly Resolution 53/35, The Fall of Srebrenica* /Izvještaj generalnog sekretara na osnovu Rezolucije Generalne skupštine br. 53/35, Pad Srebrenice/ (dalje u tekstu: Izvještaj generalnog sekretara od 15. novembra 1999.).

novembra 1992.,³⁰ (c) zapisnik sa sjednice Savjeta bezbjednosti od 29. juna 1993.,³¹ d) Izvještaj *Amnesty International*,³² e) jedan enciklopedijski članak objavljen na kompjuterskoj mreži,³³ i f) dokumente iz prakse ovog Međunarodnog suda.³⁴ Odbrana tvrdi da ovi izvori nisu dovoljni da potkrijepe tvrdnju o notornosti i nespornosti ove predložene činjenice.³⁵

16. U izvještaju generalnog sekretara od 15. novembra 1999. navodi se da Međunarodni komitet Crvenog krsta smatra da “sukob koji je izbio u Bosni i Hercegovini ima elemente i međunarodnog oružanog sukoba [...] i unutrašnjeg oružanog sukoba.”³⁶ U ovom izvještaju ne navodi se vremenski okvir ovog sukoba; kao takav, dotični izvještaj ne potkrepljuje predloženu činjenicu kako im je formulisalo tužilaštvo. Pored toga, kako je navedeno u ovom izvještaju, izvještaj generalnog sekretara bio je usredsređen na zaštićene zone u Bosni i Hercegovini, koje su postojale od 16. aprila 1993. do 15. decembra 1995., a ne na sukob u širem smislu.³⁷ Vijeće je mišljenja da, budući da postojanje stanja oružanog sukoba ne predstavlja glavnu temu predmetnog izvještaja, te imajući u vidu nedovoljnu preciznost u pogledu vremenskog okvira gorenavedenog sukoba, ne može utvrditi da je ova predložena činjenica opštepoznata.

17. Zapisnik sa sjednice Savjeta bezbjednosti od 16. novembra 1992, sadrži stenogram govora predstavnika država članica UN na jednom sastanku Savjeta bezbjednosti. Tužilaštvo je Vijeću dostavilo jednu stranicu s izvodom iz govora g. Turka iz Slovenije u Savjetu bezbjednosti. Vijeću je

³⁰ *Provisional Verbatim Record of the Three Thousand One Hundred and Thirty-Sixth Meeting [of the Security Council of 16 November 1992]*/Provizorni stenogram sa tri hiljade sto trideset šeste sjednice [Savjeta bezbjednosti od 16. novembra 1992.] (dalje u tekstu: Zapisnik sa sjednice Savjeta bezbjednosti od 16. novembra 1992.).

³¹ *Provisional Verbatim Record of the Three Thousand Two Hundred and Forty-Seventh Meeting [of the Security Council of 29 June 1993]*/Provizorni stenogram sa tri hiljade dvjesto četrdeset sedme sjednice [Savjeta bezbjednosti od 29. juna 1993.] (dalje u tekstu: Zapisnik sa sjednice Savjeta bezbjednosti od 29. juna 1993.).

³² *Amnesty International: “Fear of Further Deliberate and Arbitrary Killings”* /Strah od daljnjih namjernih i arbitrarnih ubistava/, 26. april 1993.

³³ Enciklopedija na kompjuterskoj mreži msn.com u vezi s ratovima za sukcesiju Jugoslavije, (dalje u tekstu: enciklopedijski članak na kompjuterskoj mreži).

³⁴ *Tužilac protiv Galića*, predmet br. IT-98-29-T, Presuda, 5. decembar 2003. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Galić*), par. 595; *Tužilac protiv Krnojelca*, predmet br. IT-97-25-T, Presuda, 15. mart 2002. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Krnojelac*), par. 60; *Tužilac protiv Vasiljevića*, predmet br. IT-98-32-T, Presuda, 29. novembar 2002. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Vasiljević*), par. 57; *Tužilac protiv Vasiljevića*, predmet br. IT-98-32-A, Presuda, 25. februar 2004. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*), par. 25-27; *Tužilac protiv Kvočke i drugih*, predmet br. IT-98-30/1-T, Presuda, 7. maj 1997. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*), par. 125; *Tužilac protiv Brđanina*, predmet br.: IT-99-36-T, Presuda, 1. septembar 2004. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*), par. 140-143; *Tužilac protiv Stakića*, predmet br. IT-97-24-T, Presuda, 31. juli 2003. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*), par. 571-574; *Tužilac protiv Stakića*, predmet br. IT-97-24-A, Presuda, 22. mart 2006. (dalje u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*), par. 246-251; *Tužilac protiv Češića*, predmet br. IT-95-10/1-S, Presuda, 11. mart 2004. (dalje u tekstu: Prvostepena preuda u predmetu *Češić*), par. 19; *Tužilac protiv Jelisića*, predmet br. IT-95-10-T, Presuda, 14. decembar 1999. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Jelisić*), par. 55; *Tužilac protiv Tadića*, predmet br. IT-94-24-T, Presuda, 7. maj 1997. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Tadić*), par. 477; *Tužilac protiv Delalića i drugih*, predmet br. IT-99-36-T, Presuda, 16. novembar 1998. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Delalić i drugi*), par. 214, 229; *Tužilac protiv Simića*, predmet br. IT-95-9-T, Presuda, 17. oktobar 2003. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Simić*), par. 978; *Tužilac protiv Nasera Orića*, predmet br. IT-03-69-T, 30. juni 2006. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Orić*) par. 259; *Tužilac protiv Halilovića*, predmet br. IT-01-48-T, Presuda, 16. novembar 2005. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Halilović*), par. 173.

³⁵ Odgovor odbrane na Prvi zahtjev tužilaštva, par. 14-17.

³⁶ Izvještaj generalnog sekretara od 15. novembra 1999., par. 16.

³⁷ *Ibid*, par. 6.

teško da utvrdi tačnu prirodu ovog govora budući da izvod počinje na pola rečenice. U izvodu iz tog zapisnika navodi se sljedeće: “[...] rat u Bosni i Hercegovini predstavlja međunarodni oružani sukob.”³⁸ Pored toga, izvod iz govora koji je dostavilo tužilaštvo ne sadrži vremenski okvir ovog sukoba. Zapisnik sa sjednice Savjeta bezbjednosti od 29. juna 1993., još jedan dokument na koji se u prilog svom zahtjevu oslonilo tužilaštvo, takođe sadrži stenogram govora predstavnika država članica UN održanih na sastanku Savjeta bezbjednosti. Govor g. Jesusa sa Zelenortskih ostrva upozorava na sukob u Bosni i Hercegovini i pominje sukob kao “oružani sukob”. Ovaj govor takođe ne sadrži vremenski okvir sukoba. Vijeće se slaže s odbranom i konstatuje da ovi zapisnici ne definišu navode u predloženoj činjenici. Vijeće takođe konstatuje da iz ovih zapisnika koje je dostavilo tužilaštvo ne proizlazi jasno da su mišljenje da je na teritoriji Bosne i Hercegovine tokom predmetnog perioda postojalo stanje oružanog sukoba načelno zastupali svi članovi tadašnjeg sastava Savjeta bezbjednosti, da ne govorimo o tome da se radilo o univerzalnije poznatoj činjenici koja ne podliježe razumnom osporavanju.

18. U prilog svom Prvom zahtjevu, tužilaštvo prilaže i izvještaj *Amnesty International* kao dokaz da je ova predložena činjenica notorna i nesporna.³⁹ Odbrana tvrdi da navodi sadržani u izvještaju *Amnesty International* predstavljaju subjektivna mišljenja i stoga ne pružaju dokaz o nespornosti ove predložene činjenice.⁴⁰ Izvještaj *Amnesty International* dokumentuje da se “[t]eška kršenja ljudskih prava dešavaju u zastrašujućim razmjerama u [Bosni i Hercegovini] od izbijanja oružanog sukoba u martu 1992[...]”.⁴¹ Odbrana tvrdi da ovaj izvještaj ne pokazuje postojanje “stanja oružanog sukoba” u periodu koji je preciziralo tužilaštvo zbog toga što se odnosi na mart 1992.⁴² Vijeće konstatuje da ovaj izvještaj ne dokumentuje trajanje sukoba i ne precizira tačno područje Bosne i Hercegovine na kojem se vodio sukob. Vijeće smatra da ova informacija podliježe razumnom osporavanju i ne dokazuje da je oružani sukob postojao u vrijeme i na području koji su precizirani u ovoj predloženoj činjenici. Ovaj izvještaj, stoga, ni kada se uzme sam za sebe ni kada se razmatra zajedno s drugim dokumentima koje je dostavilo tužilaštvo, ne predstavlja dokaz da je ova predložena činjenica opštepoznata.

19. Tužilaštvo u prilog svom Prvom zahtjevu takođe dostavlja jedan enciklopedijski članak objavljen na kompjuterskoj mreži.⁴³ Odbrana tvrdi da ovaj članak ne bi trebalo koristiti kao dokaz o opštepoznatoj činjenici zbog toga što citat koji je navelo tužilaštvo ne obuhvata tačnu formulaciju

³⁸ Zapisnik sa sjednice Savjeta bezbjednosti od 16. novembar 1992., str. 37.

³⁹ Prvi zahtjev tužilaštva, par. 10.

⁴⁰ Odgovor odbrane na Prvi zahtjev tužilaštva, par. 15.

⁴¹ Izvještaj *Amnesty International*, str. ERN 01098879.

⁴² Odgovor odbrane na Prvi zahtjev tužilaštva, par. 15.

⁴³ Prvi zahtjev tužilaštva, par. 10.

predložene činjenice ni vremenski okvir preciziran u predloženoj činjenici.⁴⁴ Izvod iz članka koji je dostavilo tužilaštvo objašnjava da je oružani sukob tri strane u Bosni i Hercegovini izbio tokom sedmice 6. aprila 1992. U ovom članku nije precizirano trajanje sukoba ni područja u Bosni i Hercegovini koja su njime bila zahvaćena. Po mišljenju Vijeća, da bi se dotična činjenica mogla smatrati opštepoznatom, formulacije u članku ne moraju biti sasvim iste kao formulacije ove činjenice kako ju je predložilo tužilaštvo, ukoliko je informacija u tom smislu adekvatno prenesena. Međutim, s obzirom na nedovoljnu preciznost u vezi s ovim elementima predložene činjenice, odnosno, vremenskim okvirom i lokacijama sukoba, Vijeće konstatuje da enciklopedijski članak, čija pouzdanost i kvalitet nisu očigledni, ne pruža dokaz o tome da je u periodu od aprila 1992. do decembra 1992. u Bosni i Hercegovini postojalo stanje oružanog sukoba. Vijeće je mišljenja da se ovaj nedostatak ne otklanja kada se članak objavljen na kompjuterskoj mreži čita zajedno s drugim izvorima koji čine dokumentaciju koju je dostavilo tužilaštvo.

20. Tužilaštvo takođe prilaže više presuda Međunarodnog suda kojima potkrepljuje svoju tvrdnju da je ova predložena činjenica opštepoznata i da je Vijeće može formalno primiti na znanje.⁴⁵ Odbrana tvrdi da na osnovu predmeta koje citira tužilaštvo nije jasno da je stanje oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini postojalo u periodu od aprila 1992. do decembra 1992. Odbrana tvrdi da predmeti koje citira tužilaštvo ilustruju da je stanje oružanog sukoba postojalo samo u sljedećim bosanskim opštinama: Sarajevo, Foča, Višegrad, Prijedor, Sanski Most, Brčko, Bosanski Šamac and Odžak.⁴⁶ Odbrana tvrdi da, ukoliko je stanje oružanog sukoba postojalo u onim dijelovima Bosne koji se pominju u praksi Međunarodnog suda, ne mora nužno biti istina da je stanje oružanog sukoba postojalo širom čitave Bosne i Hercegovine; s tim u vezi, odbrana tvrdi da ova činjenica podliježe razumnom osporavanju.⁴⁷ Pošto je razmotrilo primjere iz sudske prakse koje je dostavilo tužilaštvo, Vijeće konstatuje da se, iako je u više presuda konstatovano da je stanje oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini postojalo u relevantno vrijeme, ove presude nisu temeljile na optužnicama koje su navodile da su zločini činjeni na cjelokupnoj teritoriji Bosne i Hercegovine. Stoga, Vijeće strahuje da se osloni na praksu Međunarodnog suda kao dokaz da je predložena činjenica notorna i da ne podliježe razumnom osporavanju. Budući da je Vijeće zaključilo da izvori na koje se oslonilo tužilaštvo nisu dovoljni, ni kada se uzmu zasebno ni kada se posmatraju u

⁴⁴ Odgovor odbrane na Prvi zahtjev tužilaštva, para 15.

⁴⁵ Prvi zahtjev tužilaštva, par. 11-12. Vidi fusnote 16, 18, 19: Prvostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 595; Prvostepena presuda u predmetu *Krnjelac*, par. 60; Prvostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 57; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 25-27; Prvostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 125; Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 140-143; Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 571-574; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 246-251; Prvostepena presuda u predmetu *Češić*, par. 19; Prvostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 55; Prvostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 477; Prvostepena presuda u predmetu *Delalić i drugi*, par. 214, 229; Prvostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 978; Prvostepena presuda u predmetu *Orić*, par. 259; Prvostepena presuda u predmetu *Halilović*, par. 173; Presuda u predmetu *Plavšić*, par. 28; Presuda u predmetu *Deronjić*, par. 67.

⁴⁶ Odgovor odbrane na Prvi zahtjev tužilaštva, par. 16.

kombinaciji, da pokažu notornost i neospornost predložene činjenice postojanja stanja oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini u relevantnom periodu, Vijeće konstatuje da ova predložena činjenica ne predstavlja opštepoznatu činjenicu te je, stoga, nju neće formalno primiti na znanje.

(ii) “Rasprostranjeni ili sistematski napad”:

21. U praksi Međunarodnog suda do sada nije utvrđeno postojanje rasprostranjenog ili sistematskog napada na civilno stanovništvo bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata na teritoriji Republike Srpske. Kada je riječ o sukobu u Ruandi, utvrđeno je da postojanje nemeđunarodnog oružanog sukoba i postojanje rasprostranjenog ili sistematskog napada u Ruandi 1994. godine predstavljaju opštepoznate činjenice.⁴⁸ U praksi Međunarodnog suda za predmete vezane za bivšu Jugoslaviju do sada nije utvrđeno da postojanje oružanog sukoba i rasprostranjenog ili sistematskog napada u Bosni 1992. godine predstavlja opštepoznate činjenice u skladu s pravilom 94(A).⁴⁹ Prema tome, kada bi Vijeće to sada učinilo, proširilo bi do sada važeće pravo. Vijeće će ipak razmotriti prijedlog koji je u ovom pogledu iznijelo tužilaštvo. Tužilaštvo traži da Vijeće formalno primi na znanje predloženu činjenicu da je “[r]asprostranjeni ili sistematski napad na civilno stanovništvo bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata na teritoriji Srpske Republike Bosne i Hercegovine, koja je kasnije prozvana Republika Srpska, trajao [...] tokom perioda od najkasnije aprila do 31. decembra 1992.”⁵⁰ Da bi formalno primilo na znanje ovu predloženu činjenicu na osnovu pravila 94(A), Vijeće, kako je ranije navedeno, mora utvrditi da je predmetna činjenica: (a) relevantna za predmet, (b) notorna i da (c) ne može podlijegati razumnom osporavanju.⁵¹

22. Kako je već pomenuto, optuženi se tereti da je počinio, između ostalog, zločine protiv čovječnosti u velikom broju opština u Bosni i Hercegovini.⁵² Postojanje rasprostranjenog ili sistematskog napada predstavlja jedan element zločina protiv čovječnosti; s tim u vezi, pitanje da li je rasprostranjeni ili sistematski napad postojao na teritoriji Republike Srpske najkasnije od aprila 1992. do 31. decembra 1992. stoga je direktno relevantan za ovaj predmet i Vijeće, stoga, smatra ovu predloženu opštepoznatu činjenicu relevantnom u smislu pravila 89(C).

23. U vezi s ovom predloženom činjenicom, tužilaštvo se ponovo oslanja na više dokumenata kako bi potkrijepilo svoju tvrdnju da je ova predložena činjenica notorna i da ne može podlijegati razumnom osporavanju, odnosno na sljedeće: a) zapisnik sa sjednice Savjeta bezbjednosti od 29.

⁴⁷ Odgovor odbrane na Prvi zahtjev tužilaštva, par. 16.

⁴⁸ Odluka po žalbi u predmetu *Karemera i drugi*, par. 29; Odluka u predmetu *Semanza*, par. 48.

⁴⁹ *Uporedi* Odluku u predmetu *Prlić i drugi*, str. 6-7.

⁵⁰ Prvi zahtjev tužilaštva, par. 1.

⁵¹ Odluka po žalbi u predmetu *Karemera i drugi*, par. 22; Odluka u vezi s opštepoznatim činjenicama u predmetu *Popović i drugi*, par. 13; Odluka po žalbi u predmetu *Milošević*, str. 4; Odluka u predmetu *Semanza*, par. 23.

juna 1992., b) izvještaj *Human Rights Watcha*,⁵³ c) izvod iz knjige *War Crimes and Individual Responsibility* /Ratni zločini i individualna odgovornost/⁵⁴ i d) neke presude ovog Međunarodnog suda.⁵⁵ Odbrana tvrdi da izvori na koje se oslanja tužilaštvo ne pružaju dokaze o tome da je ova činjenica opštepoznata.⁵⁶

24. Govor g. Jesusa sa Zelenortskih ostrva koji je dokumentovan u zapisniku sa sjednice Savjeta bezbjednosti od 29. juna 1993. sadrži sljedeće:

[...] bili smo svjedoci raznih vrsta zločina činjenih nad narodom Bosne, uz uporno, smišljeno i bezobzirno zanemarivanje međunarodnog humanitarnog prava...[oni] se nastavljaju konstantno i primarno u okviru srpske politike smišljene da se osvoji i okupira teritorija u Bosni i Hercegovini.⁵⁷

Odbrana tvrdi da ovaj prikaz ne pruža uvjerljive zaključke o stvarnom postojanju rasprostranjenog ili sistematskog napada i da, kao takav, ne može potkrijepiti tvrdnju tužilaštva da se ova predložena činjenica može smatrati opštepoznatom činjenicom.⁵⁸ Govor g. Jesusa opisuje situaciju u Bosni i Hercegovini na takav način da se za nju može smatrati da predstavlja rasprostranjeni ili sistematski napad. Međutim, u ovom govoru ne koriste se izričito ove riječi i ne navodi se period kada su se opisani događaji desili. U izvještaju se takođe jasno ne navodi da su ovi napadi bili usmjereni protiv civilnog stanovništva bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata. Vijeće zaključuje da su nedovoljna preciznost i nenavođenje vremenskog perioda problematični zbog toga što ne potkrepljuju predloženu činjenicu kako ju je formulisalo tužilaštvo. Vijeće, stoga, a takođe iz razloga nevedenih u vezi sa zapisnikom sa sjednice Savjeta bezbjednosti po pitanju postojanja stanja oružanog sukoba,⁵⁹ konstatuje da zapisnik sa sjednice Savjeta bezbjednosti od 29. juna 1993. ne pokazuje da je ova predložena činjenica notorna i da ne podliježe osporavanju.

25. U Izvještaju *Human Rights Watcha* navodi se sljedeće:

⁵² Optužnica, *vidi par. 15.*

⁵³ *War Crimes in Bosnia-Herzegovina* /Ratni zločini u Bosni i Hercegovini/, tom II, *Helsinki Watch*, odjel *Human Rights Watch* (dalje u tekstu: *Izvještaj Human Rights Watcha*).

⁵⁴ Paul Williams i Norman Cigar, *War Crimes and Individual Responsibility: A Prima Facie Case for the Indictment of Slobodan Milošević* /Ratni zločini i individualna odgovornost: *Prima facie* dokazi za optužnicu protiv Slobodana Miloševića/, objavila *Public International Law and Policy Group* /Grupa za međunarodno javno pravo i politiku/, (dalje u tekstu: *War Crimes and Individual Responsibility*).

⁵⁵ Prvostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 598; Prvostepena presuda u predmetu *Krnjelac*, par. 61; Prvostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 58; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 30; Prvostepena presuda u predmetu *Kvočka*, par. 129-130; Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 159; Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 627-630; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 246-251; Prvostepena presuda u predmetu *Češić*, par. 20; Prvostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 55; Prvostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 979-980; Presuda u predmetu *Plavšić*, par. 18; Presuda u predmetu *Deronjić*, par. 67.

⁵⁶ Odgovor odbrane na Prvi zahtjev tužilaštva, par. 14-17.

⁵⁷ Zapisnik sa sjednice Savjeta bezbjednosti od 29. juna 1992., str. 6.

⁵⁸ Odgovor odbrane na Prvi zahtjev tužilaštva, par. 14.

⁵⁹ *Vidi supra*, paragraf 16.

[...] mišljenje je [*Human Rights Watcha*] da sistematski i rasprostranjeni zločini počinjeni na teritoriji bivše Jugoslavije koji su opisani u prethodnom izvještaju predstavljaju zločine dovoljno 'masovnih razmjera' da bi se u mnogim slučajevima mogli smatrati zločinima protiv čovječnosti [...]⁶⁰

Odbrana tvrdi da ovaj prikaz ne pokazuje postojanje rasprostranjenog i/ili sistematskog napada na civilno stanovništvo bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata u kritičnom periodu zbog toga što u njemu nije utvrđen period kada su na teritoriji bivše Jugoslavije počinjeni sistematski i rasprostranjeni zločini, pri čemu nije utvrđena ni teritorija na kojoj su oni počinjeni ni vrsta zločina koji su predstavljali napad.⁶¹ Vijeće zaključuje da u izvještaju *Human Rights Watcha* zaista nije utvrđen period u kom je došlo do navedenog napada, kao ni teritorija bivše Jugoslavije koja je bila pogođena ovim napadom. S tim u vezi, Vijeće konstatuje da izvještaj *Human Rights Watcha*, izvještaj koji sam po sebi ne predstavlja dovoljan dokaz o opštepoznatosti, ne daje potporu tvrdnji tužilaštva da je ova predložena činjenica opštepoznata.

26. Tužilaštvo takođe prilaže izvod iz knjige *War Crimes and Individual Responsibility*, kao dokaz da su predložene činjenice notorne i neosporne. Odbrana tvrdi da se u ovom izvodu ne navodi da se na teritoriji Republike Srpske u kritičnom periodu odvijao trajni i sistematski napad na civilno stanovništvo bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata.⁶² Izvod iz knjige *War Crimes and Individual Responsibility* koji je dostavilo tužilaštvo opisuje rasprostranjeni i sistematski napad u bivšoj Jugoslaviji ne navodeći konkretno tačne lokacije ili vremenski period ovih događaja. Ova knjiga po svemu sudeći predstavlja stručnu raspravu u kojoj se opisuje umiješanost Slobodana Miloševića i njegova odgovornost za ratove u bivšoj Jugoslaviji i nije konkretno vezana za sukob u Bosni i Hercegovini. Vijeće napominje da je ova knjiga kao izvor sama po sebi nedovoljan dokaz o predloženoj činjenici i da, s obzirom i na to što je zaključeno u vezi s predočenim izvorima, stoga konstatuje da izvod iz ove knjige ne pokazuje da ova predložena činjenica predstavlja opštepoznatu činjenicu.

27. U prilog svom Prvom zahtjevu, tužilaštvo citira i više presuda ovog Međunarodnog suda.⁶³ Odbrana se protivi korištenju ovih presuda da bi se pokazalo da se u Srpskoj Republici Bosni i Hercegovini od aprila do decembra 1992. odvijao rasprostranjeni ili sistematski napad. Odbrana tvrdi da je u ovim presudama utvrđeno da je do rasprostranjenog ili sistematskog napada došlo

⁶⁰ Izvještaj *Human Rights Watcha*, str. 397.

⁶¹ Odgovor odbrane na Prvi zahtjev tužilaštva, par. 15.

⁶² Odgovor odbrane na Prvi zahtjev tužilaštva, par. 15.

⁶³ Prvostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 598; Prvostepena presuda u predmetu *Krnjelac*, par. 61; Prvostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 58; Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*, par. 30; Prvostepena presuda u predmetu *Kvočka*, par. 129-130; Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 159; Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 627-630; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 246-251; Prvostepena presuda u predmetu *Češić*, par. 20; Prvostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 55; Prvostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 979-980; Presuda u predmetu *Plavšić*, par. 18; Presuda u predmetu *Deronjić*, par. 67.

samo u sljedećim bosanskim opštinama: Sarajevo, Foča, Višegrad, Prijedor, Sanski Most, Brčko, Bosanski Šamac i Odžak i da se one ne mogu koristiti da bi se pokazalo da je do napada došlo širom cjelokupne teritorije Srpske Republike Bosne i Hercegovine.⁶⁴ Kako je gore razmotreno u vezi s postojanjem oružanog napada, Vijeće slično tome zaključuje da sudska praksa koja se navodi u prilog ovoj predloženoj činjenici ne pokazuje da je rasprostranjeni ili sistematski napad postojao širom cjelokupne teritorije Srpske Republike Bosne i Hercegovine (Republika Srpska). Vijeće je mišljenja da se na sudsku praksu ovog Međunarodnog suda ne može osloniti da bi se potkrijepila tvrdnja tužilaštva da je ova predložena činjenica opštepoznata. Isto tako, ove presude, uzete same ili zajedno s drugim ponuđenim izvorima, ne predstavljaju dovoljan dokaz za ovu navodnu činjenicu. Vijeće stoga konstatuje da tužilaštvo nije pokazalo da je ova činjenica notorna i da ne podliježe razumnom osporavanju i u skladu s tim zaključuje da postojanje rasprostranjenog ili sistematskog napada kako je naveden ne predstavlja opštepoznatu činjenicu, te stoga Vijeće neće formalno primiti na znanje ovu predloženu činjenicu u skladu s pravilom 94(A).

4. Formalno primanje na znanje na osnovu pravila 94(B)

(a) Argumenti

28. U Prvom i Drugom zahtjevu tužilaštva (dalje u tekstu: Zahtjevi tužilaštva), tužilaštvo tvrdi da je o predloženoj 931 činjenici presuđeno u jednoj ili više sljedećih presuda ovog Međunarodnog suda: Prvostepenoj presudi u predmetu *Stakić* od 31. jula 2003., koja je potvrđena po žalbi 22. marta 2006.;⁶⁵ Prvostepenoj presudi u predmetu *Tadić* od 7. maja 1997., koja je potvrđena po žalbi 15. jula 1999.;⁶⁶ Prvostepenoj presudi u predmetu *Kvočka i drugi* od 2. novembra 2001., koja je potvrđena po žalbi 28. februara 2005.;⁶⁷ Prvostepenoj presudi u predmetu *Vasiljević* od 29. novembra 2002., koja je potvrđena po žalbi 25. februara 2004.;⁶⁸ Prvostepenoj presudi u predmetu *Delalić i drugi* od 16. novembra 1998., koja je potvrđena po žalbi 20. februara 2001.;⁶⁹ Prvostepenoj presudi u predmetu *Brđanin* od 1. septembra 2004., koja je potvrđena po žalbi 3. aprila 2007.;⁷⁰ Prvostepenoj presudi u predmetu *Simić* od 17. oktobra 2003., koja je potvrđena po

⁶⁴ Odgovor odbrane na Prvi zahtjev tužilaštva, par. 15-16.

⁶⁵ *Tužilac protiv Stakića*, predmet br. IT-97-24-T, Presuda, 31. juli 2003. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*); *Tužilac protiv Stakića*, predmet br. IT-97-24-A, Presuda, 22. mart 2006.

⁶⁶ *Tužilac protiv Tadića*, predmet br. IT-94-24-T, Presuda, 7. maj 1997. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Tadić*); *Tužilac protiv Tadića*, predmet br. IT-94-1-A, Presuda, 15. juli 1999.

⁶⁷ *Tužilac protiv Kvočke i drugih*, predmet br. IT-98-30/1-T, Presuda, 7. maj 1997. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*); *Tužilac protiv Kvočke i drugih*, predmet br. IT-98-30/1-A, Presuda, 28. februar 2005.

⁶⁸ *Tužilac protiv Vasiljevića*, predmet br. IT-98-32-T, Presuda, 29. novembar 2002. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Vasiljević*); *Tužilac protiv Vasiljevića*, predmet br. IT-98-32-A, Presuda, 25. februar 2004.

⁶⁹ *Tužilac protiv Delalića i drugih*, predmet br. IT-99-36-T, Presuda, 16. novembar 1998. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Delalić i drugi*); *Tužilac protiv Delalića i drugih*, predmet br. IT-96-21-A, Presuda, 20. februar 2001.

⁷⁰ *Tužilac protiv Brđanina*, predmet br. IT-99-36-T, Presuda, 1. septembar 2004. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*); *Tužilac protiv Brđanina*, predmet br. IT-99-36-A, Presuda, 3. april 2007.

žalbi 28. novembra 2006.;⁷¹ i Prvostepenoj presudi u predmetu *Galić* od 5. decembra 2003., koja je potvrđena po žalbi 30. novembra 2006.⁷²

29. Tužilaštvo konkretno tvrdi su sve predložene činjenice o kojima je presuđeno: (i) relevantne za ovaj predmet,⁷³ (ii) jasne, konkretne i mogu se utvrditi u zaključcima izvorne presude,⁷⁴ (iii) ne razlikuju se suštinski od formulacije u izvornoj presudi⁷⁵ i izvršena su samo manja redigovanja u svrhu pravilnog razumijevanja od strane Vijeća,⁷⁶ (iv) ne navode na pogrešan zaključak u kontekstu u koji su stavljene u Zahtjevu tužilaštva,⁷⁷ (v) navedene su s dovoljnom preciznošću,⁷⁸ (vi) predstavljaju činjenične zaključke pretresnih vijeća ili Žalbenog vijeća i ne sadrže zaključke koji su u osnovi pravne prirode,⁷⁹ (vii) ne zasnivaju se na nekom sporazumu između strana u prvobitnom postupku, uključujući sporazume o izjašnjavanju o krivici,⁸⁰ (viii) ne odnose se na djela, ponašanje ili duševno stanje optuženog,⁸¹ i (ix) o svima je istinski presuđeno pošto nijedna ne podliježe tekućoj žalbi ili preispitivanju.⁸²

30. U svom odgovoru kako na Prvi tako i na Drugi zahtjev tužilaštva, odbrana traži da Vijeće formalno primi na znanje 84 od 931 činjenice o kojima je navodno presuđeno i koje su navedene u Zahtjevima tužilaštva a da ove zahtjeve odbije u vezi sa svim ostalim predloženim činjenicama o kojima je navodno presuđeno.⁸³ Odbrana iznosi prigovore na prihvatljivost svih ostalih predloženih činjenica o kojima je presuđeno tvrdeći da one ne ispunjavaju zahtjeve pravnih kriterijuma koje treba primijeniti prilikom utvrđivanja da li pretresno vijeće može formalno primiti na znanje neku predloženu činjenicu.⁸⁴ Ovo se takođe odnosi na činjenice o kojima je navodno presuđeno uzete iz prvostepenih presuda u predmetima *Brđanin*, *Simić* i *Galić*, bez obzira to što su presude u tim predmetima sada potvrđene po žalbi.⁸⁵ Konkretno, odbrana tvrdi da u Zahtjevima tužilaštva postoji veliki broj činjenica koje su (i) isuviše nejasne jer nije precizirana relevantnost nekih od činjenica o kojima je navodno presuđeno za ovaj predmet,⁸⁶ (ii) ne odražavaju tačno zaključke u prvobitnim

⁷¹ *Tužilac protiv Simića*, predmet br. IT-95-9-T, Presuda, 17. oktobar 2003. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Simić*), *Tužilac protiv Simića*, predmet br. IT-95-9-A, Presuda, 28. novembar 2006.

⁷² *Tužilac protiv Galića*, predmet br. IT-98-29-T, Presuda, 5. decembar 2003. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Galić*), *Tužilac protiv Galića*, predmet br. IT-98-29-A, Presuda, 30. novembar 2006.

⁷³ Prvi zahtjev tužilaštva, par. 35-36, Drugi zahtjev tužilaštva, par. 12.

⁷⁴ Drugi zahtjev tužilaštva, par. 13.

⁷⁵ Drugi zahtjev tužilaštva, par. 14.

⁷⁶ Replika, par. 10, Drugi zahtjev tužilaštva, par. 26.

⁷⁷ Drugi zahtjev tužilaštva, par. 15.

⁷⁸ Drugi zahtjev tužilaštva, par. 15.

⁷⁹ Drugi zahtjev tužilaštva, par. 16.

⁸⁰ Drugi zahtjev tužilaštva, par. 17.

⁸¹ Drugi zahtjev tužilaštva, par. 18.

⁸² Drugi zahtjev tužilaštva, par. 6 i 19.

⁸³ Odgovor odbrane na Prvi zahtjev tužilaštva, par. 33; Odgovor odbrane na Drugi zahtjev tužilaštva, par. 2-4; *vidi takođe* fusnotu 4 u ovoj Odluci.

⁸⁴ Razjašnjenje odgovora, par. 5; Odgovor odbrane na Drugi zahtjev tužilaštva, par. 8 b).

⁸⁵ Odgovor odbrane na Drugi zahtjev tužilaštva, par. 7, koji upućuje na par. 4.

⁸⁶ Odgovor odbrane na Prvi zahtjev tužilaštva, par. 27 i 30; Odgovor odbrane na Drugi zahtjev tužilaštva, par. 8 c).

presudama,⁸⁷ i (iii) sadrže pravne kvalifikacije.⁸⁸ Vijeće primjećuje da se 84 predložene činjenice kojima se odbrana nije usprotivila smatraju činjenicama o kojima su se strane u postupku složile u skladu s pravilom 65ter(H) Pravilnika i koje se stoga neće formalno primati na znanje.⁸⁹

31. U Zahtjevu odbrane, odbrana tvrdi da su sve predložene činjenice o kojima je presuđeno: (i) relevantne za tekući postupak, (ii) ne sadrže pravne kvalifikacije, (iii) jasne su, konkretne i mogu se utvrditi, i (iv) ne zasnivaju se na sporazumima o izjašnjavanju o krivici.⁹⁰ Tužilaštvo se ne protivi Zahtjevu odbrane, izuzev kada je riječ o predloženim činjenicama 15 i 16 (koje su sada definisane kao činjenice O i P). Tužilaštvo tvrdi da ove činjenice nisu formulisane na način koji bi sugerisao da se radi o činjenicama o kojima je istinski presuđeno.⁹¹ Vijeće napominje da se 18 predloženih činjenica kojima se tužilaštvo nije usprotivilo smatra činjenicama o kojima su se strane u postupku složile u skladu s pravilom 65ter(H) Pravilnika i stoga se neće formalno primati na znanje.⁹²

(b) Diskusija

32. Za razliku od pravila 94(A) koje nalaže priznavanje opštepoznatih činjenica, pravilo 94(B) daje pretresnim vijećima diskreciono ovlaštenje u pogledu formalnog primanja na znanje činjenica o kojima je presuđeno.⁹³ Vršenje ovog diskrecionog ovlaštenja na način koji najbolje služi interesima pravde nužno mora zavisiti u velikoj mjeri od konkretnih okolnosti svakog predmeta. Međutim, da bi se pomoglo u donošenju ove ocjene, u praksi ovog Međunarodnog suda i MKSR-a utvrđeno je više relevantnih faktora ili kriterijuma koji se prvo moraju ispuniti da bi bilo primjereno formalno primiti na znanje neku činjenicu. Međutim, čak i kada ovi faktori jesu ispunjeni, sudska praksa ukazuje na to da bi onda trebalo razmotriti pitanje da li bi, po slobodnom uvjerenju Vijeća, ipak trebalo uskratiti formalno primanje na znanje, na osnovu toga što formalno primanje na znanje dotične činjenice ne bi poslužilo interesima pravde,⁹⁴ uzimajući naročito u obzir pravo optuženog na pravično i ekspeditivno suđenje.⁹⁵

⁸⁷ Odgovor odbrane na Prvi zahtjev tužilaštva, par. 28.

⁸⁸ Odgovor odbrane na Prvi zahtjev tužilaštva, par. 28.

⁸⁹ Činjenice 1, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 70, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 87, 90, 97, 107, 108, 111, 114, 116, 117, 124, 133, 136, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 147, 148, 184, 194, 195, 594, 596 i 633.

⁹⁰ Zahtjev odbrane, par. 10-12.

⁹¹ Odgovor tužilaštva na Zahtjev odbrane, par. 3.

⁹² Činjenice A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M, N, Q, R, S, i T.

⁹³ Odluka po žalbi u predmetu *Karemera i drugi*, par. 41; Odluka po žalbi u predmetu *Milošević*, str. 3 i 4.

⁹⁴ *Tužilac protiv Popovića, Beare, Nikolića, Borovčanina, Miletića, Gvere, Pandurevića*, predmet br. IT-05-88-T, Odluka po zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 26. septembar 2006. (dalje u tekstu: Odluka u vezi s činjenicama o kojima je presuđeno u predmetu *Popović i drugi*), par. 4; *Vidi* takođe *Tužilac protiv Rasima Delića*, predmet br. IT-04-83-PT, Odluka po zahtjevu tužilaštva da se formalno prime na znanje činjenice o kojima je već presuđeno, te po zajedničkom prijedlogu u vezi sa činjenicama o kojima su se strane sporazumjele, 9. juli 2007 (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Delić*), par. 11.

⁹⁵ Odluka po žalbi u predmetu *Karemera i drugi*, par. 41; Odluka u predmetu *Delić*, par. 11.

33. Formalno primajući na znanje neku činjenicu o kojoj je presuđeno pretresno vijeće utvrđuje valjano utemeljenu pretpostavku tačnosti dotične činjenice, koja se stoga ne mora ponovo dokazivati na suđenju, ali koja se, polazeći od te pretpostavke, može osporavati na suđenju.⁹⁶ Formalno primanje na znanje ne prebacuje konačni teret uvjeravanja koji i dalje snosi tužilaštvo.⁹⁷ Pravni učinak formalnog primanja na znanje neke činjenice o kojoj je presuđeno sastoji se samo u tome da tužilaštvu olakša prvobitni teret izvođenja dokaza po tom pitanju; odbrana može nakon toga osporavati ovu postavku izvođenjem pouzdanih i vjerodostojnih protudokaza.⁹⁸

34. U predmetu *Popović i drugi*, sljedećih devet faktora ili kriterijuma iz sudske prakse je prikladno utvrđeno i navedeno da se primjenjuju na činjenice predložene za primanje na znanje u skladu s pravilom 94(B): (i) dotična činjenica mora biti relevantna za neko pitanje u tekućem postupku; (ii) dotična činjenica mora biti jasna, konkretna i mora se moći utvrditi; (iii) formulacija dotične činjenice ne smije se suštinski razlikovati od njene formulacije u izvornoj presudi; (iv) dotična činjenica ne smije biti nejasna ili navoditi na pogrešan zaključak u kontekstu u koji je stavljena u zahtjevu strane u postupku koja traži formalno primanje na znanje; (v) strana u postupku koja traži formalno primanje na znanje mora činjenicu dovoljno precizno navesti; (vi) dotična činjenica ne smije sadržavati kvalifikacije koje su u suštini pravne prirode; (vii) dotična činjenica ne smije se zasnivati na dogovoru strana u prvobitnom postupku; (viii) činjenica čije se primanje na znanje predlaže ne smije se odnositi na djela, postupke ili duševno stanje optuženog; (ix) mora biti očito da činjenica nije predmet žalbenog postupka ili postupka preispitivanja koji je u toku.⁹⁹ Ovo Vijeće prihvata te faktore i dalje će nastaviti polazeći od osnova utvrđenih u paragrafima 32 i 34.

(i) Navodna činjenica mora biti relevantna za neko pitanje u tekućem postupku:

35. Činjenica čije se primanje na znanje predlaže mora biti relevantna za neko pitanje u tekućem postupku.¹⁰⁰ Pravilo 94(B), kao i druge odredbe Pravilnika, uređuje prihvatanje dokaza. Prihvatanje dokaza, bilo u pisanom bilo u usmenom obliku, općenito je regulisano pravilom 89(C) Pravilnika koje predviđa da pretresno vijeće može prihvatiti svaki relevantan dokaz za koji smatra da ima dokaznu vrijednost. Prema tome, kada pretresno vijeće na osnovu pravila 94(B) formalno prima na znanje neku činjenicu o kojoj je presuđeno, ono mora ocijeniti da li je ta činjenica relevantna za neko pitanje u tekućem postupku. Pravilo 94(B) Pravilnika stoga nije mehanizam koji se može

⁹⁶ Odluka po žalbi u predmetu *Milošević*, str. 4; Vidi takođe *Tužilac protiv Krajišnika*, predmet br. IT-00-39-PT, Odluka po zahtjevima optužbe za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno, te za prihvatanje pismenih izjava svedoka na osnovu pravila 92bis, 28. februar 2003. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Krajišnik* iz 2003.).

⁹⁷ Odluka po žalbi u predmetu *Karemera i drugi*, par. 42.

⁹⁸ Odluka po žalbi u predmetu *Karemera i drugi*, par. 42.

⁹⁹ Odluka u vezi s činjenicama o kojima je presuđeno u predmetu *Popović i drugi*, str. 4-11.

¹⁰⁰ *Ibid*, par. 5.

primjenjivati kako bi se zaobišli uobičajeni kriterijumi relevantnosti i tako u spis uvrstila pitanja koja inače ne bi bila uvrštena.¹⁰¹

36. Stav odbrane u ovom predmetu jeste da je veliki broj predloženih činjenica o kojima je presuđeno irelevantan za tekući postupak.¹⁰² Kao primjer odbrana navodi da predložena činjenica 730 “uključuje opštine koje nisu obuhvaćene Optužnicom”.¹⁰³ U prilog Zahtjevima tužilaštva, tužilaštvo tvrdi da su sve predložene činjenice o kojima je presuđeno relevantne za neku lokaciju ili događaj koji spadaju u vremenske i teritorijalne okvire Optužnice.¹⁰⁴ U predloženoj činjenici 730 se konstatuje da je “Sarajevo sačinjavalo deset opština: Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo, Novi Grad, Vogošća, Ilidža, Pale, Ilijaš, Hadžići, i Trnovo.” Od deset pomenutih opština, samo Pale i Ilijaš spadaju direktno u vremenski okvir na koji se odnosi Optužnica.¹⁰⁵ Međutim, Vijeće je mišljenja da je ova predložena činjenica relevantna za tekući postupak budući da predočava potreban kontekst političke i geografske podjele teritorije Sarajeva, koja uključuje dvije opštine koje su pomenute u Optužnici. Pošto je pažljivo razmotrilo činjenice o kojima je navodno presuđeno, Vijeće je mišljenja da su predložene činjenice 4, 314, 689, 690, 691 i 693 irelevantne za tekući postupak.¹⁰⁶ Vijeće stoga neće formalno primiti na znanje ove činjenice. Sve druge predložene činjenice su relevantne i imaju određenu dokaznu vrijednost za tekući postupak.

(ii) Navodna činjenica mora biti jasna, konkretna i mora se moći utvrditi

37. Činjenica čije se primanje na znanje predlaže mora biti jasna, konkretna i mora se moći utvrditi.¹⁰⁷ Da bi utvrdilo da li je neka navodna činjenica jasna, konkretna i da li ju je moguće utvrditi, Pretresno vijeće mora tu navodnu činjenicu razmotriti u kontekstu izvorne presude, konkretno se pozivajući na mjesta navedena u toj presudi i period na koji se odnosila optužnica u tom predmetu.¹⁰⁸ Stoga, kada činjenice čije se primanje na znanje predlaže nisu dovoljno jasne čak ni u svom izvornom kontekstu, Pretresno vijeće ne bi trebalo da ih formalno primi na znanje.¹⁰⁹ U

¹⁰¹ Drugostepena presuda u predmetu *Semanza*, par. 189; Vidi takođe *Tužilac protiv Krajišnika*, predmet br. IT-00-39-T, Odluka po trećem i četvrtom zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 24. mart 2005. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Krajišnik* iz 2005.), par. 12 i 17.

¹⁰² Vidi Odgovor odbrane na Prvi zahtjev tužilaštva, par. 27, 29-31; Razjašnjenje Odgovora, par. 5; Odgovor odbrane na Repliku, par. 8-9.

¹⁰³ Odgovor odbrane na Repliku, par. 9.

¹⁰⁴ Prvi zahtjev tužilaštva, par. 35-36; Replika, par. 7-8.

¹⁰⁵ Optužnica, par. 15.

¹⁰⁶ Pod predloženom činjenicom 4 navodi se sljedeće: “[z]a Srbe, herojski jako neuspio otpor srpskog naroda turskoj invaziji, koji je kulminirao njihovim porazom u Kosovskoj bici, i dalje pobuđuje emocije i predstavlja simbol srpske hrabrosti.” Iako se Vijeće slaže s tim da istorijski događaju mogu biti relevantni zbog toga što barem u nekom pogledu mogu imati uticaja na krivičnu odgovornost optuženog,¹⁰⁶ činjenica 4 odnosi se na događaj koji isuviše izlazi iz vremenskih i geografskih okvira Optužnice. Predložena činjenica 314 odnosi se na posjetu novinara logoru Omarska u Prijedoru. Nije jasno kako je ovaj događaj relevantan za zločine za koje se optuženi tereti u Optužnici. Predložene činjenice 689, 690, 691 i 693 odnose sa na događaje koji su se desili 1993. i stoga izlaze iz vremenskih okvira Optužnice.

¹⁰⁷ Odluka u vezi s činjenicama o kojima je presuđeno u predmetu *Popović i drugi*, par. 6.

¹⁰⁸ *Ibid.*, par. 6; Odluka u predmetu *Krajišnik*, fusnota 44.

¹⁰⁹ Odluka u predmetu *Krajišnik*, fusnota 44.

svojim argumentima, odbrana tvrdi da nekoliko predloženih činjenica nije dovoljno jasno.¹¹⁰ Predložene činjenice 4 i 16 uzeće se kao primjeri za argumente odbrane.¹¹¹ Uprkos činjenici da je ovo Vijeće već utvrdilo da je predložena činjenica 4 irelevantna za ovaj postupak, ono će razmotriti, radi cjelovitosti, da li se ova činjenica može odbaciti na osnovu toga što je nejasna. U vezi s činjenicom 4, odbrana tvrdi da ova činjenica “nije dovoljno jasna zbog toga što osjećaji (sic) Srba ne mogu predstavljati činjenicu (sic)” i što “ishod Kosovske bitke nije nikada istorijski ustanovljen.”¹¹² Očigledno je da odbrana pogrešno razumijeva prirodu faktora ili uslova koji se ovdje razmatra. Kako je ranije pomenuto, navodna činjenica mora se razmotriti u kontekstu izvorne presude. Ako je dotična činjenica jasna, konkretna i ako se može utvrditi u kontekstu izvorne presude, dotični kriterijum je ispunjen. U predloženoj činjenici 16 navodi se sledeće: “[m]eđutim, barem u opštini Prijedor, posebno u seoskim područjima, tri stanovništva - Srbi, Hrvati i Muslimani - uglavnom su živjela odvojeno, tako da je u mnogim selima toliko prevladavala jedna nacionalnost da su se takva sela smatrala srpskim, hrvatskim ili muslimanskim”. U vezi s ovom činjenicom, odbrana jednostavno tvrdi da “ona nije konkretna”.¹¹³ Ne kaže ništa više. Vijeće je mišljenja da je odbrana možda zbunjena riječju “međutim” na početku ove navodno presuđene činjenice. “Međutim” samo implicira da je ova predložena činjenica bila vezana za neku drugu činjenicu (ili rečenicu) u presudi iz koje je uzeta. Prisutnost te riječi u činjenici čije se primanje na znanje predlaže ne čini tu činjenicu nejasnom. Tvrdnje koje u vezi s ovim faktorom iznosi odbrana stoga se odbacuju. Vijeću nisu predočene nikakve naznake o tome da bilo koja od predloženih činjenica o kojima je navodno presuđeno nije dovoljno jasna (odnosno da nije jasna, konkretna i da se ne može utvrditi).

(iii) Formulacija neke navodne činjenice ne smije se suštinski razlikovati od formulacije u izvornoj presudi:

38. Formulacija neke činjenice čije se primanje na znanje predlaže ne smije se suštinski razlikovati od formulacije u izvornoj presudi.¹¹⁴ Odbrana tvrdi da nekoliko predloženih činjenica o kojima je presuđeno nije formulisano na identičan način kao u izvornoj presudi.¹¹⁵ Suprotno tvrdnjama odbrane, Vijeće je mišljenja da navodna činjenica o kojoj je presuđeno ne mora biti

¹¹⁰ Odgovor odbrane na Prvi zahtjev tužilaštva, par. 28-30.

¹¹¹ U najvećem broju slučajeva, odbrana ne objašnjava zašto neka predložena činjenica o kojoj je presuđeno nije dovoljno jasna ili konkretna.

¹¹² Odgovor odbrane na Prvi zahtjev tužilaštva, par. 29.

¹¹³ *Ibid.*, par. 29.

¹¹⁴ Odluka u vezi s činjenicama o kojima je presuđeno u predmetu *Popović i drugi*, par. 7. Vidi takođe Odluku u predmetu *Krajišnik* u kojoj je navedeno sljedeće: “Da bi se izbjegle greške u tumačenju, predložena formulacija u vezi s uvrštavanjem date činjenice u spis *ne smije se u bilo kom smislu suštinski razlikovati* od načina na koji je ta činjenica navedena kada je o njoj presuđeno u prethodnom postupku.” (Odluka u predmetu *Krajišnik*, par. 14).

¹¹⁵ Odgovor odbrane na Prvi zahtjev tužilaštva, par. 28-30; Razjašnjenje Odgovora par. 5; Odgovor odbrane na Repliku, par. 10.

formulisana doslovno, tj. na sasvim isti način kako je formulisana u izvornoj presudi.¹¹⁶ Slijedeći ovaj princip, Vijeće podržava zaključak u predmetu *Popović i drugi* da, ako neka činjenica čije je primanje na znanje predloženo sadrži samo manju nepreciznost ili nejasnoću zato što je izvučena iz konteksta izvorne presude, pretresno vijeće može, po svom nahođenju, ispraviti tu nepreciznost ili nejasnoću strane koja predlaže tu činjenicu ili *proprio motu*.¹¹⁷ Ispravke ove prirode mogu takođe poprimiti oblik kombinovanja činjenica koje se predlažu za primanje na znanje. Formulisući ovaj stav, Vijeće je uzelo u obzir činjenicu da dotična ispravka ni na koji suštinski način ne bi trebalo da mijenja predložene činjenice i da se činjenica ispravljena na ovaj način može zatim formalno primiti na znanje samo ukoliko ispunjava sve druge uslove iz pravila 94(B) i ukoliko je Vijeće odlučilo da ne iskoristi diskreciono ovlaštenje da uskrati formalno primanje na znanje u svjetlu interesa pravde.¹¹⁸ U skladu s ovim zaključkom, Vijeće je neznatno preformulisalo, ispravilo tipografske greške i/ili kombinovalo nekoliko predloženih činjenica o kojima je presuđeno kako bi predložene činjenice o kojima je presuđeno bile u skladu sa namjeravanim značenjem u izvornoj presudi. Na primjer, predložene činjenice 433,435-442,444, 915 i 916 kombinovane su budući da se sve odnose na jedan jedini događaj koji se desio na planini Vlašić 21. augusta 1992. Pored toga, Vijeće je ispravilo tipografsku grešku u datumu naznačenom u predloženoj činjenici 433 ispravnim datumom uzetim iz izvorne presude, budući da je tužilaštvo omaškom otkucalo pogrešnu godinu. Takođe, nekoliko predloženih činjenica, kada se čitaju izolovano u odnosu na izvornu presudu i/ili zahtjeve, izgleda kao istrgnuto iz konteksta na način koji ih naizgled čini nepodudarnim sa presudama iz kojih su uzete. Međutim, kada se čitaju u kontekstu izvorne presude i/ili zahtjeva, a posebno u odnosu na okolne činjenice predložene u zahtjevima, navodne činjenice o kojima je presuđeno u skladu su sa svojim namjeravanim značenjem iz izvorne presude. Ovo je naročito slučaj s onim činjenicama koje, kada se čitaju izolovano od zahtjeva, ne daju nikakvu naznaku o vremenu i mjestu događaja na koje upućuju predložene činjenice. Vrijeme i lokacije mogu se, međutim, pronaći bilo u izvornoj presudi ili u okolnim činjenicama predloženim u zahtjevima. Na primjer, predložena činjenica 302 ne daje nikakvu naznaku o vremenskom periodu za događaje o kojima je riječ. U činjenici 302 navodi se da su “[b]osanske Muslimane i Hrvate držali [...] u zatočenju u SUP-u Prijedor, a među zatočenicima su bili jedna žena i jedan maloljetni mladić.” Okolne predložene činjenice u Prvom zahtjevu tužilaštva nisu od pomoći kada je riječ o utvrđivanju vremenskog okvira. Međutim, u presudi iz koje je ova predložena činjenica uzeta, odnosno Prvostepenoj presudi u predmetu *Brđanin*, u paragrafu 836 navodi se da su “[...] počevši od 25. maja 1992., civile, bosanske Muslimane i bosanske Hrvate, pripadnici policije i vojske bosanskih

¹¹⁶ Vidi Odluku u predmetu *Prlić i drugi*.

¹¹⁷ Odluka u vezi s činjenicama o kojima je presuđeno u predmetu *Popović i drugi*, par. 7.

¹¹⁸ *Ibid*, par. 7.

Srba držali u zatočenju u [...] zgradi SUP-a [...] u Prijedoru, sve do septembra 1992. godine.” Radi lakšeg snalaženja i imajući u vidu svoje diskreciono ovlaštenje da vrši ovakve ispravke, Vijeće je prilikom njihovog formalnog primanja na znanje iznad predloženih činjenica koje su iziskivale ispravke u pogledu vremenskih i/ili geografskih okvira dodalo naslove na način koji je maločas opisan. Još jednom, unesenim ispravkama ne unose se nikakve suštinske promjene u predložene činjenice. Vijeće takođe napominje da je u nekim slučajevima iz činjenica predloženih za primanje na znanje izbrisalo reference na događaje koji nisu relevantni za Optužnicu u predmetu *Stanišić*. Na primjer, činjenica 692 odnosi se na razmjene nesrpskih civila koje su izvršene u tri navrata. Iako dvije od ovih razmjena spadaju u vremenski okvir Optužnice, treća pomenuta razmjena izvršena je 1993. i stoga izlazi iz okvira Optužnice. Vijeće je stoga formalno primilo na znanje samo dvije relevantne razmjene. Po mišljenju Vijeća, ovim vrstama ispravki ne unose se nikakve suštinske izmjene u predložene činjenice.

39. Vijeće je mišljenja da predložene činjenice 239, 240, 248, 249, 316 i 430 ne zadovoljavaju ovaj faktor ili kriterijum.¹¹⁹ Izuzev ovih, preostale činjenice zadovoljavaju ovaj faktor.

(iv) Navodna činjenica ne smije biti nejasna ili navoditi na pogrešan zaključak u kontekstu u koji je stavljena u zahtjevu strane u postupku koja traži formalno primanje na znanje:

40. Činjenica čije se primanje na znanje predlaže ne smije biti nejasna ili navoditi na pogrešan zaključak u kontekstu u koji je stavljena u zahtjevu strane u postupku koja traži formalno primanje na znanje.¹²⁰ Pretresno vijeće bi trebalo odbiti da formalno primi na znanje neku činjenicu kada zaključi da je ona formulisana, tj. izvučena iz konteksta u presudi, navodi na pogrešan zaključak ili se ne podudara s činjenicama o kojima je stvarno presuđeno u dotičnim predmetima.¹²¹ Pretresno vijeće u predmetu *Popović i drugi* je nedavno zaključilo da, prilikom ocjenjivanja jasnoće i tačnosti neke predložene činjenice, pretresno vijeće mora imati u vidu okolne činjenice predložene u zahtjevu strane koja traži njihovo primanje na znanje. Slijedeći ovaj pristup, pretresno vijeće bi, stoga, trebalo odbiti formalno primanje na znanje neke predložene činjenice ako je ta činjenica nejasna ili navodi na pogrešan zaključak u kontekstu navoda strane koja podnosi zahtjev. Ovo

¹¹⁹ Predložene činjenice 239, 240, 248, i 249 tužilaštvo je u svom Prvom zahtjevu u tolikoj mjeri preformulisalo da je time uvedena suštinska izmjena u odnosu na činjenice u izvornoj presudi. U predloženoj činjenici 316 sugerije se da je Mejakić bio komandir Policijske stanice u Prijedoru, dok se u izvornoj presudi jasno navodi da je on bio komandir Policijske stanice u Omarskoj. U paragrafima 35 i 337 izvorne presude navodi se da je Janković bio komandir Policijske stanice u Prijedoru, a Mejakić komandir Policijske stanice u Omarskoj. U predloženoj činjenici 430 sugerije se da su ljudi na stadionu u Ljubiji bili “teško premlaćivani”, dok se u izvornoj presudi navodi sljedeće: “Zatim su ih postrojili uza zid na stadionu i rekli im da se sagnu naprijed (u pojasu). Dok su ih tukli, “potok je bio krvi, duž cijelog zida”. Promijenjena formulacija u zahtjevu tužilaštva suštinski mijenja činjenicu u izvornoj presudi. Osim toga, ona predstavlja pravni zaključak.

¹²⁰ Odluka u vezi s činjenicama o kojima je presuđeno u predmetu *Popović i drugi*, par. 8.

¹²¹ Odluka po žalbi u predmetu *Karemera i drugi*, par. 55. Vidi takođe *Tužilac protiv Dragomira Miloševića*, predmet br. IT-98-29/1-T, Odluka po zahtjevu odbrane za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 29. august 2007., str 3.

Vijeće slijedi ovaj pristup i zaključuje da činjenice 120-121, 154, 198, 201, 214, 234, 250, 404, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 447, 448, 475, 506, 507, 723, 724, 755, 757, 771, 785, 786, 813, 814, 815, 833, 838, 849, 850, 851, 853, 854, 855, 856, 857, 914, 940, 968, 969, 982 i činjenica P ne zadovoljavaju ovaj faktor ili kriterijum.¹²²

(v) strana u postupku koja traži formalno primanje na znanje mora navodnu činjenicu dovoljno precizno navesti:

41. Strana u postupku koja traži formalno primanje na znanje neke činjenice mora tu činjenicu dovoljno precizno navesti. Zahtjev strane koja traži primanje na znanje mora izričito upućivati na paragraf(e) ili dijelove presude iz koje želi da se činjenice formalno uzmu na znanje. Neprecizan ili uopšten zahtjev strane koja podnosi zahtjev za formalno primanje na znanje cjelokupne presude stoga je nedovoljan za pozivanje na pravilo 94(B).¹²³ Međutim, ukoliko strana koja je podnijela zahtjev citira pogrešan paragraf presude, Vijeće i pored toga može formalno primiti na znanje tu činjenicu, “pod uslovom da se zbog blizine činjeničnog zaključka koji je data strana imala na umu pogrešno navedenom paragrafu realno može očekivati da je druga strana u postupku shvatila koji je zaključak strana koja traži formalno primanje na znanje imala na umu”.¹²⁴ Na primjer, u Prvom zahtjevu tužilaštva predložena činjenica 428 citira se kao paragraf 245 Prvostepene presude u predmetu *Stakić*, iako je ispravan citat paragraf 247 iste presude. Zbog blizine ispravnih paragrafa paragrafima koji su pogrešno citirani razumno je zaključiti da je odbrana trebala da razumije na koji se zaključak mislilo. Predložena činjenica 428 može se stoga formalno primiti na znanje, pod uslovom da ispunjava sve preostale kriterijume iz pravila 94(B). Nasuprot tome, citati predloženih

¹²² U predloženim činjenicama 120-121, Vijeće nije u mogućnosti da utvrdi kontekst u kom je se pomenuti “strateški cilj” ostvarivao. Predložena činjenica 154 je isuviše nejasna, a naročito je nejasno šta se misli pod onim što se navodi kao “one jedinice TO-a”. Vijeće ne može utvrditi na koje se strukture vlasti odnosi predložena činjenica 198. U predloženim činjenicama 201 i 757 nema nikakvog pomena o tome šta se misli pod uputstvima za varijante A i B. Predložena činjenica 214 odnosi se na “pozive na predaju oružja” pri čemu se ne navodi konkretan vremenski okvir. Predložena činjenica 234 ne daje nikakvu naznaku o vremenu kada su pripadnici policije i vojske bosanskih Srba ušli u dotično selo. Predložena činjenica 250 ne pruža nikakve naznake o vremenu kada se dotični događaj desio. Predložene činjenice 404, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, koje se sve odnose na zatočenički logor Trnopolje, ne sadrže nikakve reference za utvrđivanje vremena. Prema tome, one nisu dovoljno jasne. U vezi s predloženim činjenicama 447-448, nije jasno na koji se “vod” ova činjenica odnosi. Iako je predložena činjenica 475 u Dodatku Zahtjevu tužilaštva navedena pod naslovom “Opština Sanski Most”, nejasno je da li se ova predložena činjenica odnosi na opštinu Sanski Most. U Prvostepenoj presudi u predmetu *Brđanin* (para 569) čini se da se činjenica 475 odnosi na opštinu Bosanski Novi. Predložene činjenice 506-507 ne daju konkretan vremenski okvir u kom su se dotični događaji desili. Predložene činjenice 723-724 upućuju na jedan napad koji nije precizno naveden. Predložene činjenice 755 i činjenice 813-815 odnose se na jedno “područje” koje nije precizno navedeno. U predloženoj činjenici 771, Vijeće nije bilo u mogućnosti da utvrdi vremenski okvir koji se pominje i u izvornoj presudi i u Zahtjevu tužilaštva. Predložene činjenice 785-786 odnose se na počinjenje zločina koji nisu navedeni u dotičnim činjenicama. Predložena činjenica 833 odnosi se na jedan masakr koji nije naveden. Predložene činjenice 838, činjenice 849-851, činjenice 853-857, činjenica 940, činjenice 968-969 i činjenica 982 ne preciziraju vremenski okvir u kom su se desili dotični događaji. Datum kada se desio incident koji se pominje u predloženoj činjenici takođe je nejasan. Činjenica P je nejasna kako u izvornoj Presudi tako i u Zahtjevu zbog toga što je značenje riječi “primjereno” isuviše neprecizno.

¹²³ *Tužilac protiv Kupreškića i drugih*, predmet br. IT-95-16-A, Odluka po prijedlozima Drage Josipovića, Zorana Kupreškića i Vlatka Kupreškića da se prihvate dodatni dokazi u skladu sa pravilom 115 i o formalnom primanju na znanje činjenica o kojima je već presuđeno u skladu s pravilom 94(B), 8. maj 2001. (dalje u tekstu: Odluka po žalbi u predmetu *Kupreškić i drugi*), par. 12.

¹²⁴ Odluka u vezi s činjenicama o kojima je presuđeno u predmetu *Popović i drugi*, par. 9

činjenica 268 i 431 nisu se mogli naći u blizini citiranih paragrafa presude na koju se dotična strana poziva. Vijeće stoga neće formalno primiti na znanje ove činjenice.

(vi) Navodna činjenica ne smije sadržavati kvalifikacije koje su u suštini pravne prirode:

42. Činjenica čije se primanje na znanje predlaže ne smije sadržati određene kvalifikacije koje su “suštinski” pravne prirode.¹²⁵ Za neki zaključak može se reći da je pravne prirode kada je skopčan s tumačenjem ili primjenom pravnih principa.¹²⁶ Pretresno vijeće u predmetu *Krajišnik* je razjasnilo da “mnogi zaključci imaju pravni aspekt, ako se taj izraz shvati u širokom smislu. Stoga je u svakom pojedinom slučaju potrebno ustanoviti da li predložena činjenica sadrži zaključke ili kvalifikacije koje su *suštinski* pravne prirode i koje se, stoga, moraju isključiti”.¹²⁷ Slijedeći ovo rezonovanje, Pretresno vijeće može stoga formalno primiti na znanje neku predloženu činjenicu o kojoj je presuđeno samo ako ona predstavlja činjenični zaključak nekog pretresnog vijeća ili Žalbenog vijeća. Opšte uzev, zaključci koji se odnose na *actus reus* ili *mens rea* krivičnog djela smatraju se činjeničnim zaključcima.¹²⁸ Odbrana tvrdi da mnoge od predloženih činjenica o kojima je presuđeno “sadrže pravne kvalifikacije”.¹²⁹ Na primjer, odbrana tvrdi da predložena činjenica 211 sadrži pravne kvalifikacije u vezi s krivičnim djelom progona.¹³⁰ U činjenici 211 se navodi da je “[n]apad na civilno stanovništvo opštine Prijedor vršen samo protiv nesrpskog dijela stanovništva zbog toga što su nesrbi”. Vijeće je i ovog puta mišljenja da obrana nije pravilno shvatila uslov o kom je ovdje riječ. Činjenica 211 predstavlja činjenični zaključak jednog pretresnog vijeća. Ona se odnosi na *actus reus* krivičnog djela progona, kao zločina protiv čovječnosti. Ne radi se o pravnom zaključku nekog pretresnog vijeća. Međutim, Vijeće je mišljenja da više drugih činjenica sadrži kvalifikacije pravne prirode i stoga se one ne mogu formalno primiti na znanje na osnovu pravila 94(B). Neke od ovih činjenica sadrže reference na postojanje oružanog sukoba u predmetno vrijeme ili na djela počinjena u kontekstu oružanog sukoba.¹³¹ Ostale predložene činjenice koje bi trebalo izuzeti odnose se na incidente koji su se desili bilo prije bilo u toku oružanog sukoba u BiH.¹³²

¹²⁵ *Ibid.*, para 10. Vidi takođe *Tužilac protiv Dragomira Miloševića*, predmet br.: IT-98-29/1-AR73.1, Odluka po ineterlokutornim žalbama na Odluku Pretresnog vijeća po zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno, 26. juni 2007., (dalje u tekstu: Odluka po žalbi u predmetu *Tužilac protiv Dragomira Miloševića*), para 19-22.

¹²⁶ *Tužilac protiv Dragomira Miloševića*, predmet br. IT-98-29/1-T, Odluka u vezi s formalnim primanjem na znanje činjenica o kojima je presuđeno koje je Žalbeno vijeće vratilo na daljnje razmatranje, s izdvojenim mišljenjem sudije Robinsona, 18. juli 2007, par. 11. Vidi *Tužilac protiv Pauline Nyiramasuhuko i drugih*, predmet br.: ICTR-98-42-T, *Décision Relative à la Requête du Procureur aux Fins de Constat Judiciaire et d'Admission de Présomptions Factuelles* /Odluka po zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje i prihvatanje činjenica/, 15. maj 2002., par. 39.

¹²⁷ Odluka u predmetu *Krajišnik* iz 2005., par. 15. Vidi takođe Odluku po žalbi u predmetu *Dragomir Milošević*, par. 22.

¹²⁸ Odluka u predmetu *Krajišnik* iz 2005., par 16.

¹²⁹ Odgovor odbrane na Prvi zahtjev tužilaštva, par. 28-30; Razjašnjenje Odgovora, par. 5.

¹³⁰ Odgovor odbrane na Prvi zahtjev tužilaštva, par. 29.

¹³¹ Činjenice 249, 273, 296, 721 i 807. Slične činjenice bile su izuzete u predmetu *Tužilac protiv Prlića i drugih*, predmet br. IT-04-74-PT, Odluka po zahtjevu za primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno na osnovu pravila 94(B), 14. mart 2006.

¹³² Činjenice 119, 127, 172, 775 i 805.

Vijeće je izuzelo i druge činjenice koje sadrže pravne zaključke kao što su “prisilno premještanje”¹³³ i “rasprostranjeni i sistematski napad”.¹³⁴ Vijeće dalje izuzima činjenicu O pošto se pokazalo da se radi o pravnom zaključku.

(vii) Navodna činjenica ne smije se zasnivati na sporazumu strana u prvobitnom postupku:

43. Činjenica čije se primanje na znanje predlaže ne smije se zasnivati na sporazumu između strana u prvobitnom postupku. Pretresno vijeće može formalno primiti na znanje samo one činjenice o kojima je “presuđeno”, dakle činjenice koje nisu rezultat sporazuma o izjašnjavanju o krivici u skladu s pravilom 62*ter* Pravilnika ili činjenice o kojima su se strane složile u skladu s pravilom 65*ter*(H).¹³⁵ Pretresno vijeće stoga mora pregledati izvornu presudu kako bi provjerilo da li je predložena činjenica o kojoj je presuđeno proizašla iz iskaza ili dokumentarnog dokaza o kojem se strane nisu prethodno dogovorile. Ovo se može lako utvrditi provjerom fusnota u izvornoj presudi za koje je vezana predložena činjenica o kojoj je presuđeno, odnosno okolnog teksta presude, pod uslovom da je taj tekst u blizini predložene činjenice o kojoj je presuđeno. Odjeljak “Proceduralni kontekst” u izvornoj presudi može se takođe pregledati kako bi se provjerilo da li su se strane složile o nekoj činjenici. Prilikom pregleda predloženih činjenica o kojima je presuđeno u Prvostepenoj presudi u predmetu *Tadić*, na primjer, Vijeće je zaključilo da većina predloženih činjenica nema fusnotu. Međutim, pažljivim čitanjem ove konkretne presude otkriveno je da su sve predložene činjenice stoga bile rezultat “izvođenja dokaza pred Pretresnim vijećem [u predmetu *Tadić*]”.¹³⁶ Iako ovo nužno ne implicira da se Pretresno vijeće u tom predmetu nije oslonilo na dokaze o kojima su se strane u postupku dogovorile, činjenica da ništa u ovom pogledu nije rečeno u odjeljku presude “Proceduralni kontekst” jeste, po mišljenju Vijeća, dovoljan indikator da predložene činjenice nisu zasnovane na sporazumu između strana u prvobitnom postupku. Vijeće stoga prihvata da je o preostalim predloženim činjenicama “presuđeno” i da on nije zasnovan na sporazumu između strana u prvobitnom postupku.

(viii) Navodna činjenica ne smije odnositi na djela, postupke ili duševno stanje optuženog:

¹³³ Činjenice 642 i 907. Činjenica 642 sadrži više pravnih zaključaka, kao što su “protivpravno pritvaranje”, “okrutno i nečovječno postupanje” i deportacija.

¹³⁴ Činjenice 641 i 722.

¹³⁵ Odluka u predmetu *Krajišnik* iz 2005., par. 14; Odluka u vezi s činjenicama o kojima je presuđeno u predmetu *Popović i drugi*, par. 11.

¹³⁶ Prvostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 54.

44. Činjenica koja se odnosi na djela, ponašanje ili duševno stanje nekog optuženog ne može biti formalno primljena na znanje budući da bi neizbježno bilo nepravično prema optuženom da se takva djela primaju na znanje. Očigledan izuzetak je slučaj kada je dotičnom optuženom ranije suđeno pred ovim Međunarodnim sudom i kada je predložena činjenica o kojoj je presuđeno proizašla s tog suđenja. Činjenice koje se odnose na djela, ponašanje ili duševno stanje nekog optuženog uključuju radnje, vladanje i duševno stanje tog optuženog,¹³⁷ ali isključuju činjenice vezane za ponašanje drugih osoba za koje se optuženi tereti krivičnom odgovornošću putem jednog ili više oblika odgovornosti.¹³⁸ Stoga, Pretresno vijeće može formalno primati na znanje činjenice koje se odnose na ponašanje (a) podređenih optuženog za čije se kažnjivo ponašanje optuženi tereti da ga nije spriječio ili kaznio, (b) osoba koje su zajedno s optuženim učestvovali u udruženom zločinačkom poduhvatu, (c) osoba za koje se optuženi tereti da ih je pomagao i podržavao.¹³⁹ U svojim argumentima, odbrana tvrdi da se više predloženih činjenica o kojima je presuđeno “odnosi na odgovornost optuženog.”¹⁴⁰ Kao jedan primjer, Vijeće će razmotriti predložene činjenice 732 i 733 koje odbrana po ovom osnovu osporava.¹⁴¹ U činjenicama 732 i 733 se navodi da je “[c]ilj Srbije, JNA i pretežno srpskih političkih stranaka, prvenstveno SDS-a, u ovoj fazi bio da se stvori zapadni produžetak Srbije pod dominacijom Srba, pripajanjem dijelova Hrvatske sa srpskom većinom, a takođe i dijelova Bosne i Hercegovine. One bi zatim, zajedno sa Srbijom, njene dvije autonomne pokrajine i Crnom Gorom, činile novu i manju Jugoslaviju sa većinskim srpskim stanovništvom” i “[m]eđutim, među preprekama na tom putu bili su veliki dijelovi muslimanskog i hrvatskog stanovništva čija je matica bila Bosna i Hercegovina i koji su tamo živjeli. Da bi se riješio taj problem usvojena je praksa etničkog čišćenja.” Vijeće je mišljenja da je odbrana takođe u ovom pogledu pogrešno razumjela ovaj kriterijum. Kao opšte pravilo, formalno primanje na znanje na osnovu pravila 94(B) dostupno je *samo* za činjenice o kojima je presuđeno koje se, barem u određenom pogledu, odnose na krivičnu odgovornost optuženog.¹⁴² Predložene činjenice 732 i 733 zasigurno se u određenoj mjeri odnose na krivičnu odgovornost optuženog, budući da upućuju na ponašanje (a) političke stranke s kojom je optuženi navodno bio povezan i sa kojom su oni koji su s optuženim učestvovali u udruženom zločinačkom poduhvatu navodno bili povezani,¹⁴³ i (b) JNA,

¹³⁷ Odluka u vezi s činjenicama o kojima je presuđeno u predmetu *Popović i drugi*, par. 13 i fusnota 44.

¹³⁸ Odluka po žalbi u predmetu *Karemera i drugi*, par. 52; Odluka u vezi s činjenicama o kojima je presuđeno u predmetu *Popović i drugi*, par. 13. Vidi takođe Odluku po žalbi u predmetu *Dragomir Milošević*, par. 16.

¹³⁹ Odluka u vezi s činjenicama o kojima je presuđeno u predmetu *Popović i drugi*, par. 13.

¹⁴⁰ Odgovor odbrane na Prvi zahtjev tužilaštva, par. 29-30; Razjašnjenje Odgovora, par. 5.

¹⁴¹ Odgovor odbrane na Prvi zahtjev tužilaštva, par. 30.

¹⁴² Odluka po žalbi u predmetu *Karemera i drugi*, par. 48. Ovo Vijeće podržava zaključak u par. 48 Odluke u predmetu *Karemera i drugi*, gdje je Žalbeno vijeće zaključilo sljedeće: “[s]vrha krivičnog suđenja jeste presuđenje o krivičnoj odgovornosti optuženog. Činjenice koje nisu vezane, direktno ili indirektno, za tu krivičnu odgovornost nisu relevantne za pitanje o kojem treba presuditi na suđenju i [...] stoga ne mogu biti utvrđene ni na osnovu dokaza ni putem formalnog primanja na znanje.”

¹⁴³ Optužnica, par. 7.

koja je navodno postala VRS u Bosni i Hercegovini.¹⁴⁴ Međutim, ove činjenice ne odnose se na radnje, vladanje i duševno stanje optuženog i stoga se ne mogu izuzeti po tom osnovu. Ovo Vijeće ne raspolaže nikakvim naznakama o tome da se ijedna od ostalih činjenica o kojima je navodno presuđeno odnosi na djela, ponašanje ili duševno stanje optuženog.

(ix) mora biti očito da navodna činjenica nije predmet tekućeg žalbenog postupka ili postupka preispitivanja:

45. Mora biti očito da činjenica čije se formalno prihvatanje predlaže nije predmet žalbenog postupka ili postupka preispitivanja koji je u toku.¹⁴⁵ Sve predložene činjenice kako u Zahtjevima tužilaštva tako i u Zahtjevu odbrane sada su potvrđene po žalbama. Pretresno vijeće je stoga mišljenja da sve navodne činjenice zadovoljavaju ovaj faktor ili kriterijum.

(x) Slobodna ocjena Pretresnog vijeća

46. Vijeće je svjesno toga da, čak i ako je devet faktora ili kriterijuma o kojima je gore bilo riječi ispunjeno, ono u vršenju svog diskrecionog ovlaštenja može uskratiti formalno primanje na znanje neke date činjenice, ako utvrdi da njeno formalno primanje na znanje ne bi služilo interesima pravde.¹⁴⁶ Ključni faktor kod odlučivanja Pretresnog vijeća o prihvatanju činjenica o kojima je presuđeno leži u tome što će se formalnim primanjem na znanje tih činjenica postići ekonomičnost sudskog postupka, uz istovremeno očuvanje prava optuženog na pravično, javno i ekspeditivno suđenje.¹⁴⁷ Vršeci svoje diskreciono ovlaštenje, Vijeće je odlučilo, iz razloga navedenih u fusnoti, da uskrati formalno primanje na znanje za činjenice 395, 396, 397, 398, 399, 401, 402, 403, 895, 896 i 897.¹⁴⁸ U vezi s drugim predloženim činjenicama o kojima je presuđeno i koje zadovoljavaju devet faktora ili kriterijuma, Vijeće prihvata da bi se formalnim primanjem na znanje ovih činjenica

¹⁴⁴ Optužnica, par. 27.

¹⁴⁵ Odluka u vezi s činjenicama o kojima je presuđeno u predmetu *Popović i drugi*, par. 14. Vidi takođe Odluku u predmetu *Delić*, par. 13.

¹⁴⁶ Odluka u predmetu *Krajišnik* iz 2005., par. 12; Odluka u vezi s činjenicama o kojima je presuđeno u predmetu *Popović i drugi*, par. 15; Odluka u predmetu *Delić*, par. 11.

¹⁴⁷ Odluka u predmetu *Delić*, par. 11.

¹⁴⁸ Iako se za neke od ovih činjenica pojedinačno može činiti da ispunjavaju sve kriterijume iz predmeta *Popović* neke od njih, kada se čitaju zajedno, nejasne su i navode na pogrešan zaključak (na primjer, predložene činjenice od 399 do 403 ne zadovoljavaju 4. faktor ili kriterijum). Sve ove činjenice odnose se na masakre u logoru Keraterm. Činjenice od 395 do 403 uzete su iz presuda u predmetima *Stakić* i *Tadić*. Postoji više razlika i/ili nedosljednosti u ove dvije presude: (a) u Presudi u predmetu *Stakić* govori se o dva masakra koji su se dogodili 24. jula 1992. ili oko tog datuma u logoru Keraterm. Prvi masakr, kako se navodi u predmetu *Stakić*, desio se 24. jula 1992. ili oko tog datuma, a drugi se desio naredne noći. U Presudi u predmetu *Tadić* takođe se govori o dva masakra, ali ne naznačava kada su se ti masakri desili; (b) u Presuda u predmetu *Stakić* navodi se da žrtve potiču sa Brđa, dok se u predmetu *Tadić* govori o tome da žrtve potiču iz Hambarina; i (c) u ove dvije presude takođe se navode različiti brojevi leševa koji su otkriveni poslije masakara. U predmetu *Stakić* navodi se da je bilo 128 leševa, dok se u predmetu *Tadić* navodi da je bilo 150 leševa. Vijeću je dobro poznato da je tužilaštvo ovu činjenicu navelo misleći na 128 leševa na kamionu (tj. činjenica 400). Ipak, značajna razlika u zaključcima ne može se previdjeti i stoga, po mišljenju Vijeća, nije primjereno da se ove činjenice formalno primaju na znanje. Predložene činjenice od 895 do 897 koje su uzete iz Presude u predmetu *Brđanin* takođe se po svemu sudeći odnose na isti masakr koji je pomenut gore, uprkos tome što postoji neznatna razlika u datumima kada se tvrdi da je masakr izvršen (tj. 20. i 21. jula 1992.). U Presudi u predmetu *Brđanin* navodi se još jedan broj vezan za ovaj masakr (tj. 190 osoba).

unaprijedili interesi pravde i ubrzao postupak u ovom predmetu, uz istovremeno garantovanje prava optuženog na pravično suđenje u skladu sa članovima 20 i 21 Statuta i pravilom 89(D). Vijeće stoga konstatuje da bi sve predložene činjenice o kojima je presuđeno, izuzev onih koje se pominju u paragrafima 47 i 48 dolje, trebalo formalno primiti na znanje u skladu s pravilom 94(B).

47. Vijeće je iz navedenih razloga odlučilo da bi formalno ne bi trebalo primiti na znanje sljedeće predložene činjenice:

(a) Činjenice 4, 314, 689, 690, 691 i 693 (ove navodne činjenice nisu relevantne za tekući postupak);

(b) Činjenice 239, 240, 248, 249, 316 i 430 (ove navodne činjenice suštinski se razlikuju od formulacija u izvornoj presudi);

(c) Činjenice 120-121, 154, 198, 201, 214, 234, 250, 404, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 447, 448, 475, 506, 507, 723, 724, 755, 757, 771, 785, 786, 813, 814, 815, 833, 838, 849, 850, 851, 853, 854, 855, 856, 857, 914, 940, 968, 969, 982, i činjenicu P (ove navodne činjenice su nejasne ili navode na pogrešan zaključak u kontekstu u koji su stavljene u zahtjevu strane koja traži njihovo primanje na znanje);

(d) Činjenice 268 i 431 (ove navodne činjenice strana koja traži njihovo primanje na znanje nije navela s dovoljnom preciznošću);

(e) Činjenice 119, 127, 172, 249, 273, 296, 641, 642, 721, 722, 775, 805, 807, 907 i činjenica O (navodne predložene činjenice sadrže kvalifikacije koje su suštinski pravne prirode).

48. Nadalje, Vijeće, vršeći svoje diskreciono ovlaštenje, uskraćuje formalno primanje na znanje navodnih činjenica 395, 396, 397, 398, 399, 401, 402, 403, 895, 896 i 897 zbog toga što to ne bi služilo interesima pravde.

5. Dispozitiv

49. Na osnovu pravila 94 i 126*bis* Pravilnika, Pretresno vijeće djelimično odobrava Zahtjeve tužilaštva, djelimično odobrava Zahtjev odbrane i odlučuje kako slijedi:

(a) Pretresno vijeće formalno prima na znanje činjenice o kojima je presuđeno navedene u Dodatku priloženom ovoj odluci, na način koji je u njemu formulisan,

(b) za sljedeće predložene činjenice o kojima je presuđeno navedene u Zahtjevima tužilaštva i Zahtjevu odbrane odbija se formalno primanje na znanje: činjenice 4, 119, 120, 121, 127, 154, 172, 198, 201, 214, 234, 239, 240, 248, 249, 250, 268, 273, 296, 314, 316, 395, 396, 397, 398, 399, 401, 402, 403, 404, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 430, 431, 447, 448, 475, 506, 507, 641, 642, 689, 690, 691, 693, 721, 722, 723, 724, 755, 757, 771, 775, 785, 786, 805, 807, 813, 814, 815, 833, 838, 849, 850, 851, 853, 854, 855, 856, 857, 895, 896, 897, 907, 914, 940, 968, 969, 982, činjenica O i činjenica P,

(c) sljedeće predložene činjenice o kojima je presuđeno navedene u Prvom zahtjevu tužilaštva neće se formalno primati na znanje budući da ih je tužilaštvo povuklo u Drugom zahtjevu tužilaštva: činjenice 43, 72, 86, 88, 92, 106, 112, 113, 123, 146, 151, 153, 163, 164, 169, 180, 187, 190, 199, 203, 215, 241, 245, 251, 258, 262, 269, 272, 274, 282, 309, 328, 340, 388, 389, 393, 400, 405, 434, 443, 446, 512, 517, 599, 602, 612, 614, 619, 621, 631, 632 i 694,

(c) Pretresno vijeće neće formalno primati na znanje činjenice predložene na osnovu pravila 94(A), i

(d) Pretresno vijeće daje tužilaštvu odobrenje za ulaganje Replike a odbrani za dostavljanje Odgovora na Repliku.

50. Na osnovu pravila 65ter (H) Pravilnika, Pretresno vijeće konstatuje da su se o činjenicama 1, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 70, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 87, 90, 97, 107, 108, 111, 114, 116, 117, 124, 133, 136, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 147, 148, 184, 194, 195, 594, 596, 633, kao i o činjenicama A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M, N, Q, R, S, T strane u postupku složile, i da se one stoga smatraju usaglašenim činjenicama. Ove činjenice navedene su u Dodatku priloženom ovoj odluci.

Sastavljeno na engleskom i francuskom, pri čemu je engleska verzija mjerodavna.

/potpis na originalu/

sudija Krister Thelin

Dana 14. decembra 2007.

U Haagu

Nizozemska

[pečat Međunarodnog suda]

DODATAK

Pozivanje na relevantne paragrafe presuda dato je uz svaku od činjenica o kojima je presuđeno, pri čemu se koriste doljenavedene skraćenice.

PT	<i>Tužilac protiv Duška Tadića</i> , predmet br. IT-94-24-T, Presuda, 7. maj 1997., potvrđena po žalbi 15. jula 1999.
PSK	<i>Tužilac protiv Milomira Stakića</i> , predmet br. IT-97-24-T, Presuda, 31. juli 2003., potvrđena po žalbi 22. marta 2006.
PB	<i>Tužilac protiv Radoslava Brđanina</i> , predmet br. IT-99-36-T, Presuda, 1. septembar 2004., potvrđena po žalbi 3. aprila 2007.
DPB	<i>Tužilac protiv Radoslava Brđanina</i> , predmet br. IT-99-36-A, Presuda, 3. april 2007.
PKV	<i>Tužilac protiv Miroslava Kvočke i drugih</i> , predmet br. IT-98-30/1-T, Presuda, 2. novembar 2001., potvrđena po žalbi 28. februara 2005.
PS	<i>Tužilac protiv Blagoja Simića</i> , predmet br. IT-95-9-T, Presuda, 17. oktobar 2003., potvrđena po žalbi 28. novembra 2006.
PČ	<i>Tužilac protiv Delalića, Mucića, Delića i Landže</i> , predmet br. IT-96-21-T, Presuda, 16. novembar 1998., potvrđena po žalbi 20. februara 2001.
PV	<i>Tužilac protiv Mitra Vasiljevića</i> , predmet br. IT-98-32-T, Presuda, 29. novembar 2002., potvrđena po žalbi 25. februara 2004.
PG	<i>Tužilac protiv Stanislava Galića</i> , predmet br. IT-98-29-T, Presuda, 5. decembar 2003., potvrđena po žalbi 30. novembra 2006.

ČINJENICE U PRVOM ZAHTJEVU TUŽILAŠTVA

B. <u>Opšta istorijska pozadina sukoba u BiH</u>	
1. <u>Opšte činjenice</u>	
Činjenica 1: PT, par. 25	Stoljećima je stanovništvo Bosne i Hercegovine, više nego u bilo kojoj drugoj republici bivše Jugoslavije, bilo višenacionalno.
Činjenica 2: PT, par. 57	Godine 1991. oko 44% Bosanaca su bili Muslimani, 31% Srbi i 17% Hrvati.
Činjenica 3: PT, par. 56	Treća, takođe velika, nacionalna grupa u Bosni i Hercegovini su Hrvati, koji žive uglavnom u jugozapadnom dijelu koji se graniči sa dalmatinskom obalom u Hrvatskoj.
Činjenica 5: PT, par. 56	Brojno muslimansko stanovništvo u Bosni i Hercegovini duguje svoju vjeru i kulturu, a time i identitet, dugoj turskoj okupaciji za vrijeme koje su mnogi Slaveni prihvatili islamsku vjeru.
Činjenica 6: PT, par. 58	Neposredno poslije I svjetskog rata i u okviru raspada Habsburškog carstva, stvorena je Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca ujedinjavanjem Kraljevine Srbije, koja se već u 19. stoljeću mukotrпно izborila za nezavisnost od Turske, sa Crnom Gorom, koja je takođe bila nezavisna kneževina, Hrvatskom, Slovenijom i Bosnom i Hercegovinom.
Činjenica 7: PT, par. 58	Kraljevina je 1929. godine promijenila naziv u Kraljevinu Jugoslaviju, odnosno Kraljevinu južnih Slavena.
Činjenice 8, 9:	U sjevernim i zapadnim područjima stoljećima je prevladavao katolicizam, dok su u južnim i istočnim područjima pod vladavinom

PT, par. 58	Otomanskog carstva prevladavali pravoslavlje i islam. Ova opća vjerska podjela nastavila se i tokom ovog stoljeća i zapravo traje još i danas.
2. <u>II svjetski rat</u>	
Činjenice 10, 11: PT, par. 60	[Z]a vrijeme okupacije od strane sila Osovine Italija [je] anektirala dio državne teritorije, a dva druga područja su potpala pod kontrolu Bugarske i Mađarske. Veliki dio onoga što je ostalo postalo je formalno nezavisna Hrvatska, ali u stvari marionetska država Osovine, koja se prostirala daleko izvan prijašnjih i kasnijih hrvatskih granica, podijeljena između talijanske i njemačke zone.
Činjenice 12, 13: PT, par. 61	[Drugi svjetski rat je bio] doba dugotrajnog oružanog sukoba, koji je djelomično bio proizvod građanskog rata, a djelomično borba protiv strane invazije i kasnije okupacije. Iako je ovakva ratna situacija bila kratkog vijeka, trajajući samo od 1941. do 1945, ostavila je gorka sjećanja, naročito u Bosni i Hercegovini, čiji su veliki dijelovi, uključujući i opštinu Prijedor, pripadali marionetskoj državi Hrvatskoj.
Činjenica 14: PT, par. 61	Tri zasebne jugoslavenske snage - ustaške snage izrazito nacionalističke Države Hrvatske, koju su podržavale sile osovine; četnici, koji su bili srpske nacionalističke i monarhističke snage; i partizani, uglavnom komunisti i Srbi - borile su se jedna protiv druge.
Činjenica 15: PT, par. 62	Veliki dio teških i krvavih sukoba odvijao se na području Bosne i Hercegovine.
3. <u>Poslije II svjetskog rata</u>	
Činjenice 16,17: PT, par. 64	[U] poslijeratnim godinama, negdje do 1991, [...] barem u opštini Prijedor, posebno u seoskim područjima, tri stanovništva - Srbi, Hrvati i Muslimani - uglavnom su živjela odvojeno, tako da je u mnogim selima toliko prevladavala jedna nacionalnost da su se takva sela smatrala srpskim, hrvatskim ili muslimanskim. Mnogi svjedoci govore o dobrim odnosima među zajednicama, o prijateljstvima koja premošćuju nacionalne, a istodobno i vjerske podjele, o mješovitim brakovima i uopšte o složnim

	odnosima.
Činjenica 18: PT, par. 65	[Maršal] Tito i njegov komunistički režim oštrim mjerama su potiskivali i držali pod kontrolom sve nacionalističke tendencije.
Činjenica 19: PT, par. 65	Prema Ustavu iz 1946. zemlju je sačinjavalo šest republika: Srbija, Hrvatska, Slovenija, Bosna i Hercegovina, Makedonija i Crna Gora, te dvije autonomne oblasti, Vojvodina i Kosovo.
Činjenica 20: PT, par. 65	[Prema Ustavu iz 1946.] narodi u svim republikama sem Bosne i Hercegovine smatrani su posebnim narodima federativne Jugoslavije.
Činjenice 21, 22: PT, par. 65	Bosna i Hercegovina bila je u jedinstvenom položaju jer, iako je bila jedna od šest republika, nije kao druge imala jednu većinsku etničku grupu, te tako posebna bosanska nacija nije bila priznata. Međutim, Muslimani su 1974. već bili priznati kao jedan od naroda federativne Jugoslavije.
Činjenice 23, 24: PT, par. 66	Za vrijeme komunističke Jugoslavije [Maršala Tita] obeshrabrivano je poštivanje vjerskih običaja [...]. [I]pak, stanovništvo je i dalje bilo vrlo svjesno takozvanog etničkog identiteta - srpskog, hrvatskog ili muslimanskog.
Činjenica 25: PT, par. 67	Danas u Bosni i Hercegovini, bez obzira da li upražnjavaju vjerske običaje ili ne, velika većina Srba su pravoslavci, Hrvati su katolici, dok naziv Muslimani govori sam za sebe.
Činjenice 26, 27: PT, par. 68	[P]oslijeratna Jugoslavija [je] u početku bila veoma centralizovana država, a federalna vlast je uglavnom bila koncentrisana u Beogradu. Zatim je od šezdesetih i tokom sedamdesetih godina naišao trend ka prenošenju ovlašćenja na republičke vlade, trend koji je pojačan novim Ustavom usvojenim 1974. i koji se nastavio i tokom osamdesetih.
4. <u>Autonomne pokrajine</u>	
Činjenica 28: PT, par. 69	Od sredine do kraja osamdesetih, Republika Srbija već je bila poduzela mjere da dvjema jugoslavenskim autonomnim pokrajinama, Vojvodini i Kosovu, uskrati zasebni identitet i da ih zapravo uključi u Republiku. To

	je u suštini ostvareno 1990. i time se okončalo ono što su Srbi smatrali diskriminatornom karakteristikom jugoslavenske federacije, tj. da ono što su oni smatrali jedinom celovitom državom Srba, sastavljenom od Srbije i dvije pokrajine, bude jedina republika kojoj je uskraćen jedan jedinstven identitet.
Činjenica 29: PT, par. 69	Kosovo je stoljećima bilo dio srpske domovine, tu je vođena Kosovska bitka, i pokrajina ima posebno značenje za današnje Srbe, koji su njenu autonomnost smatrali posebno štetnom, verujući da se time Srbiji uskraćuje pravo na jedinstvenu državnost i kontrolu nad onim što ona smatra drevnom srpskom teritorijom.
5. “<u>Velika Srbija</u>”	
Činjenica 30: PT, par. 85	Ideja Velike Srbije veoma je stara, a isplivala je na površinu političke svijesti u obliku sličnom sadašnjem još prije 150 godina, te dobila zamah između dva svjetska rata. Bila je obuzdavana za vrijeme Titove vladavine, da bi se nakon njegove smrti ponovo aktivirala. Pojam Velike Srbije obuhvata dva različita aspekta: prvo je tu pitanje koje smo već spomenuli, to jest uključivanje dvije autonomne pokrajine, Vojvodine i Kosova, u Srbiju; i drugo, proširenje tako uvećane Srbije, zajedno sa Crnom Gorom, u dijelove Hrvatske i Bosne i Hercegovine u kojima živi značajno srpsko stanovništvo.
Činjenice 31, 32: PT, par. 87, 88	Drugi aspekt Velike Srbije intenzivno je zastupan tokom kasnih osamdesetih i početkom devedesetih, podstaknut ranijim nacionalističkim tekstovima, od kojih su neki zastupali ideju srpske države koja bi se prostirala širom Bosne i Hercegovine i uključivala dalmatinsku obalu i dijelove Hrvatske sjeverno od rijeke Save. Tu ideju je aktivno promovisala srpska propaganda koja je bila ključni elemenat u kampanji i, pozivajući se na grozote koje su hrvatske ustaše počinile u II svjetskom ratu, pokušavala izazvati strah kod svih Srba kako bi oni na kraju zatražili zaštitu u okviru Velike Srbije. Propagandna kampanja koja je pratila ovaj pokret započeta je već 1989. proslavom 600-te godišnjice bitke na Kosovu. Za vrijeme proslave, sredstva javnog informisanja pod srpskom kontrolom izjavljivala su da su ostali na ovom području iznevjerili Srbe

	<p>kada su Turci Osmanlije izvršili invaziju. U javnim govorima i sredstvima informisanja, srpske političke vođe veličale su slavnu prošlost i obavještavale svoje slušaoce da će Srbi, ako se ne udruže, ponovo biti izloženi napadima “ustaša”, što je izraz korišten za ulijevanje straha Srbima. Opasnost od “fundamentalističke, politizovane” muslimanske zajednice takođe je predstavljena kao prijetnja.</p>
6. <u>Početak devedesetih</u>	
<p>Činjenica 33: PT, par. 88</p>	<p>Nakon raspada bivše Jugoslavije, glavna tema u sredstvima javnog informisanja pod kontrolom Srba bila je da, "ako iz bilo kojeg razloga Srbi budu postali manjinsko stanovništvo... njihova cjelokupna egzistencija mogla bi biti pogibeljna i ugrožena... [te stoga] nemaju izbora do sveobuhvatnog rata protiv svih drugih ili da budu podvrgnuti starom tipu koncentracionog logora, čiji je simbol Jasenovac."</p>
<p>Činjenica 34: PT, par. 89</p>	<p>Početkom devedesetih godina održavani su mitinzi na kojima je zastupana ta ideja i kojima su prisustvovali srpski rukovodioci. Radoslav Brđanin, predsjednik Kriznog štaba Srpske Autonomne Oblasti za područje Banja Luke, izjavio je 1992. da se može prihvatiti prisustvo najviše dva posto svih ne-Srba na tom području. Brđanin je zastupao tri faze čišćenja područja od ne-Srba: (1) stvaranje nemogućih uslova zbog kojih bi sami otišli sa tog područja, uključujući taktiku pritisaka i zastrašivanja); (2) protjerivanje i izgnanstvo i; (3) likvidiranje preostalih koji se ne bi uklapali u njegov koncept ovog područja.</p>
<p>Činjenica 35: PT, par. 90</p>	<p>Propaganda je nastavljena tokom rata u Hrvatskoj i Sloveniji, u kojem se na jednoj strani borila uglavnom JNA, a na drugoj oni koji su zahtijevali nezavisnost. Pukovnik Vukelić, pomoćnik za moralno-političko vaspitanje komandanta 5. Korpusa 1.Vojne oblasti JNA u 1991. i 1992, bosanski Srbin zadužen za moralnu i etičku pripremu jedinica i za održavanje odnosa sa sredstvima javnog informisanja, političkim tijelima i društveno-političkim organizacijama, dao je puno izjava protiv muslimanskog i</p>

	hrvatskog stanovništva. On je Hrvate i Muslimane predstavio kao neprijatelje Srba i proglasio da su Srbi u Bosni i Hercegovini ugroženi i da ih treba zaštititi, što znači da je potrebno mobilizovati srpske pripadnike JNA za borbu radi zaštite Srba od genocida.
Činjenica 36: PT, par. 91	S vremenom je propaganda dobila na intenzitetu, te su učestale optužbe protiv ne-Srba da su ekstremisti i planiraju genocid protiv Srba. Beogradska štampa objavljivala je feljtone o davnim događajima iz srpske istorije sa ciljem da se inspiriše nacionalizam kod Srba [...] U člancima, najavama, televizijskim programima i javnim proglasima, Srbima je govoreno da se trebaju zaštititi od prijetnje muslimanskog fundamentalizma i da se moraju naoružati, te da Hrvati i Muslimani pripremaju genocid protiv njih.
Činjenica 37: PT, par. 92	U proljeće 1992. u mnogim dijelovima Bosne i Hercegovine mogli su se pratiti samo kanali i programi koje je kontrolisala srpska strana. To je postignuto zauzimanjem televizijskih releja širom područja pod srpskom kontrolom, uključujući relej na Kozari koji su zauzeli Vukovi, paravojna formacija koja je djelovala u potpunoj saradnji sa vojskom i sa političkim vođama. Posljedica toga bila je da u proljeće 1992. stanovnici Prijedora i drugih područja istočne Bosne i Hercegovine nisu više mogli pratiti televizijske programe iz Sarajeva ili Zagreba, već samo iz Beograda ili Novog Sada u Srbiji, sa Pala ili iz Banja Luke u Bosni i Hercegovini, a svi oni emitovali su antimuslimansku i antihrvatsku propagandu.
<u>7. Raspad Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije</u>	
Činjenice 38-42: PT, par. 70-71	Jugoslavija je dugo slijedila vlastiti jedinstveni sistem socijalističkog samoupravljanja, koji ju je izdvajao od ostalih komunističkih zemalja. Tokom osamdesetih godina uveliko se smatralo da je taj sistem odgovoran za privredne probleme zemlje. Zatim se, krajem osamdesetih, ono što je započelo kao privredna kriza pretvorilo u veliku političku krizu [...] 1988. je došlo do sveobuhvatne političke i ustavne reforme. Ukinuta je kompletna struktura socijalističkog samoupravljanja, onakva kakva je bila učahurena u saveznom Ustavu, ukinute su mnoge ustavne natuknice o radničkoj klasi kao političkom subjektu i nosiocu vlasti i okončana je

	vodeća politička uloga Saveza komunista.
Činjenica 43:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenica 44: PSK, par. 25	Nakon smrti maršala Tita 1980. godine i naglog raspada vladajućeg Saveza komunista Jugoslavije u prvim mjesecima 1990. godine, nastala je praznina u strukturi vlasti, a diljem zemlje počele su nicati nacionalne stranke.
Činjenice 45-46: PT, par. 72	Na XIV Kongresu Saveza komunista 1989, srpski delegati pokušali su takođe da u korist republika sa većim stanovništvom, kao što je Srbija, principom jedna osoba jedan glas, izmijene osnovnu karakteristiku Ustava, to jest jednako pravo glasa republika. To je dovelo do povlačenja slovenačkog rukovodstva iz Partije i odlaske predstavnika Hrvatske i Bosne i Hercegovine sa Kongresa.
Činjenica 47-49: PT, par. 72	Slobodan Milošević, tada već moćna politička ličnost u Srbiji, kao partijski rukovodilac održao je govor na masovnom mitingu na mjestu same bitke. Govorio je kao zaštitnik i pokrovitelj Srba širom Jugoslavije, izjavljujući da neće nikom dozvoliti da bude srpski narod. [Govor Slobodana Miloševića] je uveliko pojačao njegovu ulogu karizmatičkog vođe cjelokupnog srpskog naroda u svakoj od republika, nakon čega je njegova moć brzo rasla.
Činjenice 50-53: PT, par. 73	[Slovenija je] 1989. formalno izmjenila republički Ustav ovlašćujući slovenačku Skupštinu da može poduzeti mjere zaštite statusa i prava republike od organa Federacije. Ovu dopunu jugoslavenski Ustavni sud proglasio je neustavnom, ali je u decembru 1989. Slovenija odlučila da ignoriše odluku suda. Tokom sljedećih osamnaest mjeseci i ostale republike sve više su ignorisale saveznu vlast.
Činjenica 54: PČ, par. 98	U maju 1990, u Sloveniji je na vlast stupila nova vlada nakon prvih višestranačkih izbora.
Činjenica 55: PT, par. 73	[U] decembru 1990. u Sloveniji [je] održan plebiscit na kome je ogromna većina glasala za nezavisnost od Jugoslavije.

<p>Činjenice 56-57: TJ, par. 74</p>	<p>U Hrvatskoj su izbori 1990. rezultirali stvaranjem izraženo nacionalističke vlade koju je predvodio dr. Franjo Tuđman, koji je nakon preuzimanja vlasti izmjenio Ustav Republike kako bi stvorio Hrvatsku kao nacionalnu državu Hrvata, s tim da su građani drugih nacionalnosti samo manjine, bez statusa naroda. [...] Na plebiscitu u Hrvatskoj održanom 1991. ogromna većina glasala je za nezavisnost.</p>
<p>Činjenica 58: PT, par. 75</p>	<p>Neposredno prije održavanja hrvatskog plebiscita, Crna Gora i Srbija, uz pomoć glasova [dvaju] ranijih autonomnih pokrajina koje je sad kontrolisala Srbija, privremeno su blokirale uobičajenu rotaciju članova kolektivnog saveznog predsjedništva, spriječivši imenovanje Hrvata koji je bio na redu za mjesto predsjednika Predsjedništva. To je dovelo do velike zabrinutosti u ostalim republikama.</p>
<p>Činjenica 59: PT, par. 77</p>	<p>Dana 25. juna 1991. Slovenija i Hrvatska proglasile su svoju nezavisnost od SFRJ.</p>
<p>Činjenica 60: PT, par. 77</p>	<p>[...] 19. decembra 1991, dva autonomna srpska područja u Hrvatskoj proglasila [su se] Republikom Srpskom Krajinom.</p>
<p>Činjenica 61: PT, par. 111</p>	<p>Secesijom Slovenije i Hrvatske u junu 1991. te kasnijim raspadom federacije po republikama, nacionalistima se činilo da je otvoren put i za Veliku Srbiju i za Veliku Hrvatsku. Sloveniji, u kojoj je živio veoma mali broj Srba i koja nije imala nikakvu ulogu u istoriji i tradiciji srpskog naroda, dozvoljena je secesija uz relativno slabu intervenciju iz Beograda. čim je postalo jasno da Slovenija, koja je zadržala znatne količine oružja i opreme za svoje jedinice TO, nema namjeru da podleigne onim snagama JNA koje je Beograd bio spreman uputiti u pokušaju da je zadrži u federaciji, glavni cilj JNA bio je da obezbijedi uspješno povlačenje svojih jedinica i opreme.</p>
<p>Činjenica 62: PT, par. 78</p>	<p>U Bosni i Hercegovini Skupština je 15. oktobra 1991. objavila suverenost republike.</p>
<p>Činjenica 63:</p>	<p>[Dana] 9. januara 1992, proglašena [je] Republika Srpskog naroda Bosne i</p>

PT, par. 78	Hercegovine, [koja će kasnije postati <i>Republika Srpska</i>] koja je trebala stupiti na snagu ako Bosna i Hercegovina bude međunarodno priznata.
Činjenice 64-65: PT, par. 78	Bosna i Hercegovina [je] u martu 1992. proglasila svoju nezavisnost nakon referenduma u februaru pod pokroviteljstvom bosanskih Muslimana i uz izvjesnu saradnju bosanskih Hrvata. Bosanski Srbi su se protivili održavanju referenduma i u velikoj većini su se uzdržali od glasanja.
Činjenica 66: PT, par. 78	Evropska zajednica i Sjedinjene Države priznale su nezavisnost Bosne i Hercegovine u aprilu 1992.
Činjenica 67: PT, par. 563	Republika Bosna i Hercegovina primljena je u Ujedinjene nacije kao država članica, nakon odluka koje su usvojili Savjet bezbjednosti i Generalna skupština 22. maja 1992. dva dana prije granatiranja i preuzimanja Kozarca.
Činjenica 68: PT, par. 563	Čak i prije [22. maja 1992.], Republika Bosna i Hercegovina bila je organizovan politički entitet, kao jedna od republika Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, imala je sopstveni republički sekretarijat za odbranu i sopstvenu TO.
Činjenice 69-70: PT, par. 79	Srbija i Crna Gora su u međuvremenu nastavile podržavati koncept savezne države, ne više pod starim nazivom nego kao Savezna Republika Jugoslavija, isključivo pod srpskom dominacijom i sastavljena samo od Srbije i Crne Gore. Država je zvanično osnovana u aprilu 1992. Time je dovršen raspad bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.
Činjenica 71: PT, par. 79	Državni socijalizam u Jugoslaviji su ustvari zamijenili nacionalizmi svake od republika bivše Jugoslavije osim Bosne i Hercegovine, u kojoj jedino nije postojala jedna jedina nacionalna većina.
Činjenica 72:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA

C. <u>Bosna i Hercegovina</u>	
1. <u>Političke činjenice o Bosni i Hercegovini</u>	
Činjenica 73: PČ, par. 120	Bivša Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina bila je podijeljena na samoupravne teritorijalne jedinice koje su imale određeni stepen autonomije. Svakom od ovih opština je upravljala skupština opštine, koja se sastojala od članova koje je lokalno stanovništvo direktno biralo, a ona je onda birala izvršno vijeće iz sopstvenih redova. U Bosni i Hercegovini je bilo 109 opština.
Činjenica 74: PT, par. 81	Prvi slobodni višestranački izbori u Bosni i Hercegovini održani su 1990. za opštinske skupštine i republičku skupštinu.
Činjenica 75: PT, par. 81	[N]ajznačajnije [političke stranke u Bosni i Hercegovini] su bile: muslimanska Stranka Demokratske Akcije (SDA), Srpska Demokratska Stranka (SDS) i Hrvatska Demokratska Zajednica (HDZ).
Činjenica 76: PT, par. 81	Rezultati izbora bili su zapravo malo više od odraza etničkog sastava stanovništva, jer je svaka etnička grupa glasala za svoju nacionalističku stranku.
Činjenica 77: PSK, par. 29	Prema popisu stanovništva iz aprila 1991. godine, 43,7 posto stanovništva Bosne i Hercegovine činili su pripadnici muslimanske nacionalnosti, 32,4 posto Srbi, a 17,3 posto Hrvati.
Činjenice 78-80: PČ, par. 99 PT, par. 82	[Poslije izbora u Bosni i Hercegovini održanih u novembru 1990.] formirana [je] koaliciona vlada na čelu sa sedmočlanim državnim Predsjedništvom, sa vođom SDA, Alijom Izetbegovićem, kao prvim predsjednikom. U republičkoj Skupštini, saradnja između muslimanskih i srpskih političkih stranaka s vremenom je bivala sve teža. Koalicija republičke vlade raspala se u oktobru 1991. i potpuno propala u januaru 1992.
Činjenica 81: PT, par. 83	Nakon raspada višenacionalne federativne Jugoslavije ubrzo je uslijedio raspad višenacionalne Bosne i Hercegovine, a time se povećala mogućnost za rat u Bosni i Hercegovini.

Činjenice 82-83: PT, par. 83, 122	Sukob između Srbije i Hrvatske [...] nakon što je Hrvatska proglasila svoju nezavisnost u junu 1991, uveliko je poslužio da se pojača zategnutost između tri etničke grupe u Bosni i Hercegovini. [Nadalje, bosanski Srbi] i previše [su] se dobro sjećal[i], iako je od toga proteklo nekih pedeset godina, svojih patnji u rukama Hrvata za vrijeme rata.
2. <u>Stvaranje srpskih entiteta početkom 1991.</u>	
Činjenica 84: PB, par. 164	SDS je osnovao područja pod kontrolom bosanskih Srba tako što je opštine u kojima su živjeli bosanski Srbi povezao u zajednicu i osnovao paralelne organe vlasti, s ciljem da se ta teritorija izdvoji iz efektivne kontrole organa vlasti SRBiH. Na taj način su položeni temelji za etnički čistu državu bosanskih Srba.
Činjenica 85: PKV, par. 11	U septembru 1991. proglašeno je nekoliko srpskih autonomnih oblasti u Bosni i Hercegovini [uključujući Krajinu, Romaniju i Staru Hercegovinu].
Činjenica 86:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenice 87, 89: PB, par. 61 PSK, par. 31	Dok su SDA i HDZ zagovarali otcjepljenje SRBiH od SFRJ, SDS se čvrsto zalagao za očuvanje Jugoslavije kao države kako bi svi Srbi i dalje živjeli zajedno u jednoj državi i kako ne bi postali manjina u nezavisnoj bosanskoj državi. Ne uspijevajući pomiriti međusobne razlike, SDS i SDA su krenule u suprotnim pravcima. Neprijateljski nastrojena retorika vođa obje stranke, koju su ponavljala sredstva javnog informisanja pod kontrolom tih stranaka, stvarala je međusobno nepovjerenje i pridonosila povećanju međunacionalnih napetosti.
Činjenica 88:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenica 90: PT, par. 78	[Bosanski] srpski skupštinski delegati [su] 24. oktobra 1991. proglasili zasebnu Skupštinu srpskog naroda.
Činjenica 92:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenice 91, 93-96:	U novembru 1991. održan je plebiscit pre svega za bosansko srpsko stanovništvo pod pokroviteljstvom i u organizaciji SDS. Glasači su dobili

PT, par. 99-101	<p>različite listiće zavisno od toga da li su ili nisu bili Srbi. Razlika među listićima bila je značajna. Pitanje na listiću za bosanske Srbe glasilo je: “Da li ste za odluku koju je 24. oktobra 1991. donijela Skupština srpskog naroda u Bosni i Hercegovini, po kojoj bi Srbi ostali u zajedničkoj državi Jugoslaviji koja bi obuhvatala Srbiju, Crnu Goru, Srpsku autonomnu oblast Krajinu, Srpsku autonomnu oblast Slavoniju, Baranju i zapadni Srem, te sve ostale koji žele ostati u takvoj državi?” Na plebiscitu se navodno 100% glasača izjasnilo “za”. Rukovodstvo SDS iskoristilo je ovaj rezultat kao osnovu za razvijanje odvojene srpske političke strukture. Plebiscit je korišten kao opravdanje za sve naknadne poteze, kao što su konačni odlazak SDS iz Skupštine Bosne i Hercegovine, razni pregovori vođeni na saveznom i međunarodnom nivou, i proglašavanje Republike srpskog naroda u Bosni i Hercegovini 9. januara 1992. Isto tako na osnovu plebiscita, SDS i vojne snage na svakom području, uključujući JNA, paravojne organizacije, lokalne jedinice srpske Teritorijalne odbrane (TO) i specijalne jedinice milicije, počele su ostvarivati fizičku i političku kontrolu nad izvjesnim opštinama u kojima je nisu ostvarili putem izbora. U tim područjima, među kojima je bila opština Prijedor, predstavnici SDS u javnim organima u nekim su slučajevima osnovali paralelne opštinske vlasti i odvojenu miliciju. Fizička kontrola potvrđena je postavljanjem vojnih jedinica, tenkova i teške artiljerije oko opština i postavljanjem kontrolnih punktova radi kontrole kretanja ne-Srba.</p>
3. <u>Formiranje kriznih štabova u Srpskim autonomnim oblastima</u>	
Činjenica 97: PT, par. 103	U Srpskim autonomnim oblastima osnovani su krizni štabovi kako bi preuzeli funkcije vlasti i opštu upravu u opštinama.
Činjenica 98: PT, par. 103	Članovi kriznog štaba bili su vođe SDS, komandanti JNA u tim područjima, funkcioneri srpske milicije i komandant srpske Teritorijalne odbrane.
Činjenica 99: PT, par. 103	[G]eneral-potpukovnik Momir Talić, komandant 5. korpusa (koji je kasnije postao 1. krajiški korpus), bio je član Kriznog štaba u Banja Luci (Krizni štab ARK), što ukazuje na odnos između političkih i vojnih struktura vlade bosanskih Srba. Krizni štab ARK, koji je imao nadležnost i

	u opštini Prijedor, osnovan je u aprilu ili maju 1992. kao organ Autonomne Regije Krajina.
Činjenice 100,103: PB, par. 69, 93	Glavni odbor SDS-a objavio je 19. decembra 1991. dokument pod naslovom "Uputstvo o organizovanju i djelovanju organa srpskog naroda u Bosni i Hercegovini u vanrednim okolnostima" (dalje u tekstu: Uputstvo s varijantom A i B). To uputstvo propisuje na koji način će biti provedene određene utvrđene aktivnosti u svim opštinama u kojima žive Srbi, a u suštini se radi o nacrtu za preuzimanje vlasti od strane bosanskih Srba u opštinama u kojima oni predstavljaju većinu stanovništva (dalje u tekstu: Varijanta A) i opštinama gdje su u manjini (dalje u tekstu: Varijanta B). Prema tome, "srpske opštine" proglašene su i u opštinama u kojima SDS nije imao kontrolu (dalje u tekstu: opštine iz Varijante B).
Činjenica 101: PB, par. 69	Formulisani cilj Uputstva s varijantom A i B bio je "provođenje plebiscitarne odluke kojom se srpski narod u Bosni i Hercegovini opredijelio da živi u jedinstvenoj državi" i "povećanje mobilnosti i spremnosti za odbranu interesa srpskog naroda".
Činjenica 102: PB, par. 70	Uputstvo s varijantom A i B sadržavalo je, između ostalog, i direktivu prema kojoj će opštinski odbori SDS-a formirati krizne štabove srpskog naroda u svojim opštinama. "Zadaci, mjere i druge aktivnosti" o kojima se govori u Uputstvu s varijantom A i B provodiće se isključivo po nalogu predsjednika SDS-a.
Činjenica 104: PB, par. 95	Sastav opštinskih kriznih štabova 1992. godine bio je zamišljen tako da se osigura ne samo da štab ima autoritet u očima javnosti, nego i da to budu ljudi koji će se pobrinuti da se donesene odluke provedu. Među članovima su bili predsjednik skupštine dotične opštine ili predsjednik izvršnog odbora opštine (varijanta A) ili predsjednik opštinskog odbora SDS-a (varijanta B), komandant opštinskog štaba TO-a i načelnik policije. Osim toga, sastancima opštinskog kriznog štaba redovno su prisustvovali predstavnici vojske. Opštinski krizni štabovi bili su, dakle, poput SDS-ove vlade u sjeni, budući da su na svim vodećim funkcijama u opštinama bili članovi SDS-a.

Činjenica 105: PB, par. 93	U razdoblju od kraja decembra 1991. do aprila 1992. SDS je ubrzao pripreme za preuzimanje političke vlasti na opštinskom nivou na onim područjima koja je odredio za ulazak u novu državu bosanskih Srba. Skupština Srpske Republike BiH 11. decembra 1991. usvojila je preporuke u vezi s osnivanjem opštinskih skupština srpskog naroda u BiH u opštinama u kojima su bosanski Srbi bili u manjini.
Činjenica 106:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenica 107: PT, par. 103	Početkom maja, nakon što je Izvršni odbor Krajine donio službenu odluku o njegovom osnivanju, Krizni štab SAO preuzeo je svu vlast državnih i drugih organa. Bio je to najviši organ u Srpskoj autonomnoj regiji Krajina i njegove odluke morale su se provoditi širom Srpske autonomne regije Krajina putem opštinskih kriznih štabova. Opštinski krizni štabovi morali su svaki dan izvještavati glavni Krizni štab ARK o mjerama koje su poduzimane za provođenje odluka Glavnog odbora, čije je sjedište bilo u Banja Luci.
Činjenica 108: PSK, par. 98	Srpska skupština Bosne i Hercegovine je 31. maja 1992. donijela "Odluku o obrazovanju ratnih predsjedništava u opštinama za vrijeme neposredne ratne opasnosti ili ratnog stanja".
4. <u>Proglašenje Republike Srpske početkom januara 1992.</u>	
Činjenice 109-110: PB, par. 71-72	Početkom 1992., dok su trajali međunarodni pregovori kojima se pokušavalo riješiti pitanje statusa BiH, rukovodstvo bosanskih Srba provelo je svoj plan da teritorije koje su smatrali svojim odvoje o postojećih struktura SRBiH i stvore zasebnu državu bosanskih Srba. Skupština Srpske Republike BiH proglasila je 9. januara 1992. Srpsku Republiku BiH, koja će 12. augusta 1992. biti preimenovana u Republiku Srpsku (dalje u tekstu: RS). Ona se sastojala od tzv. srpskih autonomnih regija i oblasti, među kojima je bila i ARK. Rasprave koje su se odvijale u Skupštini Srpske Republike BiH tokom nekoliko idućih mjeseci pokazuju da je rukovodstvo bosanskih Srba i dalje bilo odlučno da stvori državu u kojoj neće biti mjesta za nesrbe.

Činjenica 111: PT, par. 102	U martu 1992. Skupština srpskog naroda u Bosni i Hercegovini proglasila je Ustav Srpske republike Bosne i Hercegovine i svoju republiku.
Činjenica 112:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenica 113:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenica 114:	U Bosni i Hercegovini su 1992.-1993. godine postojala tri državna ili kvazidržavna entiteta: Vlada Bosne i Hercegovine sa sjedištem u Sarajevu, Hrvatska zajednica Herceg-Bosna sa sjedištem u Mostaru i Republika Srpska sa sjedištem na Palama.
<u>5. Oružane snage u Bosni i Hercegovini</u>	
Činjenica 115: PB, par. 73	Momčilo Mandić, pomoćnik ministra za unutrašnje poslove BiH, poslao je 31. marta 1992. teleks centrima bezbjednosti i svim stanicama javne bezbjednosti u Srpskoj Republici BiH, kojim ih je obavijestio o osnivanju srpskog ministarstva unutrašnjih poslova (MUP), odnosno o odluci donijetoj na sjednici Skupštine Srpske Republike BiH, održanoj 27. marta 1992., na kojoj je svečano proglašen ustav Srpske Republike BiH.
Činjenice 116-117: PB, par. 73, 221	Ministarstvo narodne odbrane Srpske Republike BiH 16. aprila 1992. donijelo je odluku o tome da Teritorijalna odbrana (dalje u tekstu: TO) predstavlja oružanu snagu Srpske Republike BiH, te da komandovanje i rukovođenje TO-om vrše opštinski, oblasni i regionalni štabovi, kao i štab TO-a Srpske Republike BiH. Istom odlukom Ministarstvo narodne odbrane proglasilo je neposrednu ratnu opasnost i naredilo opštu javnu mobilizaciju TO-a na cjelokupnoj teritoriji Srpske Republike BiH. Pored toga, naređeno je i formiranje štabova TO-a u novoosnovanim opštinama bosanskih Srba. Saradnja između vojnih i civilnih vlasti bila je uspostavljena i na regionalnom nivou. Veze kroz koje je ona ostvarivana bile su koncentrisane u Kriznom štabu ARK-a, čiji su članovi bili i general-major Momir Talić, i potpukovnik Milorad Sajić, kao i major Zoran Jokić. Sastancima Kriznog štaba ARK-a uvijek je prisustvovao barem jedan od njih trojice. Pored toga, Krizni štab ARK-a je 13. maja 1992. ovlastio dvojicu svojih članova, Voju Kuprešanina i Predraga

	Radića, “da rješavaju sva vojno-politička pitanja na području Autonomne Regije Krajina”.
Činjenica 118: PB, par. 74	U aprilu 1992. Radovan Karadžić i Nikola Koljević predočili su kartu buduće BiH, prema kojoj je 70% teritorije BiH trebalo pripasti Republici srpskog naroda u BiH. Nekoliko mjeseci kasnije ta karta postala je stvarnost – snage bosanskih Srba kontrolisale su tačno ona područja koja su prema karti trebala da čine teritoriju Srpske Republike BiH.
Činjenica 122: PB, par. 77	Kada se političke diskusije na 16. sjednici Skupštine Srpske Republike BiH o kretanju stanovništva sagledaju u vezi s huškačkim, ratobornim i pogrđnim komentarima o nesrpskom stanovništvu Bosne i Hercegovine iznesenim na tom istom zasjedanju, postaje potpuno jasno da su nesrbi smatrani stalnom prijetnjom, te da ih je u znatnom broju trebalo trajno ukloniti s teritorija koje su svojatali bosanski Srbi. Vrijedno je obratiti pažnju na komentar Dragana Kalinića, delegata iz Sarajeva, koji će kasnije postati ministar zdravstva u Srpskoj Republici BiH: “Naime, ova bi skupština od svih odluka možda trebala da donese jednu najvažniju, a to je – jesmo li mi izabrali ratnu ili pregovaračku opciju. Ne kažem to bez razloga i moram odmah reći, poznavajući ko nam je neprijatelj, u kojoj mjeri je on perfidan i u kojoj mjeri mu se ne može vjerovati, sve dotle dok se on fizički, vojnički ne uništi i ne slomije, što podrazumijeva, naravno i eliminisanje i likvidaciju njegovih ključnih ljudi”.
Činjenica 123:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenica 124: PB, par. 78	Vojska Srpske Republike Bosne i Hercegovine [kasnije preimenovana u VRS, formalno je osnovana 19. maja 1992.]
Činjenica 125: PB, par. 78	General-potpukovnik Ratko Mladić prihvatio je položaj komandanta Glavnog štaba VRS-a, očigledno znajući da politički kurs formulisan na 16. sjednici Skupštine Srpske Republike BiH nužno vodi u masovno, nasilno i stalno uklanjanje nesrpskog stanovništva s teritorije proglašene Srpske Republike BiH i prihvatajući da VRS odigra ključnu ulogu u provođenju te politike. On je zapravo potvrdio da dijeli stanovišta

	političkog rukovodstva bosanskih Srba.
Činjenica 126: PB, par. 78	General-potpukovnik Ratko Mladić i njegovi neposredno podređeni te su političke strateške ciljeve pretvorili u operativne imperitive VRS-a.
Činjenica 130: PČ, par. 223	[I]ako su srpske vlasti u Beogradu izjavljivale da više ne igraju aktivnu ulogu ni u sukobu, ni u smišljanju plana za proširenje teritorije pod srpskom kontrolom, te da ne učestvuju u izvršenju takvog plana preko VRS i Vojske Savezne Republike Jugoslavije (dalje u tekstu: VJ), njihova služba bezbjednosti takođe [je] organizovala srpske paravojne grupe u Bosni i Hercegovini.
Činjenica 131: PT, par. 603	Savezna Republika Jugoslavija (Srbija i Crna Gora) koja je bila intenzivno angažovana u aktivnostima u Hrvatskoj protiv snaga hrvatske vojske, bila je zainteresovana za održavanje koridora za snabdijevanje koji bi išao od Srbije kroz sjevernu Bosnu (gdje se nalazila opština Prijedor) do Srpske Krajine u Hrvatskoj.
6. <u>Upotreba propagande</u>	
Činjenica 127: PB, par. 80	Prije izbijanja oružanog sukoba SDS je pokrenuo propagandni rat koji je imao užasne posljedice po ljude svih nacionalnosti stvorivši međusobni strah i mržnju i osobito huškajući bosanske Srbe protiv drugih naroda. Vrlo brzo građani koji su prije mirno zajedno živjeli pretvorili su se u neprijatelje, a mnogi od njih – u ovom slučaju prvenstveno bosanski Srbi – postali su ubice pod uticajem medija koji su u to vrijeme već bili pod kontrolom rukovodstva bosanskih Srba.
Činjenice 128-129, 761: PB, par. 81-82	Što se tiče konkretno Bosanske krajine, paravojna skupina poznata pod imenom “Vukovi s Vučjaka” koju je podržavao SDS zauzela je u augustu 1991. televizijski relej na Kozari. Frekvencije su preusmjerene i usljed toga većina opština u Bosanskoj krajini više nije mogla pratiti televizijske i radijske programe iz Sarajeva, nego isključivo programe iz Beograda i povremeno iz Hrvatske, a od marta 1992. nadalje i iz Banje Luke. Bosanski Muslimani i bosanski Hrvati koji su bili zaposleni na televizijskim i radio stanicama, kao i u većini novina, otpušteni su i

	<p>umjesto njih su došli bosanski Srbi. Počevši od tog vremena smisao poruke koju je SDS širio putem medija bio je da bosanskim Srbima prijeti progon i genocid od bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, te da se Srbi moraju zaštititi kako se ne bi ponovili zločini koji su nad njima počinjeni tokom Drugog svjetskog rata. Nekoliko političara iz SDS-a redovno se pojavljivalo u medijima s diskriminacijskim govorima, vrijeđajući bosanske Muslimane i bosanske Hrvate s očiglednim ciljem stvaranja straha i mržnje među etničkim grupama i huškanja bosanskih Srba protiv drugih naroda. Objavljivane su fotografije masakriranih vojnika i širene glasine o zločinima počinjenim nad bosanskim Srbima. U propagandnoj kampanji učestvovali su i neki intelektualci bosanski Srbi, kao i neki pripadnici Srpske pravoslavne crkve.</p>
<p>7. <u>Struktura službi bezbjednosti u Republici Srpskoj</u></p>	
<p>Činjenica 132: PB, par. 211</p>	<p>Dana 27. marta 1992., Skupština Srpske Republike BiH osnovala je srpsko Ministarstvo unutrašnjih poslova (dalje u tekstu: MUP). Zakon o MUP-u stupio je na snagu 31. marta 1992., kada je imenovan ministar koji je bio odgovoran Skupštini Srpske Republike BiH. Tokom proljeća i ljeta 1992., većina nesrba je otpuštena iz policije. Tako su policijske snage transformisane u policijske snage bosanskih Srba.</p>
<p>Činjenica 133: PB, par. 175</p>	<p>Dana 4. marta 1992., Skupština ARK-a je na svojoj 15. sjednici usvojila odluku da osnuje Centar službi bezbjednosti (dalje u tekstu: CSB) ARK-a sa sjedištem u Banjoj Luci. Za načelnika CSB-a postavljen je Stojan Župljanin. Dana 27. aprila 1992., Skupština ARK-a je donijela odluku da u okviru CSB-a osnuje "Određ milicije za posebne namjene".</p>
<p>Činjenica 134: PKV, par. 26</p>	<p>[S]lužbe bezbjednosti imale sljedeći lanac komandovanja: ministar za unutrašnje poslove bio je na čelu službe na ministarskom nivou. Sljedeći u lancu komandovanja bili su regionalni organi, a najrelevantniji za ovaj predmet je Centar službi bezbjednosti Banja Luka (CSB).</p>
<p>Činjenica 135: PB, par. 85</p>	<p>U proljeće 1992. od svih zaposlenih u lokalnoj Službi javne bezbjednosti (dalje u tekstu: SJB) i u drugim javnim službama zatraženo je da potpišu izjavu o lojalnosti vlastima bosanskih Srba. Bosanski Muslimani i bosanski Hrvati koji su odbili potpisati izjavu o lojalnosti otpušteni su.</p>

	Oni koji su izjavu potpisali, mogli su zadržati radna mjesta.
Činjenica 136: PKV, par. 26	CSB se dijelio na dvije glavne službe, Službu državne bezbjednosti (SDB) i Službu javne bezbjednosti (SJB). Služba državne bezbjednosti bavila se obavještajnim radom. U Službi javne bezbjednosti bilo je nekoliko podsektora koji su se bavili, na primjer, kriminalistikom, saobraćajem, kadrovima, pasošima i stranim državljanima.
Činjenica 137: PKV, par. 26	[U periodu od 24. maja do 30. augusta 1992] na čelu CSB-a [Banja Luka] bio je Stojan Župljanin.
Činjenica 138: PKV, par. 27	Simo Drljača je bio načelnik Stanice javne bezbjednosti u Prijedoru za vrijeme dok je postojao logor Omarska. Na čelu uniformisanog policijskog odjeljenja ove stanice bio je Dušan Janković, neposredno podređen Simi Drljači.
Činjenica 139: PKV, par. 27	Pri policijskoj stanici Prijedor bile su tri strukture nižeg nivoa, odnosno "stanična odjeljenja". Željko Meakić je bio komandir Staničnog odjeljenja Omarska, u kojem su bili zaposleni Kvočka i Radić.
8. Uloga JNA	
Činjenica 140: PČ, par. 93	[U]spostavljen je sistem odbrane poznat kao "opštenarodna odbrana" za zaštitu SFRJ od napada spolja.
Činjenica 141: PT, par. 105	[Prije raspada bivše Jugoslavije], jugoslavenske oružane snage obuhvatale su redovnu vojsku, mornaricu i zrakoplovstvo, pod zajedničkim nazivom JNA, a sastojale su se od oficirskog kadra, podoficira i vojnika, zajedno sa rezervnim snagama i, odvojeno od JNA, teritorijalne odbrane (TO).
Činjenica 142: PT, par. 105	JNA [je] u potpunosti bila savezna sila, sa sjedištem u Beogradu.
Činjenica 143:	TO je bila zasebna za svaku od republika, plaćana sredstvima svake od

PT, par. 105	republika i pod kontrolom ministra odbrane svake od republika.
Činjenica 144: PT, par. 105	JNA je bila snažna nacionalna vojska, [sastojala se od 45.000 - 70.000 aktivnih oficira i pripadnika zajedno sa 110.000-135.000 regruta na odsluženju kraćeg vojnog roka] opremljena svim konvencionalnim oružjem i oruđem koje posjeduju moderne evropske vojske.
Činjenica 145: PT, par. 105	TO su imale [...] uglavnom pješadijsko naoružanje: puške, lake mitraljeze, artiljerijsko oružje manjeg kalibra, minobacače, protivpješadijske mine i slično.
Činjenica 146:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenica 147: PT, par. 107	Svo oružje TO tradicionalno se skladištilo lokalno, u okviru svake opštine.
Činjenica 148:	Godine 1991., savezna vlada je formalno kontrolisala oružane snage SFRJ, JNA i Teritorijalnu odbranu (TO). JNA i TO bili su pod Vrhovnom komandom Predsjedništva SFRJ. Savezni sekretar za narodnu odbranu u to vrijeme bio je general Kadijević a njegov zamjenik je bio admiral Brovet.
Činjenica 149: PT, par. 108	Početak devedesetih godina [tradicionalna] prezastupljenost srpskih oficira [u JNA] brzo se povećavala, tako da je ubrzo u JNA ostalo tek nekoliko oficira koji nisu bili Srbi.
Činjenica 150: PT, par. 109	Promjena koja je nastala u JNA početkom devedesetih najbolje se ilustruje promjenom u nacionalnom sastavu regruta u razdoblju od prije juna 1991. do početka 1992. Za to vrijeme srpska komponenta je porasla sa nešto više od 35 posto na nekih 90 posto.
Činjenica 151:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenica 152: PT, par. 106	U julu 1991, po nalogu štaba iz Beograda, JNA je od republičkog sekretarijata za odbranu u Bosni i Hercegovini i od opština oduzela svu dokumentaciju koja se odnosila na regrutaciju, uključujući i sve podatke o

	vojnim obveznicima.
Činjenica 153:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenica 155: PT, par. 77	[N]ezavisnost [Slovenije i Hrvatske] koju je Evropska zajednica konačno priznala 15. januara 1992, vojno je osporila JNA.
Činjenica 156: PT, par. 124	Početkom 1992. u Bosni i Hercegovini bilo je oko 100.000 vojnika JNA sa preko 700 tenkova, 1.000 oklopnih transportera, mnogo teškog naoružanja, 100 aviona i 500 helikoptera, sve pod komandom Generalštaba JNA u Beogradu.
Činjenica 157: PČ, par. 114	Nakon proglašavanja nezavisnosti 6. marta 1992, buknuili su otvoreni sukobi u Bosni i Hercegovini i jedinice JNA, koje su već bile prisutne na njenoj teritoriji, aktivno su učestvovala u borbama koje su vođene. Izvještaji o borbama uključuju napad na Bosanski Brod 27. marta 1992. i zauzimanje Dervente, kao i incidente u Bijeljini, Foči i Kupresu početkom aprila. Nakon što je Evropska zajednica priznala nezavisnost Bosne i Hercegovine 6. aprila 1992, ovi napadi su postali učestali i intenzivniji, naročito u Sarajevu, Zvorniku, Višegradu, Bosanskom Šamcu, Vlasenici, Prijedoru i Brčkom.
Činjenica 158: PČ, par. 212	JNA [je] ojačala svoje prisustvo u Bosni i Hercegovini tokom druge polovine 1991. i tokom 1992, te [...] je, u skladu s tim, veliki broj njenih vojnika bio na terenu kada je vlada objavila nezavisnost te države 6. marta 1992. [U] vrijeme kada je Bosna i Hercegovina proglasila nezavisnost, Srbija [je] u velikoj mjeri imala prevlast u JNA koja je bila kadrovski popunjena uglavnom oficirima Srbima. Pored toga, JNA je od 1991. snabdijevala naoružanjem i opremom srpsko stanovništvo Bosne i Hercegovine, koje se, sa svoje strane, organizovalo u razne jedinice i milicije pripremajući se za borbu. Slično tome, bosanski Hrvati su dobijali takvu podršku od vlade Hrvatske i njenih oružanih snaga.
Činjenica 159: PT, par. 120	Prije maja 1992, JNA je igrala značajnu ulogu u obučavanju i opremanju paravojnih snaga bosanskih Srba. Tokom 1991. i dalje tokom 1992. paravojne snage bosanskih Srba i hrvatskih Srba saradivale su i djelovale

	<p>pod komandom i u okviru JNA. Ove snage obuhvatale su Arkanovu Srpsku dobrovoljačku gardu i razne snage koje su sebe nazivale četnicima, čiji je naziv, kako se vidi, od značaja u vezi s borbama u Drugom svjetskom ratu protiv njemačkih, italijanskih i hrvatskih snaga u Jugoslaviji. Neki su čak obučavani u objektima 5. korpusa JNA u Banjoj Luci. To što se JNA oslanjala na te snage odražavalo je opšti nedostatak ljudstva.</p>
Činjenica 160: PT, par. 125	<p>[I]zmeđu marta i maja 1992. JNA je napala i zauzela nekoliko područja koja su sačinjavala glavne ulazne tačke u Bosnu ili su se nalazila na glavnim logističkim i komunikacionim linijama, kao što su Bosanski Brod, Derventa i Bijeljina, Kupres, Foča i Zvornik, Višegrad, Bosanski Šamac, Vlasenica, Brčko i Prijedor.</p>
Činjenica 161: PT, par. 125	<p>Prvi napad izvršen je na Bosanski Brod 27. marta 1992. Istovremeno je došlo do sukoba u Derventi.</p>
Činjenica 162: PT, par. 125	<p>U Bijeljini se desio incident 2. aprila 1992. , a istih dana i u Kupresu. To je bilo neposredno prije no što je Evropska zajednica priznala nezavisnost Bosne i Hercegovine 7. aprila 1992, a retroaktivno od 6. marta 1992.</p>
Činjenica 163:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenica 164:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenica 165: PT, par. 126	<p>Preuzimanje vlasti od strane vojske uglavnom je praćeno granatiranjem, snajperskim napadima i sakupljanjem ne-Srba sa područja. Posljedica ovakve taktike često je bila pogibija civila i bijeg ne-Srba. Zatim su preostali ne-Srbi prisiljavani da se okupe na sabirnim mjestima u gradovima kako bi bili protjerani sa tog područja. Brojni ne-Srbi su zatvarani, premlaćivani i prisiljavani da pjevaju četničke pjesme, oduzimane su im dragocijenosti, a sve je to praćeno raširenim uništavanjem lične imovine i nekretnina.</p>
Činjenica 166:	<p>Dana 15. maja 1992. Savjet bezbjednosti je svojom Rezolucijom 752 zahtijevao da u Bosni i Hercegovini sve intervencije od strane jedinica</p>

PT, par. 113	JNA izvana odmah prestanu, te da se te jedinice ili povuku ili da se stave pod kontrolu vlade Republike Bosne i Hercegovine, ili da se rasformiraju i razoružaju.
Činjenica 168: PB, par. 151	[U mjesecima koji su prethodili periodu na koji se odnosi Optužnica (tj. od 1. aprila 1992. do 31. decembra 1992.)], SFRJ već vršila pripreme da prikrije "sveukupnu kontrolu" koju je planirala vršiti nad vojskom bosanskih Srba kad BiH ostvari nezavisnost i da je taj plan trebalo sprovesti u djelo u uslovima u kojima je rastao pritisak međunarodne zajednice na Beograd. Od početnih faza rata, vlasti u Beogradu su očekivale daljnji raspad SFRJ. Kao predsjednik Republike Srbije, Slobodan Milošević je preduzeo korake da osigura da snage bosanskih Srba zadrže ljudstvo i naoružanje tako što je 5. decembra 1991. naredio da se vojnici koji su bili rodом iz BiH premjeste u BiH, a da se oni koji su se nalazili u BiH, a rodом su iz drugih republika, premjeste izvan BiH.
Činjenica 169:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenice 170-171: PB, par. 151	Tokom cijele 1991. godine i početkom 1992., rukovodstvo bosanskih Srba je komuniciralo s rukovodstvom SFRJ u pogledu strateške politike u slučaju da BiH postane nezavisna. [...] SRJ, usprkos navodnom povlačenju njenih oružanih snaga, u najmanju ruku nastavila da pruža podršku bosanskim Srbima i VRS-u, pri čemu je vršila uticaj na njihove operacije. Usprkos tome što je JNA poslije 19. maja 1992. promijenila naziv u Vojsku Srpske Republike BiH, a potom u VRS, nije došlo ni do kakvih bitnih promjena. Baš kao što ni promjena naziva nije ukazivala ni na kakve izmjene vojnih ciljeva i strategije, tako su i oprema, i komandni kadar, infrastruktura i izvori snabdijevanja ostali isti. [...] Pored toga, vojne operacije JNA koje su pod komandom Beograda započele prije 19. maja 1992. nisu odmah obustavljene i isti elementi VJ su i dalje bili neposredno angažovani u njima.
Činjenica 173: PT, par. 115	Formalno povlačenje JNA iz Bosne i Hercegovine izvršeno je 19. maja 1992.

Činjenica 174: PT, par. 115	VRS je zapravo bila proizvod raspada stare JNA i povlačenja njenih nebosanskih dijelova u Srbiju.
Činjenica 175: PT, par. 115	Oružje i oprema kojim je bila naoružana nova VRS bili su oni isti koje su jedinice imale dok su bile u sastavu JNA.
Činjenice 176, 167, 177, 178: PT, par. 114, 115	[VRS je] naslijedila i oficire i ljudstvo iz JNA kao i značajne količine oružja i opreme, uključujući 300 tenkova, 800 oklopnih transportera i preko 800 komada teške artiljerije. Ostatak bivše JNA postaće vojska nove Savezne Republike Jugoslavije (Srbija i Crna Gora), poznata kasnije kao VJ. Iako su [ovi aktivni i rezervni oficiri] tada formalno bili pripadnici VRS, a ne bivše JNA, nastavili su primati plate od vlade Savezne Republike Jugoslavije (Srbija i Crna Gora), a penzije od te vlade dobijali su i oni koji su s vremenom penzionisani. Penzije onih aktivnih i rezervnih oficira koji su se u međuvremenu penzionisali plaćala je Vlada Savezne Republike Jugoslavije (Srbija i Crna Gora).
Činjenica 179: PB, par. 145	Poslije 19. maja 1992., SRJ je pružala VRS-u tri osnovne vrste operativne podrške: logističku podršku: podršku u ljudstvu i obuku. SRJ [je] obezbijedila znatne količine vojne opreme, goriva i municije VRS-u i da je VRS gotovo u potpunosti ovisio o tom izvoru snabdijevanja. Ne samo da je VRS višekratno naglašavao da su mu materijalne rezerve kritične i tražio pomoć od SRJ, nego se SRJ odazvala toj molbi i pružila traženu materijalnu podršku.
Činjenica 180:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenica 181: PT, par. 120	Banjalučki korpus, 5. korpus bivše JNA, postao je sastavni dio VRS u Bosni i Hercegovini i nazvan je 1. krajiški korpus, ali mu je komandant ostao isti, general-potpukovnik Talić.
Činjenica 182: PT, par. 120	Ako isključimo pozadinske trupe, [Banjalučki] korpus je imao oko 100.000 ljudi, u odnosu na mirnodopsko stanje od 4.500 ljudi.
Činjenice 183:	Jedinice [Banjalučkog] korpusa učestvovala su u napadu na gradić

PT, par. 120	Kozarac [blizu Prijedora] 24. maja 1992.
Činjenica 184: PT, par. 122	Vlada Bosne i Hercegovine, u kojoj su dominirali Muslimani, poručila je bosanskom stanovništvu da se ne odaziva na mobilizaciju JNA.
Činjenica 185: PT, par. 123	[U oktobru 1991., Vlada Republike Hrvatske je JNA] proglasila invazionom silom.
9. <u>Autonomna regija [bosanskih Srba] Krajina (ARK)</u>	
Činjenica 186: PT, par. 148	[N]e-Srbi koji su živjeli na teritoriji ARK bili su u izuzetno teškoj situaciji. Kao i za Srbe koji se nisu odazvali pozivu za mobilizaciju, ograničena im je sloboda kretanja i uveden policijski sat.
Činjenica 187:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenica 188: PT, par. 148	Samo oni koji su bili lojalni Republici Srpskoj imali su pravo na odgovorna mjesta, a lojalnost je definirana u junu 1992. kao prihvatanje SDS kao “jedinog pravog predstavnika srpskog naroda”.
Činjenica 189: PT, par. 149	U jednom izvještaju [...] Međunarodni komitet Crvenog krsta (MKCK) konstatovao je da se manjinsko civilno stanovništvo u Banja Luci [stalno] prebija, da mu se prijeti i da ga se pljačka. Kulturni i vjerski simboli ne-Srba širom [ARK] bili su cilj uništavanja, a kao još jedna mjera za minimalizaciju nesrpskog stanovništva u ovom području osnovana je državna agencija da pomogne razmjenju nesrpskog stanovništva za Srbe.
Činjenica 190:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenica 191: PB, par. 115	U proljeće 1992. na cijeloj teritoriji Bosanske krajine osnovani su logori i drugi zatočenički objekti u kasarnama i vojnim kompleksima, fabrikama, školama, sportskim objektima, policijskim stanicama i drugim javnim zgradama. Te logore i zatočeničke objekte uspostavljale su i kontrolisale vojska bosanskih Srba, civilne vlasti ili policija bosanskih Srba. Civili nesrbi masovno su hapšeni i zatočavani u tim logorima i zatočeničkim objektima.

<p>Činjenica 192: PB, par. 116</p>	<p>S daljim razvojem događaja u Bosanskoj krajini, vlasti bosanskih Srba počele su od proljeća 1992. na cijeloj teritoriji Krajine provoditi aktivnu i sistematsku represiju i protjerivanja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata. Vlasti bosanskih Srba organizovale su konvoje autobusa i vozove koji su desetine hiljada muškaraca, žena i djece odvozili s teritorija na koje su bosanski Srbi polagali pravo na teritoriju pod kontrolom bosanskih Muslimana unutar BiH ili u Hrvatsku.</p>
<p>Činjenica 193: PB, par. 551</p>	<p>Bosanskim Muslimanima i bosanskim Hrvatima bilo je ograničeno kretanje i živjeli su izloženi opasnosti; od njih se tražilo da potpišu izjavu o lojalnosti vlastima bosanskih Srba i, u najmanje jednom slučaju, da nose bijelu traku oko ruke. Otpušteni su s posla i oduzimano im je zdravstveno osiguranje. Pokrenuta je kampanja organizovanog zastrašivanja usmjerena naročito na bosanske Muslimane i bosanske Hrvate.</p>
<p>10. <u>Opština Prijedor</u></p>	
<p>Činjenica 194: PT, par. 55</p>	<p>Opština Prijedor nalazi se u sjeverozapadnom dijelu Bosne i Hercegovine.</p>
<p>Činjenica 195: PT, par. 55</p>	<p>[Opština Prijedor] obuhvata grad Prijedor i gradić Kozarac, koji se nalazi oko deset kilometara istočno od Prijedora.</p>
<p>Činjenica 196: PT, par. 127</p>	<p>Opština Prijedor bila je značajna za Srbe zbog toga što je predstavljala dio kopnenog koridora koji je spajao srpska područja u hrvatskoj Krajini na zapadu sa Srbijom i Crnom Gorom na istoku i jugu, [...] za koji je rečeno da je od suštinske važnosti za snabdijevanje jedinica vojske Republike Srpske, budućii da je to jedina kopnena veza između zapadne Bosne i Srbije.</p>
<p>Činjenica 197: PT, par. 128</p>	<p>Prije preuzimanja, opština Prijedor bila je etnički relativno miješano područje: [1991. Muslimani su bili većina u ovoj opštini]; [o]d ukupno 112.000 stanovnika, 49.700 (44%) bili su Muslimani, oko 40.000 (42,5%) Srbi, dok su ostatak sačinjavali Hrvati (5,6%), Jugoslaveni (5,7%) i stranci (2,2%).</p>

Činjenica 199:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenica 200: PSK, par. 59	Na sastanku Opštinskog odbora SDS-a Prijedor 27. decembra 1991. godine prihvaćena je druga opcija. Simo Mišković je na sastanku pročitao "Uputstvo o organizovanju i djelovanju organa srpskog naroda u Bosni i Hercegovini u vanrednim okolnostima".
Činjenica 202: PSK, par. 65	[Dana] 23. aprila 1992., prijedorski opštinski odbor SDS-a odlučio je, između ostalog, pojačati Krizni štab i potčiniti Kriznom štabu "sve jedinice i rukovodni kadar", kao i to "da se odmah počne raditi na preuzimanju vlasti bez obzira na koordinaciju sa JNA".
Činjenica 203:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
(a) <u>Preuzimanje vlasti u Prijedoru, 30. april 1992.</u>	
Činjenica 204: TJ, par. 137	Dana 30. aprila 1992. SDS je bez prolijevanja krvi zauzela grad Prijedor, uz pomoć vojnih i policijskih snaga.
Činjenica 205: PSK, par. 74	[U] noći s 29. na 30. april 1992. [...] [r]adnici Stanice javne bezbjednosti i rezervni policajci okupili su se u dijelu Prijedora koji se zove Čirkin Polje. Svi prisutni su bili Srbi, a neki od njih su bili u vojničkim uniformama. Ljudi koji su bili tamo su dobili zadatak da preuzmu vlast u opštini i podijeljeni su u pet približno jednakih grupa. Svaka grupa od dvadesetak ljudi imala je vođu i svaka je dobila zadatak da preuzme kontrolu nad određenom zgradom. Jedna grupa je bila zadužena za zgradu Skupštine opštine, jedna za zgradu SUP-a, jedna za sudove, jedna za banku i posljednja za poštu.
Činjenica 206: PT, par. 137	Samo preuzimanje izvršeno je u ranim jutarnjim satima, kada su naoružani Srbi zauzeli položaje na kontrolnim punktovima po cijelom Prijedoru, sa vojnicima i snajperistima na krovovima glavnih zgrada.
Činjenica 207: PT, par. 138	Izgovor za preuzimanje bio je telefaks koji je 29. aprila 1992. prenijela beogradska televizijska stanica, u smislu da je vođa teritorijalne odbrane Bosne i Hercegovine dao instrukcije lokalnim teritorijalnim odbranama da napadaju i ometaju JNA za vrijeme povlačenja iz te Republike, iako su

	vlasti iz Sarajeva odmah izjavile da je faks lažan i javno ga demantovale.
Činjenica 208: PT, par. 135	Srpsko rukovodstvo kasnije je priznalo da je preuzimanje unaprijed planirano i da je predstavljalo dio koordinirane akcije.
Činjenice 209-210: PT, par. 93	U opštini Prijedor u danima nakon preuzimanja grada Prijedora od strane srpskih snaga 30. aprila 1992, [...], srpska nacionalistička propaganda je pojačana. Naglašavana je “potreba da se probudi srpski narod” i pojačane su pogrдне primjedbe na račun ne-Srba.
Činjenica 211: PT, par. 652	[N]apad na civilno stanovništvo izvršen samo protiv nesrpskog dijela stanovništva zato jer nisu bili Srbi.
Činjenica 212: PKV, par. 337	Nakon preuzimanja vlasti desile su se daljnje promjene u komandnoj strukturi policijskih snaga u opštini Prijedor: komandire muslimanske nacionalnosti zamijenili su komandiri srpske nacionalnosti.
Činjenica 213: PT, par. 153	Nakon preuzimanja grada Prijedora i prije napada na Kozarac, Srbi su preko policijskog radija neprekidno govorili o uništavanju džamija i svega što pripada “balijama”, nazivajući Muslimane tim pogrđnim nazivom, kao i o potrebi da se unište same “balije”.
(b) <u>Područje Hambarina, maj 1992.</u>	
Činjenica 215:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenice 216-219: PT, par. 140	Jedna takva muslimanska blokada nalazila se u Hambarinama, a incident koji se tamo odigrao 22. maja 1992. poslužio je kao izgovor za napad srpskih snaga na to područje. Jedan automobil kojim je upravljao Hrvat i u kojem su se nalazila četiri uniformisana Srbina, koji su možda bili pripadnici neke paravojne jedinice, zaustavljen je na kontrolnom punktu i putnicima je naredeno da predaju oružje. Izgleda da su odbili, te je došlo do pucnjave, u kojoj su ubijena dva Srbina i jedan Musliman. Nakon incidenta, krizni štab opštine Prijedor objavio je putem prijedorskog radija ultimatum stanovnicima Hambarina i okolnih sela da vlastima u Prijedoru predaju ljude koji su bili na kontrolnom punktu, kao i sve oružje. U ultimatumu je rečeno da će, ako se zahtjev ne ispuni do sljedećeg dana u

	podne, uslijediti napad na Hambarine.
(i) Područje Hambarina, 23. maj 1992.	
Činjenica 220: PT, par. 140	Nakon nekoliko sati artiljerijskog granatiranja, srpske oružane snage ušle su u ovo područje uz podršku tenkova i drugog naoružanja, a nakon kratke sporadične borbe lokalne vođe sakupile su i predale većinu oružja.
Činjenica 221: PT, par. 140	Do tada su mnogi stanovnici već pobjegli u druga područja pod muslimanskom ili hrvatskom vlašću, krećući se ka sjeveru, prema drugim selima, ili ka jugu, prema šumi, koja je takođe granatirana.
(ii) Područje Hambarina, poslije maja 1992.	
Činjenica 222: PT, par. 141	Jedan broj stanovnika naposljetku se vratio u Hambarine, tada već pod srpskom kontrolom, iako samo privremeno, jer je 20. jula 1992. došlo do posljednjeg većeg etničkog čišćenja opštine, kada je iz Hambarina i obližnje Ljubije protjerano oko 20.000 ne-Srba.
Činjenica 223: PB, par. 407	Dana 20. jula 1992. snage bosanskih Srba izvršile su napad na cijelo područje Brda, na kojem se nalazi i selo Biščani. U sastavu tih snaga bili su pripadnici vojske i policije, a nosili su različite uniforme.
Činjenica 224: PSK, par. 266	U naselju Behlići u Čarakovu, 1. jula 1992. nekoliko muškaraca u policijskim uniformama ubilo je trojicu muškaraca automatskim puškama.
Činjenica 225: PB, par. 410	Dana 23. jula 1992. tenkovi vojske bosanskih Srba napali su Čarakovo, poslije nekoliko zahtjeva mještanima da predaju oružje koje su zadužili. [U] tom napadu ubijeno [je] najmanje 16 civila.
Činjenica 226: PB, par. 508	Poslije čišćenja područja Brda u julu 1992., nekolicini muškaraca bosanskih Muslimana naredeno je da pomognu snagama bosanskih Srba da sakupe mrtve. Sopstvenim rukama su natovarili 300 do 350 leševa na kamione.

(c) <u>Područje Kozarca, poslije 30. aprila 1992.</u>	
Činjenice 227-228: PT, par. 142	Nakon preuzimanja Prijedora došlo je do zategnutosti između novih srpskih vlasti i Kozarca, u kojem se nalazila velika koncentracija muslimanskog stanovništva opštine Prijedor. U širem području Kozarca živjelo je oko 27.000 ne-Srba, a od 4.000 stanovnika gradića Kozarca, 90% su bili Muslimani. Kao posljedica ove zategnutosti, etnički miješane kontrolne punktove su dopunjavali i kasnije ih zamijenili srpski kontrolni punktovi postavljeni na raznim mjestima širom područja Kozarca, kao i neslužbena stražarska mjesta koja su uspostavili naoružani muslimanski građani.
Činjenica 229: PT, par. 143	Dana 22. maja 1992. isključene su telefonske linije i postavljena je blokada Kozarca što je veoma otežavalo ulazak i izlazak iz Kozarca.
Činjenica 230: PT, par. 143	Teritorijalnoj odbrani Kozarca upućen je ultimatum kojim se tražilo da se TO Kozarca i milicija obavežu na lojalnost i priznaju podređenost novim vlastima u srpskoj opštini Prijedor, te da predaju svo oružje.
Činjenica 231: PT, par. 565	[Dana] 24. maja 1992, pretežno muslimanski grad Kozarac napadnut od strane snaga bosanskih Srba, uz granatiranje iz artiljerijskih oruđa koje je trajalo do 26. maja 1992. i koje se proširilo na okolna muslimanska sela.
Činjenice 232-233, 235-237: PT, par. 143,144	Napad [na Kozarac 24. maja 1992. je] započeo teškim granatiranjem, nakon čega je uslijedio prodor tenkova i pješadije. Nakon granatiranja srpska pješadija je ušla u Kozarac i počela paliti kuće jednu za drugom. Objavljeno je da je do 28. maja 1992. uništeno oko 50% Kozarca, dok je preostala šteta nastala u razdoblju između juna i augusta 1992. [K]ao i u ostalim pretežno muslimanskim područjima, [nakon što su iz grada protjerani stanovnici] vojnici su krali i pljačkali. Prilikom napada na Kozarac pazilo se da se ne nanese šteta srpskoj imovini. [S]rpska pravoslavna crkva je, za razliku od džamije, preživjela napad i kasnije uništavanje.
Činjenica 238:	Prilikom ovog granatiranja [Kozarca, koje je počelo 24. maja 1992.]

PT, par. 565	uništeni su brojni stambeni objekti, preko 800 žitelja je poginulo, a preostali, uključujući one iz okolnih muslimanskih sela, su protjerani. Grad i njegova okolina zatim su zauzeti od snaga bosanskih Srba.
Činjenica 241:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenica 242: PT, par. 146	Za razliku od Hambarina, nesrpskom stanovništvu nije dozvoljeno da se nakon napada vrati u Kozarac [poslije napada od 24. maja 1992.], te su, uz nekoliko izuzetaka, muškarci odvedeni u logore Keraterm ili Omarsku, a žene i starci u logor Trnopolje.
Činjenice 243-244: PT, par. 146	Do kraja ljeta [1992.] područje [Kozarca] je napušteno, s tim da su mnoge zgrade koje nisu oštećene za vrijeme napada naknadno opljačkane i uništene. Vremenom su se malobrojni srpski stanovnici vratili i Srbi raseljeni sa drugih područja doselili u Kozarac.
Činjenica 245:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenica 246: PT, par. 150	U cijeloj opštini [Prijevor] džamije i ostale vjerske institucije bile su cilj uništavanja, a oduzimana je imovina Muslimana i Hrvata vrijedna milijarde dinara.
Činjenica 247: PT, par. 616	[L]ica koja su [...] bila zarobljena ili zatvorena od strane snaga bosanskih Srba, bilo da je to počinjeno za vrijeme oružanog preuzimanja područja Kozarca ili dok su ta lica sakupljana za prevoz do jednog od logora u opštini Prijevor, kakvo god da je bilo njihovo učešće u neprijateljstvima prije tog vremena, ni[su] aktivno učestvovala u neprijateljstvima.
(d) <u>Mjere koje su poslije maja 1992. preduzimate protiv nesrba u prijedorskoj opštini</u>	
Činjenica 251:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenica 252: PT, par. 150	Optuživanje i propaganda protiv Muslimana i Hrvata, uključujući i uvrede na nacionalnoj osnovi, mogli su se čuti na radiju, a ne-Srbima nije dozvoljavano da putuju izvan opštine.
Činjenice 253-256:	Nesrbi više nisu ispunjavali uslove za rukovodeća mjesta [u Prijedoru] i konačno su morali otići skoro sa svih mjesta. Kontrola kretanja [nesrba]

PT, par. 150 i 465	protezala se i na privatne stanove, korištenjem evidencije u koju su Muslimani i Hrvati morali unositi kretanje pojedinaca u stambenim zgradama, a dnevno su vršeni pretresi skoro svih stanova Muslimana i Hrvata. Dodatna ograničenja obuhvatala su i blokiranje telefonskih linija i djelomično isključivanje električne struje nesrbima. Nesrbi su otpušteni s posla, posebno sa rukovodećih radnih mjesta za koja se više nisu smatrali kvalifikovanima, odbijano im je izdavanje potrebne dokumentacije, a njihovoj djeci nije bilo dozvoljeno da pohađaju školu.
Činjenica 257: PT, par. 465	Nesrbima nije bilo dozvoljeno da putuju izvan opštine, a putovanje u okviru opštine bilo je znatno ograničeno policijskim satom i blokadama na putevima.
Činjenica 258:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenica 259: PT, par. 465	[D]žamije te ostale vjerske i kulturne institucije [nesrba] bile su cilj uništavanja.
Činjenice 260-261: PT, par. 465	Muslimanima i Hrvatima je oduzimana imovina. Glavna nesrpska naselja su okruživana, granatirana i okupirana, a za vrijeme tih napada pazilo se da se ne ošteti srpska imovina.
Činjenica 262:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenice 263-266, 270-271: PT, par. 466 i 467	Oni [nesrbi u opštini Prijedor] koji su ostali [izvan logora] morali su nositi bijele trake na rukavima kako bi se mogli razlikovati i stalno su bili izloženi maltretiranju, premlaćivanju i još gorim postupcima, a taktika zastrašivanja bila je uobičajena. [U]pravnik logora Trnopolje, Slobodan Kuruzović, objašnjava[o je] srpski plan da se smanji broj Muslimana u Prijedoru na 10 posto ili manje, rekavši kasnije da je taj postotak 2 posto ili manje. Srbi koji ranije nisu ispoljavali nacionalističke tendencije ohrabrivani su putem propagande da prihvate politiku diskriminacije. Oni [Srbi] koji su odbili da se povinuju [politici diskriminacije koju su Srbi provodili protiv nesrba] smatrani su izdajicama. [L]judima urezivani krstovi na tijelo. [D]iskriminatorne psovke kao što su “balijsku mater”, “ustašku mater” i “Alijinu mater”, obično [su se čule] kad se radilo o

	premlaćivanju.
Činjenica 267: PSK, par. 661	Ubistva nesrpskih stanovnika opštine Prijedor bila su masovnih razmjera.
Činjenica 269:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenica 272:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenica 274:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
(e) <u>Čaršijska džamija, maj 1992.</u>	
Činjenica 275: PSK, par. 298	[U] maju 1992. uništena je Čaršijska džamija. Grupa muškaraca, (među kojima je bio i Milorad Vokić tjelohranitelj Sime Drljače), zapalila je glavnu džamiju u Prijedoru.
(f) <u>Džamija u Zagrađu, maj 1992</u>	
Činjenica 276: PSK, par. 298	U maju 1992., uništena je džamija u Zagrađu.
(g) <u>Džamija u Hambarinama, 24. maj 1992.</u>	
Činjenica 277: PSK, par. 297	Džamija u Hambarinama granatirana je prilikom napada na Hambarine.
(h) <u>Džamija Mutnik u Kozarcu, maj/juni 1992.</u>	
Činjenica 278: PSK, par. 299	Džamiju u Mutniku uništili su Srbi.
(i) <u>Džamija u Kamičanima, juni 1992.</u>	
Činjenica 279: PSK, par. 301	Džamiju u Kamičanima zapalili su Srbi.

(j) <u>Džamija u Bišćanima, 20. juli 1992.</u>	
Činjenica 280: PSK, par. 302	Dana 20. jula 1992. uništena je džamija u Bišćanima.
(k) <u>Katolička crkva u Briševu, 29. juli 1992.</u>	
Činjenica 281: PSK, par. 303	Dana 29. jula 1992., uništena je katolička crkva u Briševu.
Činjenica 282:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
(l) <u>Džamija u Prijedoru (naselje Puharska), 28. august 1992.</u>	
Činjenica 283: PSK, par. 305	Džamiju u Prijedoru (naselje Puharska) uništili su 28. augusta 1992. Srbi.
(m) <u>Grad Prijedor, od 30. maja 1992.</u>	
Činjenica 284: PSK, par. 277	Stari dio Prijedora poznat pod nazivom Stari Grad, nastanjen uglavnom Muslimanima, bio je uništen.
Činjenica 285: PSK, par. 277	Nakon prvobitnog napada kuće i poslovno objekti u Prijedoru [su] intenzivno pljačkani.
(n) <u>Briševo, 27. maj 1992.</u>	
Činjenica 286: PSK, par. 283	Gradić Briševo napadnut je i tom prilikom [je] stotinu kuća uništeno.
Činjenica 287: PSK, par. 284	Vojnici su iz kuća odnosili razne stvari.
(o) <u>Kamičani, približno proljeće-ljeto 1992.</u>	
Činjenica 288:	U Kamičanima su uništene kuće.

PSK, par. 285	
(p) Čarakovo, 23. juli 1992.	
Činjenica 289: PSK, par. 286	Muslimansko selo Čarakovo pretrpjelo je velike štete a kuće u njemu su opljačkane.
(q) Kozaruša, približno proljeće-ljeto 1992.	
Činjenica 290: PSK, par. 289	Selo Kozaruša, u kom su Muslimani bili većinsko stanovništvo, uništeno je i samo su srpske kuće ostale uglavnom netaknute.
(r) Rizvanovići, negdje između 30. aprila 1992. i 30. septembra 1992.	
Činjenica 291: PSK, par. 292	U napadu na Rizvanoviće, selo nastanjeno većinom Muslimanima, uništavane su kuće i pljačkana lična imovina.
(s) Biščani, 20. juli 1992.	
Činjenica 292: PSK, para. 290	Muslimanske kuće u Biščanima uništavane i na njima su se vidjeli tragovi paljevine.
(t) Hambarine približno proljeće-ljeto 1992.	
Činjenica 293: PSK, par. 291	Najmanje 50 kuća duž puta Hambarine-Prijedor oštetile su ili razorile srpske oružane snage.
(u) Grad Prijedor, približno proljeće-ljeto 1992.	
Činjenica 294: PSK, par. 282	[S]istematsko razaranje bilo [je] dio opšteg napada na nesrpsko stanovništvo.
(v) Zatočenički logori u opštini Prijedor	
Činjenica 295: PT, par. 154	Nakon preuzimanja Prijedora i susjednih područja srpske snage su zatvorile hiljade muslimanskih i hrvatskih civila u logore u Omarskoj,

	Keratermu i Trnopolju.
Činjenice 297-299: PT, par. 154	Tokom zatočenja u zatočeničkim logorima Omarska, Keraterm i Trnopolje, kojima su upravljali Srbi, žene i muškarci zatvorenici podvrgavani su teškom zlostavljanju, između ostalog premlaćivanju, seksualnom zlostavljanju, mučenju i pogubljenjima. Zatočenici su takođe podvrgavani ponižavajućem psihološkom zlostavljanju tako što su prisiljavani da pljuju na muslimansku zastavu, pjevaju srpske nacionalističke pjesme ili dižu tri prsta u znak srpskog pozdrava. Stražari su psovali zatvorenike, nazivajući ih “balijama” ili “ustašama”.
Činjenica 300: PT, par. 154	Pripadnicima paravojnih organizacija i lokalnim Srbima rutinski je dozvoljavan pristup u logore da zlostavljaju, tuku i ubijaju zatvorenike.
Činjenica 301: PSK, par. 488	Između Kriznog štaba, kasnije Ratnog predsjedništva, i pripadnika policije i vojske postojala je koordinirana saradnja u upravljanju logorima.
(i) <u>Zgrada SUP-a u Prijedoru, počev od 25. maja 1992. do negdje tokom septembra 1992.</u>	
Činjenica 302: PB, par. 862	Bosanske Muslimane i Hrvate držali su u zatočenju u SUP-u Prijedor, a među zatočenicima su bili jedna žena i jedan maloljetni mladić.
Činjenice 303-304: PB, par. 863	Zatočenike su metalnim predmetima tukli pripadnici interventnog voda, uključujući “Dadu” Mrdju. Zatočenike su tukli i za vrijeme ispitivanja i ponižavali ih. Zatočenike su vrijeđali na nacionalnoj osnovi.
Činjenice 305-306: PKV, par. 15	Svi muškarci nesrbi uhapšeni su i odvedeni u SUP, odakle su autobusima odvedeni u logor Omarska ili u logor Keraterm. Žene, djecu i starije obično su odvodili u logor Trnopolje.
(ii) <u>Logor Omarska od 25. maja 1992. do kraja augusta 1992.</u>	
Činjenica 307: PT, par. 155	Možda je najzloglasniji od logora, sa najgroznijim uslovima, bio logor Omarska.

<p>Činjenice 308, 310-313:</p> <p>PT, par. 155,</p> <p>PKV, par. 21</p>	<p>[Omarska se nalazila] na mjestu bivšeg rudnika željezne rude Ljubija, oko dva kilometra južno od sela Omarska. Logor je postojao od 25. maja 1992. do kraja augusta 1992, kada su zatvorenici prebačeni u Trnopolje i druge logore. U Omarskoj je bivalo i do tri hiljade zatvorenika, uglavnom muškaraca, ali je bilo i najmanje 36-38 žena. Uz male izuzetke, svi su bili Muslimani ili Hrvati. Tvrdi se da su jedini Srbi koje su svjedoci vidjeli bili tamo zato što su bili na strani Muslimana. Velika većina zatočenika bili su muškarci, ali je postojala i grupa od otprilike trideset i šest žena, a mnoge od njih bile su na rukovodećim položajima u lokalnoj vlasti na tom području. U prvim danima logora mogli su se vidjeti i dječaci od samo 15 godina, kao i neki stariji ljudi.</p>
<p>Činjenica 309:</p>	<p>OVA ČINJENICA JE POVUČENA</p>
<p>Činjenica 315:</p> <p>PKV, par. 334</p>	<p>[Z]a bezbjednost lokalnog stanovništva [u Prijedoru] starala se služba policije u Službi javne bezbjednosti, u sklopu Ministarstva za unutrašnje poslove, koja je bila odvojena od Službe državne bezbjednosti.</p>
<p>Činjenice 317, 319-325:</p> <p>PKV, par. 17, 28, 29, 35</p> <p>PT, par. 155</p>	<p>Iako se već počelo raditi na uspostavljanju logora, u koji su oko 27. maja 1992. počeli pristizati zatočenici i logorsko osoblje, tek 31. maja 1992. načelnik policije u Prijedoru, Simo Drljača, dao je zvanično naređenje da se osnuju logori. [N]aređenje [Sime Drljače] izdato [je] “u skladu sa Odlukom Kriznog štaba”, i ono utvrđuje odgovornosti različitih subjekata. Naređenjem se “mješovita grupa islednika nacionalne, javne i vojne bezbjednosti” zadužuje da provede ispitivanje zatočenika i da ih na temelju toga podijeli u kategorije. Ova “mješovita grupa” sastoji se od pripadnika kriminalističkog odjeljenja pri službama javne i državne bezbjednosti, kao i vojnih inspektora. Naređenjem se određuje da su za rad inspektora odgovorna tri imenovana koordinatora: Ranko Mijić, Mirko Ješić i potpukovnik Majstorović. U paragrafu 6 Drljačinog naređenja stoji: “Službu obezbjeđenja sabirališta obezbjedit će Stanica milicije Omarska”, a prema paragrafu 2: “lica lišena slobode će biti predana rukovodiocu obezbjeđenja, koji je dužan, u saradnji sa koordinatorima nacionalne, javne i vojne bezbjednosti, iste smjestiti u jednu od pet prostorija određenih za smještaj uhapšenih”. Željko Meakić je bio “rukovodilac</p>

	<p>obezbjedenja” na kojeg upućuje ovaj nalog i bio je odgovoran za raspoređivanje zatočenika u razne pritvorske cjeline unutar logora. Željko Meakić nije bio u nadređenom položaju u odnosu na koordinate istrage. U naređenju se traži da koordinatori službi bezbjednosti i rukovodilac obezbjedenja podnose izvještaje Simi Drljači svaka 24 sata. [Komandant logora Omarska bio je Željko Mejakić]. Dušan Janković, komandir Stanice policije Prijedor, nadzirao je provedbu naloga Sime Drljače. [D]užnosti Dušana Jankovića u tom pogledu trebale [su se] provoditi “u saradnji sa Centrom službi bezbjednosti Banja Luka”. [Z]a svoj rad trebao [je] dobiti odobrenje regionalnih rukovodilaca svakog odjeljenja uključenog u rad logora.</p>
<p>Činjenica 318: PKV, par. 28</p>	<p>Simo Drljača, načelnik Stanice javne bezbjednosti opštine Prijedor, bio [je] i član prijedorskog Kriznog štaba.</p>
<p>Činjenica 326: PKV, par. 36</p>	<p>U izvještaju od 1. jula 1992. koji je uputio Kriznom štabu, Simo Drljača potvrđuje: “Zaključak br. 02-111-108/92. o zabrani puštanja zarobljenika u cijelosti se poštuje”.</p>
<p>Činjenica 327: PKV, par. 348</p>	<p>[N]a [Miroslava] Kvočku, kao dežurnog u stanici policije Omarska, prenesena [su] ovlaštenja aktiviranja rezervnih policajaca koji su bili potrebni kao stražari u logoru.</p>
<p>Činjenica 328:</p>	<p>OVA ČINJENICA JE POVUČENA</p>
<p>Činjenica 329: PKV, par. 512</p>	<p>[Mlādo] Radić preuzeo [je] svoje dužnosti u logoru Omarska oko 28. maja 1992. i [...] tamo [je] ostao do kraja augusta 1992.</p>
<p>Činjenice 330-331: PT, par. 158</p>	<p>Kada su zatvorenici autobusima stizali u Omarsku, obično bi ih pretražili, oduzeli im svu imovinu, zatim bi ih tukli rukama i nogama dok su oni stajali, raširenih nogu i uvis podignutih ruku, okrenuti prema istočnom zidu upravne zgrade. Novopridošli su zatim upućivani ili napolje na “pistu” ili u prostorije u hangaru ili u male garaže u upravnoj zgradi ili, ako su za to bili izdvojeni, u “bijelu kuću”.</p>
<p>Činjenice 332-333:</p>	<p>Ponekad je 200 ljudi bilo zatvoreno u prostoriji od 40 kvadratnih metara; a</p>

PT, par. 159	u jednoj maloj prostoriji bilo je zatvoreno 300 ljudi. Ostali zatvorenici bili su zbijeni po toaletima. I tamo su, međutim, zatvorenici bili nagurani jedan do drugog, a često su morali ležati usred izmeta.
Činjenica 334: PT, par. 162	Tokom ljetnih mjeseci pretrpane prostorije [u logoru Omarska] bile su zagušljive. Stražari često nisu dozvoljavali da se otvore prozori u pretrpanim prostorijama ili su tražili da im zatvorenici daju što su god uspjeli zadržati od svojih stvari kao cijenu za otvaranje prozora ili za plastični bokal vode.
Činjenica 335: PT, par. 239	[U logoru Omarska je] bilo uobičajeno da se zatvorenici koji su preživjeli premlaćivanje vrata u svoje prostorije, a da se iz logora odvezu tijela mrtvih ili onih koji su izgledali mrtvi.
Činjenica 336: PT, par. 240	Mrtvi zatvorenici zakopavani su u provizorne grobnice, a nabacana tijela su se često mogla vidjeti u krugu logora.
Činjenice 337-339; 341-343: PT, par. 160, 161	Zatvorenici su obroke dobijali u grupama od po trideset, s tim da su kada su išli da jedu i pri povratku morali trčati, dok su ih stražari pri ulasku i izlasku često tukli. Imali su samo minutu ili dvije da pojedu obrok. Mnogi od onih koji su bili zatvoreni u "bijeloj kući" nisu uopšte dobijali hranu za vrijeme dok su tamo bili. Poneki zatvorenici, naročito oni koji su bili teško povrijeđeni nakon premlaćivanja u logoru, često nisu ni išli na obrok iz straha od novog batinjanja na odlasku i povratku sa obroka. Neki zatvorenici izgubili su dvadeset ili trideset kilograma na težini tokom vremena provedenog u Omarskoj, a neki i znatno više. Zatvorenicima u Omarskoj često i dugo je uskraćivana voda za piće.
Činjenica 340:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenica 344: PT, par. 161	[U Omarskoj je bilo] sasvim malo toaleta; zatvorenici su satima morali čekati da im se dozvoli da ih koriste, riskirajući ponekad batine ako bi sami tražili da idu. Zatvorenici su često prisiljavani da veliku i malu nuždu obavljaju u prostorijama u kojima su boravili.

Činjenica 345: PT, par. 161	[U Omarskoj nije bilo mogućnosti za pranje, tako da su muškarci i njihova odjeća ubrzo bili prljavi. Kožna oboljenja bila su česta, kao i akutni prolivi i dizenterija.
Činjenica 346: PT, par. 163	Tokom isljeđivanja neki zatvorenici vrlo su teško pretučeni. Stražar bi stajao iza zatvorenika, udarajući ga rukama i nogama, često ga rušeći sa stolice na kojoj je sjedio. Bilo je slučajeva kada su stražari gazili oborene zatvorenike ili skakali po njima i na taj način im nanijeli teške povrede. Sve se to događalo pred isljednikom, koji je to samo gledao.
Činjenica 347: PT, par. 163	Nakon isljeđivanja zatvorenici su često morali potpisati lažne izjave o svom učestvovanju u djelima protiv Srba.
Činjenice 348-349, 352: PT, par. 164	Zatvorenici nisu prozivani samo na isljeđivanje. Naveče bi se pojavljivale grupe koje su dolazile izvan logora, prozivale određene zatvorenike iz prostorije, zatim ih napadale raznim motkama, željeznim šipkama ili komadima teškog električnog kabla. Ponekad je ovo oružje imalo eksere koji bi probijali kožu. U nekim slučajevima zatvorenici su zasijecani noževima. Prozvani zatvorenici često se nisu vraćali, a svjedoci koji su im bili bliski rođaci svjedočili su da otada više nikad nisu viđeni i da se pretpostavlja da su ubijeni.
Činjenice 350-351: PT, par. 164	Svi zatvorenici više su se bojali grupa ljudi koji su dolazili izvan logora nego redovnih stražara u logoru. Izgleda da su takve grupe imale slobodan pristup u logor i njihove posjete uveliko su pojačavale atmosferu straha koja je vladala u logoru.
Činjenica 353: PKV, par. 68	Ispitivanja su u upravnoj zgradi provodile mješovite ekipe inspektora iz vojske i službi državne i javne bezbjednosti iz Banje Luke.
Činjenice 354-355: PKV, par. 46, 47	Većina zatočenika bila je smještena u "hangaru", najvećoj od četiri zgrade koje su se nalazile u krugu logora, koji se protezao u smjeru sjever-jug. Glavni dio hangara je projektiran za teške kamione i strojeve koji su se koristili u rudniku željezne rude, a nalazio se u istočnom dijelu zgrade.

	Zapadni dio se sastojao od dva sprata sa više od 40 zasebnih prostorija. U sklopu logora Omarska nalazila su se još tri objekta: upravna zgrada i dva manja objekta koji su zvali “bijela kuća” i “crvena kuća”.
Činjenica 356: PT, par. 156	Sjeverno od hangara i odvojena od njega otvorenim betoniranim prostorom poznatim kao “pista”, nalazila se upravna zgrada, gdje su zatvorenici jeli i gdje su neki od njih bili smješteni, sa prostorijama na spratu gdje su bili isljeđivani.
Činjenica 357: PKV, par. 47	Upravna zgrada ležala je na sjeveru kompleksa i bila je podijeljena u dva dijela. U zapadnom dijelu, koji je imao samo prizemlje, nalazile su se kuhinja i kantina. Istočni dio je imao dva nivoa: prizemlje, u kojem su se nalazili zatočenici, i prvi sprat, gdje je bio niz prostorija koje su se koristile za ispitivanje, upravu logora i u kojima su spavale zatočene žene. Na sjevernom odnosno vanjskom rubu zgrade, nalazila se i mala garaža.
Činjenica 358: PT, par. 156	Hangar je bio velika pravougaona zgrada, postavljena u smjeru sjever-jug, a duž njene istočne strane bio je niz pomičnih vrata koja su vodila u veliki prostor duž cijele zgrade, s tim što je prizemlje bilo namijenjeno za održavanje teških kamiona i strojeva koji su se koristili u rudniku željezne rude.
Činjenice 359-361: PT, par. 156, 159	Većina zatočenika u Omarskoj bila je smještena u hangaru. Neki zatočenici držani su neprestano na “pisti” bez obzira na vremenske uslove više dana i noći, a poneki čak i mjesec dana, a za sve to vrijeme na njih su bili upereni mitraljezi. Do 600 zatvorenika moralo je sjediti ili potrbuške ležati napolju na “pisti”.
Činjenica 362: PT, par. 156	Zapadno od hangara bio je travnjak na čijoj se zapadnoj strani nalazila “bijela kuća”, mala pravougaona prizemna zgrada sa hodnikom u sredini, dvije prostorije sa svake strane i jednom malom prostorijom na kraju koja nije bila šira od samog hodnika.
Činjenice 363-367: PT, par. 166	“Bijela kuća” je bila mjesto posebnih grozota. Jedna od prostorija u “bijeloj kući” bila je rezervisana za surovo zlostavljanje zatvorenika, koji bi često bili razodijevani, udarani rukama i nogama i na drugi način zlostavljani. Mnogi su umrli od posljedica ovakvih učestalih zlostavljanja.

	Zatvorenici koji su morali čistiti nakon tih premlaćivanja govorili su kako su po podu nalazili krv, zube i kožu žrtava. Hrpe leševa često su se mogle vidjeti [u Omarskoj] na travi pored “bijeje kuće”. Tijela bi se izbacivala iz “bijeje kuće” i kasnije tovarila na kamione i odvozila iz logora.
Činjenice 368-370: PT, par. 167	“Crvena kuća” bila je druga mala zgrada [u Omarskoj] u koju su zatvorenici odvođeni radi [žestokog] premlaćivanja, odlakle se najčešće živi nisu ni vraćali. Kada su zatvorenici morali čistiti “crvenu kuću”, često su nalazili kosu, dijelove odjeće, krv, obuću i prazne čahure od metaka. Takođe su na kamione tovarili tijela zatvorenika koji su bili premlaćeni i ubijeni u “crvenoj kući”.
Činjenica 371: PKV, par. 98	Otpriblike trideset i šest zatočenika u logoru Omarska bile su žene. Žene zatočene u Omarskoj bile su različite dobi, najstarije su imale šezdesetak godina, a jedna je bila mlada djevojka.
Činjenice 372-373: PT, par. 165	Žene zatvorene u logoru Omarska po noći su rutinski prozivane iz svojih prostorija i silovane. Jedna [žena] je pet puta izvođena i silovana i poslije svakog silovanja su je tukli.
Činjenice 374-376: SKJ, par. 211	[Dana 5. augusta 1992. u logoru Omarska] prozvano je najmanje 120 ljudi, među kojima su bili Anto Gavranović, Juro Matanović, Refik Pelak, Ismet Avdić, Alija Alibegović, Esad Islamović i Raim Musić. Postrojeni su i ukrcani u dva autobusa koji su pod pratnjom otišli ka Kozarcu. Leševi nekih od osoba koje su odvezene tim autobusima kasnije su pronađeni i identifikovani u Hrastovoj Glavici. Na toj lokaciji, tridesetak kilometara od Prijedora, pronađen je velik broj tijela - to jest 126. Forenzički stručnjaci su utvrdili da su uzrok smrti u 121 slučaju bile rane od vatrenog oružja.
(iii) <u>Zatočenički logor Keraterm od 25. maja 1992</u>	
Činjenica 377: PT, par. 168	Zatvorenički logor Keraterm, koji se nalazi na istočnom kraju Prijedora, ranije je bio tvornica keramičkih pločica.
Činjenica 378:	Logor Keraterm [o]tvoren je 25. maja 1992. i u njemu je bilo zatočeno do

PT, par. 168	1.500 zatvorenika, koji su bili natrpani u niz velikih prostorija ili hala.
Činjenica 379: PT, par. 169	Uslovi u logoru Keraterm bili su grozni: zatvorenici su bili natrpani u prostorije, do 570 zatvorenika u jednoj prostoriji, s tim da su jedva imali mjesta da legnu na betonski pod.
Činjenice 380-382: PT, par. 169	Prostorije [u Keratermu] nisu imale ni rasvjete niti prozora i tokom ljeta bile su užasno vruće, bez ventilacije. Zatvorenici su danima bili zaključani u tim prostorijama, natrpani jedan na drugog. U početku su svi koristili jedan WC, ali taj se začepio pa su dobili bačve koje su curile, te je smrad bio nesnosan.
Činjenice 383-384: PKV, par. 113	U logoru Keraterm su higijenski uslovi takođe bili strašni. Bilo je premalo nužnika, a zatočenicima je bilo dozvoljeno da koriste nužnik samo jednom dnevno, po petoro odjednom i u pratnji stražara. Nikada nisu mogli da se okupaju, mada su povremeno mogli da se malo operu hladnom vodom. Zatočenicima nisu dobivali sapun ni pastu za zube, a davali su im nedovoljne količine hrane i vode. Pojavile su se vaške.
Činjenica 385: PKV, par. 113	Hrana je bila sasvim neadekvatnog kvaliteta i kvantiteta i zatočenicima su patili od neishranjenosti i gladi. Zatočenicima su dobivali dva komada hljeba koja su morali veoma brzo da pojedu jer bi inače dobivali batine. Nadalje, hrana nije bila redovito dostavljana.
Činjenica 386: PKV, par. 113	Zatočenicima je ponekad bilo dozvoljeno da prime hranu što su im donosile njihove porodice, kao dopunu oskudnoj logorskoj hrani, mada ti povremeni dopunski obroci nisu bili dovoljni da bi ublažili glad i neishranjenost.
Činjenica 387: PKV, par. 114	Kao i u logoru Omarska, većina zatočenika u Keratermu bila je ispitivana u nastojanju da se utvrde protivnici novog srpskog režima.
Činjenica 388:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenica 389:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenice 390-391:	Zatvorenici su često prozivani i premlaćivani noću, a oni koji bi se vraćali bili su krvavi i puni modrica. Neki su podlegli povredama. Neki koji su

PT, par. 170	prozvani nikad se nisu vratili i zatvorenici su pretpostavljali da su umrli kao posljedica premlaćivanja.
Činjenica 392: PT, par. 170	Dizenterija je bila česta, a nije bilo lječničke njege niti za bolesti niti za povrede nanesene tokom premlaćivanja.
Činjenica 393:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenica 394: PT, par. 170	Neke zatvorenike su ispitivali o novcu, te ih odvodili kućama i tjerali da traže novac koji su, ukoliko bi ga našli, morali dati stražarima.
Činjenica 400:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenica 405:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
(iv) <u>Zatočenički objekat u Miskoj Glavi oko 21. jula 1992.</u>	
Činjenica 424: PSK, par. 245	[U] Domu Miska Glava bilo [je] ispitivanja i premlaćivanja. To je bio dom kulture prenamijenjen u komandno mjesto.
Činjenice 425-426: PSK, par. 245 PB, par. 859	Oko 21. jula 1992., grupa od 114 ljudi prebačena je autobusima u Misku Glavu, gdje im je jedan oficir popisao imena. U zatočeničkom logoru, ljude su redovno prozivali da bi ih tukli. U Miskoj Glavi, zatočenike su srpski vojnici tokom ispitivanja tukli šakama i kundacima. Posljedice tih premlaćivanja bili su [...] potres mozga, krvarenje i teški hematomi.
(v) <u>Fudbalski stadion u Ljubiji, oko 25. jula 1992.</u>	
Činjenica 427: PB, par. 413	[C]ivili, bosanski Muslimani, zatočeni u Miskoj Glavi, prebačeni su na fudbalski stadion Ljubija.
Činjenica 428: PSK, par. 247	Otrpriklike 25. jula 1992. civili su autobusima odvedeni na stadion u Ljubiji.
Činjenica 429:	Na tom stadionu je bilo zatočeno mnogo civila pod nadzorom policajaca bosanskih Srba i pripadnika interventnog voda.

PB, par. 413	
11. <u>Planina Vlašić, 21 august 1992.</u>	
Činjenice 433,435-442,444, 915, 916: PSK, par. 215, 216 PB, par. 457, 459	Dana 21. augusta 1992. u logor Trnopolje su počeli pristizati autobusi i zatočenicima je rečeno da se u njih ukrcaju. [...] U četiri autobusa ukrcali [su se] mahom muškarci. Komandant logora Slobodan Kuruzović bio je prisutan skoro sve vrijeme. Autobusi su krenuli ka Kozarcu, gdje su im se pridružila još četiri autobusa s ljudima koji su se ukrcali u Tukovima, te osam kamiona. Prijevoz ovim autobusima organizovale su srpske vlasti kako bi prevezle ljude iz Prijedora na teritoriju koju su držali Muslimani. U pratnji konvoja [bili su pripadnici specijalne policijske jedinice prijedorskog SJB-a]. Vlašić je bio prepoznatljiva tačka na putu ka odredištu, odnosno liniji razdvajanja između srpske i muslimanske teritorije prema Travniku. Autobusi i kamioni su se zaustavili pored jednog potoka. Putnicima je naređeno da iziđu iz autobusa i postroje se. Tada se pojavio jedan kamion i ženama i djeci je rečeno da se ukrcaju u njega. Stigao je još jedan kamion koji je odveo još zatočenika, ali je ostao izvjestan broj ljudi iz logora Trnopolje i nešto Kozarčana. Zatim je zatočenicima naređeno da se postroje i uđu u dva autobusa. Natrpano ih je po stotinjak u jedan autobus. Činilo se da je za to premještanje bio zadužen jedan čovjek u policijskoj uniformi. Autobus je vozio 10-15 minuta i izišao na put kojem su s jedne strane bile strme stijene, a s druge duboka provalija. [Ovo područje je poznato pod nazivom Korićanske stijene]. Muškarcima je naređeno da iziđu i krenu ka ivici provalije, a tamo im je rečeno da kleknu. [Policajac koji je bio glavni] je rekao: "Ovdje mi mijenjamo mrtve za mrtve i žive za žive."
Činjenica 434:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenica 443:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenica 445: PSK, par. 600	[Dana] 21. augusta 1992. naoružani Srbi izvršili [su] pokolj nad približno 200 muškaraca koji su putovali u konvoju preko planine Vlašić.
Činjenica 446:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA

12. <u>Opština Banja Luka, zatočenički logor Manjača, od sredine maja 1992. do jula 1992.</u>	
Činjenice 449-452: PB, par. 436, 750, 910	Sredinom maja 1992. vlasti bosanskih Srba osnovale su logor na planini Manjača nedaleko od grada Banje Luke. Taj logor bio je smješten na vojnom terenu za obuku, u objektima bivše vojne farme. [O]soblje Manjače, koje je bilo pod komandom 1. krajiškog korpusa, činili su pripadnici vojne policije bosanskih Srba, a [k]omandant logora [...] bio je potpukovnik Božidar Popović. Velika većina zatočenika bili su civili koji nikad nisu učestvovali ni u kakvim borbama.
Činjenica 453: PB, par. 749	U jednom trenutku, na Manjači je bilo zatočeno približno 3.640 muškaraca. Zatočenici u Manjači bili su uglavnom bosanski Muslimani, a među njima je bilo i nešto bosanskih Hrvata i tek poneki bosanski Srbin.
Činjenica 454: PB, par. 911	U logoru nije bilo tuševa ni praonica, nije bilo ni tekuće vode.
Činjenica 455: PB, par. 912	Prehrana u logoru bila je daleko od dovoljne.
Činjenice 456-458, 460: PB, par. 751, 752	Zatočenici su redovno podvrgavani premlaćivanju. Ta premlaćivanja ponekad su bila selektivna. Međutim, svi su zatočenici sistematski bili premlaćivani prilikom dolaska. Tada su zatočenike tukli vojni policajci iz redova osoblja logora, kao i oni iz pratnje koja ih je dovela [...] iz njihovih matičnih opština. Premlaćivanja su se odvijala i prilikom ispitivanja. Između ostalog, zatočenike su tukli šakama, nogama, pendrecima, drvenim motkama, kundacima pušaka i električnim kablovima. U nekim slučajevima, ta su premlaćivanja bila tako teška da su za posljedicu imala teške ozljede.
Činjenica 459: PB, par. 757	[K]omandant [zatočeničkog] logora [Manjača], Božidar Popović, znao [je] da zatočenike tuku.
Činjenica 461:	[Z]atočenici u logoru Manjača [su] od batina i umirali.

PB, par. 757	
Činjenica 462: PB, par. 437	Zatočenika Omera Filipovića, uglednog građanina Ključa, svakodnevno su tukli i on je 28. jula 1992. umro od posljedica teških batina.
Činjenica 463: PB, par. 438	Jedne noći 28. juna 1992. ili oko tog datuma prozvali su [Esada Bendera] da izađe iz štale u kojoj su zatočenici bili smješteni. Nedugo po svom povratku ujutro, Esad Bender je umro od posljedica batinanja koje je pretrpio te noći.
Činjenice 464-468: PB, par. 452	Dana 6. juna 1992. nekoliko autobusa u kojima je bilo otprilike 150 zatočenika, uglavnom bosanskih Muslimana, krenulo je iz osnovne škole "Hasan Kikić" u Sanskom Mostu i isto veče stiglo u logor Manjača. Dana 7. jula 1992. u logor Manjača je u zaključanim prikolicama stigla druga grupa od otprilike 64 zatočenika, uglavnom bosanskih Muslimana. Ta grupa krenula je iz zatočeničkog objekta Betonirka u Sanskom Mostu, u kojem su ljudi bili zatočeni od kraja maja 1992. Oba puta zatvorenici su se vozili devet sati stojeći na užasno skučenom prostoru bez vode na velikoj vrućini. [Z]bog takvih uslova više od 20 zatvorenika [je] umrlo tokom drugog transporta.
Činjenice 469-471: PB, par. 453	[Dana 6. augusta 1992., neki] zatočenici iz [...] logora [Omarska] su prevezeni u logor Manjača. Po dolasku u logor Manjača zatočenici su morali cijelu noć provesti u zaključanom autobusu. [T]e noći policajci bosanski Srbi koji su bili u pratnji autobusa prozvali tri muškarca da izađu. Sljedećeg dana, vidjeli su leševe ta tri čovjeka Prije nego što je zatvorenicama dozvoljeno da uđu u logor, jedan policajac je jednog od njih ubo nožem.
13. <u>Opština Sanski Most</u>	
Činjenica 472: PB, par. 102	U Sanskom Mostu SDS je kontrolu nad opštinom preuzeo 19. aprila 1992. oružanim napadom na zgradu opštine u kojem su učestvovali 6. krajiška brigada JNA, snage TO-a i pripadnici paravojne grupe bosanskih Srba poznate pod nazivom Crvene beretke.

<p>Činjenice 473-474: PB, par. 102</p>	<p>Krajem maja 1992., nakon što su upućeni pozivi za razoružanje, pokrenuti su napadi na naselja i sela u kojima su živjeli bosanski Muslimani – Mahala, Muhići, Begići, Hrustovo, Vrhpolje – te neka druga manja sela. Te napade su znatno ranije isplanirali vojska i opštinski Krizni štab, a izvršila ih je vojska zajedno sa SOS-om (tj. Srpskim odbrambenim snagama). Napadi su izvođeni po sličnom obrascu. Jakim granatiranjem s položaja izvan ciljanog naselja ili sela prouzrokovale bi se velika šteta i žrtve. Granatiranje bi stanovnike tih naselja prisililo na bijeg. Nakon što bi vojnici ušli u sela, određeni broj ljudi koji nisu pobjegli bio bi pobijen. Kuće su pljačkane, a ljudima u bijegu oduzimate su vrijedne stvari koje su ponijeli sa sobom.</p>
<p>(a) <u>Zgrada SUP-a, 27. maj 1992. do kraja augusta 1992.</u></p>	
<p>Činjenice 476-480: PB, par. 870, 871, 872, 873</p>	<p>Počev od 27. maja 1992., civile bosanske Muslimane i Hrvate pripadnici civilne i vojne policije bosanskih Srba lišavali su slobode i zatvarali. [T]o je trajalo približno do kraja augusta 1992. godine. Neke od tako zatočenih ljudi prvo bi odveli u zgradu SUP-a u Sanskom Mostu i ispitivali. [O]sobe pritvorene u SUP-u bili su ugledni civili koji su imali značajan položaj u društvenom životu Sanskog Mosta, s izuzetkom jednog maloljetnog pojedinca. Neki su ostali zatvoreni u zgradi SUP-a i po tri mjeseca. Stražari u zgradi SUP-a bili su policajci. Zatočenike iz drugih zatočeničkih objekata u Sanskom Mostu takođe su dovodili u SUP na ispitivanje. Ispitivali su ih isljednici iz kriminalističke policije iz Sanskog Mosta.</p>
<p>Činjenice 481-485: PB, par. 873, 874, 875</p>	<p>Tokom ispitivanja vršila su se premlaćivanja, kundacima, električnim kablovima, motkama, nogama i šakama a ljudima se i prijetilo. Izvršioi tih premlaćivanja tokom ispitivanja bili su pripadnici redovnog sastava policije i vojnici u maskirnim uniformama VRS-a. U zgradi SUP-a bilo je premlaćivanja i van ispitivanja. U premlaćivanjima su učestvovali uglavnom stražari. Srpskim vojnicima, koji su ponekad bili pod uticajem alkohola, bio je omogućen pristup zatočenicima pritvorenim u SUP-u tako da su ih i oni tukli, kao i civili. Hodžu Emira Seferovića i sekretara SDA (tj. Stranke demokratske akcije) Hasima Kambera tukli su svakog dana i</p>

	na kraju ih ubili.
(b) Garaže fabrike "Betonirka", 27. maj 1992. do kraja augusta 1992.	
Činjenice 486-495: PB, par. 878, 879, 880, 881, 882, 950, 951, 952, 953	<p>U [garažama fabrike]"Betonirka" su bili zatočeni muškarci bosanski Hrvati i Muslimani iz Sanskog Mosta. Ondje je bilo otprilike 120 zatočenika. Svi zatočenici bili su civili. Dužina boravka zatočenika u garažama fabrike "Betonirka" varirala je od tri dana do više od mjesec dana. [Jedan svjedok je izjavio da je,] [u] jednom trenutku, garaža [...] bila tako natrpana ljudima da su zatočenici mogli spavati samo sjedeći. Garaže se nisu mogle prozračiti jer su prozori bili pokriveni. [Z]atočenici [su] dobijali nedovoljne količine hrane lošeg kvaliteta. Sanitarni uslovi u [garažama fabrike] "Betonirka" bili su sasvim neprimjereni. [Jedan svjedok je izjavio da] su se zatočenici mogli služiti [poljskim nužnikom] samo kada je garaža bila otvorena, što je zavisilo samo od volje stražara. U protivnom, mogli su se poslužiti samo kantom u garaži ili plastičnim kesama. Vode za kupanje ili za pranje odjeće nije bilo. Upravnik zatočeničkih objekata u zgradi SUP-a i u garažama fabrike "Betonirka" bio je Drago Vujanić. On i njegov zamjenik, Mićo Krunić, bili su pripadnici policije. Stražari u [garažama fabrike] "Betonirka" bili su bosanski Srbi, pripadnici redovnog i rezervnog sastava policije, te vojnici. Premlaćivanja su bila strahovito česta praksa u garažama fabrike "Betonirka". Ljude su tukli kablovima, nogama od stola, ašovima i nogama. U tim premlaćivanjima zatočenicima su nanošene teške povrede. Počinioci premlaćivanja bili su stražari u tom objektu, a posebno komandir smjene Martić. Bosanski Srbi koji su dolazili izvana takođe su tukli zatočenike, sa znanjem i prešutnim odobrenjem stražara.</p>
(c) Fiskulturna dvorana škole "Hasan Kikić", 27. maj 1992. do kraja augusta 1992.	
Činjenice 496-499: PB, par. 884, 885, 886	<p>Približno 500-600 pojedinaca, uključujući 200 muškaraca dovedenih iz Ključa, doveli su u fiskulturnu dvoranu osnovne škole "Hasan Kikić". Zatočenici su ondje bili zadržani približno tri ili četiri dana. Stražari u fiskulturnoj dvorani nosili su policijske i maskirne uniforme, [k]omandir im je bio Martić. U fiskulturnoj dvorani škole "Hasan Kikić" vršena su premlaćivanja, usljed čega je jedan zatočenik postao suicidalan. Posebno</p>

	teška premlaćivanja dogodila su se kada su zatočnici izvedeni radi ukrcajanja u kamion kojim je njih otprilike 150 dana 6. juna 1992. prevezeno na Manjaču. Zatočnike su prevozili po velikoj vrućini u kamionima zatvorenim ceradom, a tokom cijelog putovanja koje je trajalo od jutra do večeri zatočnici nisu dobili vode.
14. <u>Opština Teslić</u>	
Činjenice 500-503: PB, par. 110	Nakon što je vojska blokirala sve putove iz Teslića, muslimansko selo Stenjak granatirano je 4. juna 1992. nakon što je stanovnicima istekao rok za predaju oružja. Vojska bosanskih Srba i policija, uz pomoć paravojskih grupa, pretresale su kuće bosanskih Muslimana tražeći oružje. Kuće su opljačkane i spaljene. Nesrpsko stanovništvo Teslića nije pružilo nikakav otpor.
(a) <u>Zgrada SUP-a, od početka juna 1992. do početka oktobra 1992.</u>	
Činjenice 504-505: PB, par. 888	Počev od 3. juna 1992., civile, bosanske Muslimane i bosanske Hrvate, zatočavali su bosanski Srbi - pripadnici vojne i civilne policije, pripadnici rezervnog sastava policije odnosno paravojskih snaga. Uhapšene su najprije odvodili u zgradu SUP-a u Tesliću, odakle su ih premještali u skladište Teritorijalne odbrane u Tesliću i u jedan zatočenički logor u Pribiniću, što je trajalo približno do početka oktobra 1992. godine.
Činjenice 508-509: PB, par. 892, 893	U SUP-u su bili zatočeni bosanski Muslimani i Hrvati, muškarci. Gotovo svi su bili ugledni građani. Zatočnike su tukli pendrecima, kundacima, šakama i nogama. Zatočnike su tukli pred drugim zatočnicima. Zatočnike, uključujući jednog Muslimana koji je ranije bio komandir policije, tukli su pripadnici policije i paravojske grupe "Miće".
(b) <u>Zgrada TO-a, od početka juna 1992. do početka oktobra 1992.</u>	
Činjenice 510, 511, 513, 514, 516, 518, 935,936 PB, par. 959-961,	U skladištu TO-a bilo je zatočeno od 100 do 130 civila, muškaraca, bosanskih Muslimana i Hrvata. Neki zatočnici u zgradi TO-a proveli su između 30 i 40 dana. Zatočnike su držali u skladištu odakle uopšte nisu izlazili. Unutra je bilo vruće i zagušljivo. Morali su spavati na betonskom podu. Zatočnici su mogli mokriti samo u kanister ili rizikovati odlazak u

894-898	nužnik pod batinama. Nisu mogli prati odjeću i nisu imali presvlaku. Što se tiče hrane, zatočenici su dobijali sendvič jednom na dan. Zatočenike su tukli šakama, nogama, palicama, lancima, palicama za bejzbol i kablovima. Zatočenike su tukli svakog dana. Zatočenici su bili očevici premlaćivanja i smrti svojih drugova pod batinama. Zatočenike su vrijeđali na nacionalnoj osnovi. Premlaćivanja su vršili pripadnici rezervnog sastava policije bosanskih Srba i pripadnici paravojne grupe "Miće", a najgoru smjenu vodio je bosanski Srbin Tomo Mihajlović, rezervni policajac. [P]ripadnici paravojne grupe "Miće" pobili [su] 40 zatočenika.
Činjenica 512:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenica 515: PB, par. 895	Osoblje u zgradi TO-a činili su pripadnici rezervnog sastava policije, bosanski Srbi, pod komandom komandira policije bosanskih Srba, Predraga Markovića i Marinka Đukića.
Činjenica 517:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
15. Opština Kotor-Varoš	
Činjenica 519: PB, para. 111	U opštini Kotor-Varoš SDS je preuzeo vlast u junu 1992. nakon napada oružanih snaga bosanskih Srba na grad Kotor-Varoš i sela Večiće, Hrvaćane, Ravne, Hanifiće i druga sela u kojima su živjeli Muslimani ili Hrvati. Tokom napada ubijen je određen broj ljudi. Većina stanovnika tih sela na kraju je izbjegla na okolna područja.
(a) <u>Policajska stanica, počev od 11. juna 1992. do novembra 1992.</u>	
Činjenice 520-521, 523-525: PB, par. 816, 820, 822, 823, 824	Počev od 11. juna 1992., prvog dana Bajrama i dana kada su bosanski Srbi preuzeli vlast u toj opštini, civile bosanske Muslimane i bosanske Hrvate, hapsili su pripadnici vojske i policije bosanskih Srba. U policijskoj stanici bilo je zatočeno najmanje 10 muškaraca, bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, te jedna žena. Zatočenike su tukli prilikom ulaska u policijsku stanicu, kada su ih primoravali da protrče kroz špalir u kojem bi se, u nekim prilikama, našli i pripadnici "specijalaca", a ljude su udarali palicama za bejzbol, pendrecima, kundacima, šakama i nogama.

	Zatočenike su tukli i zlostavljali i za vrijeme ispitivanja. Van ispitivanja, dvoje zatočenika, muškarca i ženu, jedno muslimanske, a drugo hrvatske nacionalnosti, srpski policajac je prisilio da polno opšte pred grupom muškaraca u uniformama policije i vojske bosanskih Srba koji su [ih] bodrili. Neki među potonjima su imali crvene beretke. Drugu dvojicu zatočenih muškaraca, od kojih je jedan sigurno bio bosanski Musliman, "specijalci" su prisilili da jedan na drugom izvrše <i>fellatio</i> i za to vrijeme ih vrijeđali na nacionalnoj osnovi.
Činjenica 522: PB, par. 821	Načelnik SUP-a tada je bio Savo Tepić, bosanski Srbin. Slobodan Dubočanin bio je pripadnik specijalne jedinice iz Banje Luke prisutan u policijskoj stanici Kotor Varoš.
(b) <u>Zatvor u Kotor Varoši, počev od 11. juna 1992. do novembra 1992.</u>	
Činjenice 526, 528-533: PB, par. 826, 828, 829, 831	Bosanski Muslimani i Hrvati držani su u zatočenju i u [...] zatvoru [u Kotor-Varoši]. Među zatočenima je bilo i žena, koje su držali odvojeno. U tri prostorije bilo je zatvoreno približno 145 muškaraca. Prehrana je bila više nego nedovoljna – jednom u dva ili tri dana dobili bi obrok koji se sastojao od ostataka hrane vojnika. Hrana je ponekad bila pokvarena, tako da su zatočenici dobijali dizenteriju i želučane smetnje. Policajci [...], su zatočenike prilikom dolaska u zatvor tukli rukama i nogama. Zatočenike u prostoriji br. 3 fizički su zlostavljali ljudi izvana, u maslinasto-zelenim maskirnim uniformama, naročito noću. Neke zatočenike tukli su do smrti, ili su ih pogubili nakon premlaćivanja. Zatočenici iz prostorije br. 3 bili su očevici smrti drugih zatočenika koja je nastupila kao posljedica premlaćivanja. Neke od tih zatočenika prozvao je Dubočanin.
Činjenica 527: PB, par. 827	Komandant zatvora bio je Goran Zarić zvani Điba, policajac iz Kotor Varoši. [Zamijenio ga] je Zdravko Žutić.
(c) <u>Pilana, počev od 11. juna 1992. do novembra 1992.</u>	
Činjenice 534-537: PB, par. 832, 833,	U pilani je bilo zatočeno više od tri stotine bosanskih Muslimana i Hrvata, žena, djece i starijih osoba. Stražari su bili bosanski Srbi, vojnici iz Kotor-Varoši i "specijalci" iz Banje Luke. Stariji muškarci bili su zlostavljani

834, 835	tako što su prisiljavani da jedu papir i piju benzin. Zatočene žene noću su izvodili srpski vojnici u maskirnim uniformama, od kojih su neki bili iz Banje Luke, a neki iz Kotor Varoši. Silovane su najmanje dvije zatočenice.
(d) <u>Medinski centar, 25. juni 1992.</u>	
Činjenica 538: PB, par. 428	Dana 25. juna 1992. pripadnici vojske i policije bosanskih Srba postrojili su grupu bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata ispred bolnice u Kotor Varoši. [Duško] Vujičić je [...] Miralema Avdića ubio iz neposredne blizine sa dva hica iz pištolja. Drugoj dvojici je potom naređeno da odnesu Avdićev leš na mjesto na kojem su već bili drugi leševi.
(e) <u>Opština Kotor Varoš, sredinom 1992.</u>	
Činjenice 539, 540, 542-544: PB, par. 622, 623	[S]naga bosanskih Srba granatirale [su] gradove i sela u opštini Kotor Varoš. Pripadnici snaga bosanskih Srba nakon ulaska u grad pljačkali su i palili kuće. Vojska bosanskih Srba je napala grad Kotor Varoš i selo Vrbanci u junu 1992. U selu Dabovci pripadnici snaga bosanskih Srba često su pljačkali kuće bosanskih Muslimana. Snage bosanskih Srba granatiranjem teškom artiljerijom i vazdušnim napadom razorile su selo Večići. Sredinom 1992. snage bosanskih Srba napale su i zapalile sela Hanifići, Plitska i Kotor.
Činjenica 541: PB, par. 622	Tokom napada, kuće u Hrvaćanima su granatirane ili paljene. Pripadnici snaga bosanskih Srba opljačkali su namještaj i druge vrijedne stvari iz kuća.
16. <u>Opština Ključ, od 27. maja 1992. i tokom juna 1992.</u>	
Činjenica 545: BJ, para. 805	Nakon što su u toj opštini 27. maja Srbi preuzeli vlast, te tokom juna 1992., policija i srpski vojnici hapsili su muslimanske civile, građane Ključa i drugih sela opštine Ključ, i odvodili ih u zgradu SUP-a i u školu "Nikola Mačkić".

(a) <u>Zgrada SUP-a, od 27. maja 1992. i tokom juna 1992.</u>	
Činjenica 546: PB, par. 806	U zgradi SUP-a, koja se nalazila u gradu, osoblje se sastojalo od srpske policije koja je taj zatočenički objekt i vodila. Vinko Kondić je bio načelnik SJB-a i član Kriznog štaba Ključa.
Činjenice 547-549: PB, par. 807, 808	Uhapšene ljude tukli su prilikom prolaska kroz špalir na stepenicama na ulazu u zgradu SUP-a, nogama, šakama, pendrecima, kundacima i nogama od stolica, i vrijeđali ih na nacionalnoj osnovi. Jednog uglednog Muslimana bacili su niza stepenice, tako da su ga onesviještenog morali unijeti u zgradu SUP-a, a jedan drugi zatočenik zadobio je posjekotinu na usni i lomove rebara. Prvi još i danas ima teška trajna oštećenja nastala usljed teškog premlaćivanja. Pored toga, uhapšene ljude tukli su i u zgradi SUP-a, za vrijeme ispitivanja, ali i van njih. Ta premlaćivanja vršili su srpski policajci i civili, lokalni Srbi.
(b) <u>Škola "Nikola Mačkić", od 27. maja 1992. i tokom juna 1992.</u>	
Činjenica 550: PB, par. 810	Osoblje logora u školi "Nikola Mačkić" činili su pripadnici redovnog i rezervnog sastava policije.
Činjenice 551-552: PB, par. 811, 812	Civile dovedene u školu "Nikola Mačkić" tukli su ispred škole, u špaliru kroz koji su ih prisiljavali da prođu, pri čemu su ih udarali i tukli raznim predmetima, npr. štapovima, palicama i kundacima, a i verbalno ih zlostavljali. U takvim špalirima smjenjivali su se civili, bosanski Srbi, i pripadnici redovnog i rezervnog sastava vojske i policije bosanskih Srba. Premlaćivanja su se vršila i za vrijeme ispitivanja i van njih, na primjer, jednom prilikom je premlaćen mladić star 16 i po godina, učenik srednje škole, usprkos činjenici da su isljednici znali koliko je star.
Činjenica 553: PB, par. 815	[O]pštinske vlasti su znale da u školi "Nikola Mačkić" tuku bosanske Muslimane.
(c) <u>Preuzimanje vlasti u selima u opštini Ključ, 28. maj 1992. i narednih dana</u>	
Činjenice 554-557:	[Dana 28. maja 1992.] Krizni štab opštine Ključ izdao je ultimatum bosanskim Muslimanima da predaju oružje. Prije isteka ultimatumu vojska

PB, par. 108	bosanskih Srba počela je granatirati Pudin Han, a nakon toga i Velagiće, Prhovo i druga sela bosanskih Muslimana u opštini Ključ. Posljedica tog napada bila je pogibija više stanovnika Puđina-Hana i Prhova. Idućih dana ubijanja su se nastavila, a najviše ubijenih bilo je na putu za Peći i u školi u Velagićima.
(d) <u>Osnovna škola u Velagićima, juni 1992.</u>	
Činjenice 558-563: PB, par. 427	Tokom večeri 1. juna 1992. policija bosanskih Srba je s kontrolnog punkta u Velagićima poslala jednog čovjeka u zaseoke Vojići, Nežići, Hašići, Častovići i Hadžići, u kojima su bosanski Muslimani bili u većini. On je lokalnom stanovništvu saopštio da moraju otići u Velagiće. U staroj osnovnoj školi u Velagićima, smještenoj u neposrednoj blizini kontrolnog punkta bosanskih Srba, bilo je zatočeno stotinjak mještana tih zaselaka. Tamo su se nalazili pripadnici policije i vojske bosanskih Srba. Nedugo prije ponoći ljudi su izvedeni iz škole, a onda im je naredeno da se postroje ispred zgrade. Tada su dva pripadnika vojske bosanskih Srba otvorila vatru iz automatskog oružja na njih. [U] tom događaju [je] poginulo najmanje 77 civila.
(e) <u>Biljani, 10. juli 1992.</u>	
Činjenice 564-566: PB, par. 462	Dana 10. jula 1992. specijalna policija bosanskih Srba i vojnici u uniformama JNA okupili su u zgradi seoske škole muškarce i žene, bosanske Muslimane, iz zaselaka sela Biljani. U dvije učionice zatvoreno je između 120 i 150 muškaraca. Nakon toga su muškarce pozivali da izađu u grupama od pet. [T]og dana [je] u Biljanima ubijeno najmanje 144 muškarca.
(f) <u>Opština Ključ, 1. april 1992. – 31. decembar 1992.</u>	
Činjenica 567: PB, par. 619	[P]ripadnici vojske bosanskih Srba razorili kuće bosanskih Muslimana u gradu Ključu. Kuće su prvo opljačkane, a potom spaljene.
(g) <u>Opština Ključ, sredinom 1992.</u>	
Činjenica 568:	[S]nage bosanskih Srba [su] sredinom 1992. u opštini Ključ granatirali

PB, par. 620	mnoga sela u kojima su bosanski Muslimani i bosanski Hrvati bili u većini, a potom su zapalili i uništili njihove kuće i automobile. U istom periodu su snage bosanskih Srba napadale, između ostalog, sela Krasulje, Gornju i Donju Sanicu, Crljene, Crljeni, zaselak Draganovići, Pudín Han, Velagiće, Biljane s okolnim zaseocima u kojima su živjeli bosanski Muslimani i Prhovo.
Činjenica 569: PB, par. 621	[N]apadi bosanskih Srba na Pudín Han, Prhovo i Crljene bili [su] praćeni pljačkom vrijednih predmeta, između ostalog elektronskih uređaja, vozila, namještaja, novca i nakita. U pljački su učestvovali pripadnici vojske bosanskih Srba, civili bosanski Srbi i policija bosanskih Srba.
17. <u>Opština Donji Vakuf</u>	
Činjenica 570: PB, par. 107	Donji Vakuf [je bila] opština u kojoj su pretežno živjeli bosanski Muslimani.
Činjenice 571-572: PB, par. 107	[U] aprilu 1992. [u Donji Vakuf je stigla] naoružana skupina bosanskih Srba koja se zvala "Beli orlovi". Od stanovništva je zatraženo da preda oružje.
Činjenica 573: PB, par. 107	U zajedničkoj operaciji snaga bosanskih Srba, koje su uključivale i policiju, 21. maja 1992. stanovnici iz muslimanskog sela Korenići protjerani su, a kuće su im opljačkane i zapaljane. Nakon napada u selu nije ostao nijedan bosanski Musliman.
Činjenica 574: PB, par. 107	Jedno drugo muslimansko selo, Torlakovac, napadnuto je 3. juna 1992.
Činjenice 575-576: PB, par. 107	Krajem ljeta 1992. formacija naoružanih bosanskih Srba kretala se po muslimanskim selima, kao što su Doganovci, i otvarala vatru. Mnoge kuće spaljene su do temelja. Bosanski Muslimani nisu pružili nikakav oružani otpor.
Činjenica 577:	U periodu od sredine juna do sredine septembra 1992., civile bosanske

PB, par. 781	Muslimane i Hrvate držali su u zatočenju bosanski Srbi, vojnici i pripadnici vojne i civilne policije u zgradi SUP-a u Donjem Vakufu, a zatim, na različite periode, u zatočeničkom logoru "Vrbaspromet", u zatočeničkom objektu zvanom "Kuća", te u skladištu Teritorijalne odbrane.
(a) <u>Zgrada SUP-a, od sredine juna 1992. do sredine septembra 1992.</u>	
Činjenice 578-579: PB, par. 782, 783	Redovna policija je nesrbe neko vrijeme držala u policijskoj stanici, a zatim ih premještala u druge zatočeničke objekte u opštini Donji Vakuf. U zgradi SUP-a zatočenike su tukli pendrecima, električnim kablovima, čeličnim šipkama, nogama, toljagama i lancima. Zatočenike su takođe tukli pred drugim zatočenicima.
(b) <u>"Kuća", od sredine juna do sredine septembra 1992.</u>	
Činjenice 580-583: PB, par. 784, 785	Najmanje četiri, a najviše dvanaest muškaraca bosanskih Muslimana, držani su u privatnoj kući preko puta MUP-a (tj. Ministarstva unutrašnjih poslova BiH), čija je vlasnica bila jedna bosanska Srпкиnja. U tom zatočeničkom objektu, zatočenike su tukli šakama, drvenim cjepanicama, kundacima, pendrecima i nogama. Usljed takvog premlaćivanja jednom zatočeniku su polomljeni rebra i kažiprst. Zatočenici su vidjeli kako su tukli Mulu Robovića dok su ga vodili u skladište TO-a i kako je on preminuo od batina.
(c) <u>Skladište TO-a, od sredine juna do sredine septembra 1992.</u>	
Činjenica 584: PB, par. 787	U skladištu TO-a držano je otprilike 80 muškaraca bosanskih Muslimana, od kojih su neki ondje proveli približno 20 dana. Jedan od zatočenika u skladištu TO-a bio je malodoban.
Činjenica 585: PB, par. 788	Komandant logora u skladištu TO-a bio je Miodrag Đurkić. Osoblje u skladištu TO-a bili su vojnici bosanski Srbi.
Činjenica 586-588: PB, par. 789, 790	U skladištu TO-a u Donjem Vakufu, premlaćivanja su bila veoma česta praksa, a vršena su i pred drugim zatočenicima. Zatočenike su tukli električnim kablovima, drvenim palicama, kundacima pušaka i nogama.

	<p>Zatočenike koji su bili rođaci prisiljavali su da se međusobno udaraju. Naim Sutković, jedan stariji zatočenik, preminuo je od povreda zadobivenih usljed teškog premlaćivanja. Zatočenici su umirali pred drugim zatočenicima. Izvršiocima premlaćivanja bili su lokalni bosanski Srbi, rezervni policajci, te dva vojna policajca koja nisu bila iz Donjeg Vakufa. Neki od izvršilaca premlaćivanja u skladištu TO-a učestvovali su i u premlaćivanjima u zgradi SUP-a.</p>
<p>(d) <u>"Vrbaspromet", od sredine juna do sredine septembra 1992.</u></p>	
<p>Činjenica 590: PB, par. 792</p>	<p>Komandant zatočeničkog objekta u "Vrbasprometu" bio je Miodrag Đurkić, koji je bio i komandant logora u skladištu TO-a. Čuvari u logoru bili su bosanski Srbi, pripadnici policije.</p>
<p>Činjenice 589, 591-593: PB, par. 791, 793, 795, 796</p>	<p>Civile bosanske Muslimane i Hrvate držali su zatvorene u jednom praznom skladištu trgovinsko-industrijskog preduzeća "Vrbaspromet". Ondje je bilo približno 90 do 95 zatočenika, muškaraca. Dvojica od njih bila su maloljetna. Ljudi su u zatočenju ostajali od jednog do tri mjeseca. Na dolasku su zatočenici morali protrčati kroz špalir, a za to vrijeme su ih srpski policajci i vojnici udarali šakama, kundacima i pendrecima. Premlaćivanja su bila stalna praksa tokom zatočenja u "Vrbasprometu". Među izvršiocima tih premlaćivanja bila su ista lica koja su odgovorna za premlaćivanja u logoru u skladištu TO-a. Dva zatočenika u "Vrbasprometu" su preminula. Drugi zatočenici bili su očevici njihove smrti.</p>
<p><u>18. Opština Bosanski Šamac</u></p>	
<p>Činjenica 594: PS, par. 174</p>	<p>Opština Bosanski Šamac nalazi se u sjeveroistočnom dijelu Republike Bosne i Hercegovine, kako se ona zvala u predmetno vrijeme. Budući da je smješten na obalama rijeka Bosne i Save, na granici između Bosne i Hrvatske, grad Bosanski Šamac je bio važan trgovački centar u industrijskoj regiji u kojoj su se nalazile luke, rafinerije nafte i bescarinske zone. Most preko rijeke Save bio je od ključnog značaja za razmjenu robe i usluga između Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Opština Odžak smještena je slično, neposredno uz Bosanski Šamac prema zapadu, na</p>

	rijeći Savi i na granici sa Hrvatskom.
Činjenice 595-596: PS, par. 175	Grad Bosanski Šamac bio je od strateškog značaja za izvođenje vojnih operacija. Ta opština je činila dio takozvanog posavskog koridora, uskog ravničarskog pojasa duž rijeke Save koji je povezivao područja u Hrvatskoj pod kontrolom Srba sa teritorijama bosanskih Srba i Republikom Srbijom. Taj koridor je bio najlakši i najkraći način da se uspostavi kopneni put između područja u Hrvatskoj pod kontrolom Srba na zapadu (Republika Srpska Krajina) i Srbije na istoku. Opštine koje su činile posavski koridor bile su naseljene stanovništvom mješovitog nacionalnog porijekla, pri čemu su većinu stanovništva činili Hrvati i Muslimani zajedno. Prema popisu iz 1991. godine, opština Bosanski Šamac bila je nacionalno raznolika zajednica koja je brojala 32.960 ljudi: Srba (41,3%), Hrvata (44,7%), Muslimana (6,8%) i ostalih (7,2%).
Činjenica 597: PS, par. 176	Politička situacija u Bosanskom Šamcu u periodu od 1990. do 1992. godine bila je odraz na lokalnom nivou opšte političke situacije u Bosni i Hercegovini. Na izborima održanim 1990. godine nacionalne stranke su osvojile većinu od 50 zastupničkih mjesta u Skupštini opštine, pri čemu je vodeća stranka bila HDZ, zatim su slijedili SDS, SDP i SDA. Slično praksi na republičkom nivou, stranke su međusobno podijelile vlast u skladu s izbornim rezultatima.
Činjenica 598: PS, par. 177	U sklopu srpskog plebiscita iz novembra 1991., ogromna većina Srba izašla je na plebiscit održan u Bosanskom Šamcu. Skupština srpskog naroda dala je preporuku za osnivanje srpskih opština, nakon čega su održani sastanci u svim srpskim mjesnim zajednicama na tom području, i tom prilikom se od stanovnika tražilo da glasaju o tome da li su za stvaranje srpskih opština na srpskim teritorijama. Na osnovu tog glasanja, predstavnici mjesnih zajednica su obrazovali Srpsku opštinu Bosanski Šamac i Pelagićevo u osnivanju.
Činjenica 599:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA

(a) <u>Napetost se povećavala od jeseni 1991.</u>	
Činjenica 600: PS, par. 180	Tokom perioda koji je prethodio preuzimanju vlasti održano je mnogo sastanaka na kojima se raspravljalo o povećanju napetosti. Sastanci između predstavnika SDA, HDZ-a, SDS-a i vojske održavani su prije 17. aprila 1992. Svrha tih sastanaka bila je da se rješavaju trenutni problemi, posebno oni koji su se odnosili na incidente s patrolama i kontrolnim punktovima
Činjenica 601: PS, par. 13	U ljeto 1990. Blagoje Simić se učlanio u SDS, i od 1991. do 1995. bio je predsjednik Opštinskog odbora SDS-a u Bosanskom Šamcu. Godine 1990. bio je na čelu izborne liste SDS-a. Od 1991. do 17. aprila 1992. bio je potpredsjednik Skupštine opštine.
Činjenica 602:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenice 603-608: PS, par. 182, 183, 187, 188, 192	[U] Bosanskom Šamcu [je] tokom mjeseci uoči preuzimanja vlasti, a počev od jeseni 1991., došlo do eskalacije napetosti. [Došlo je do povećanja] broja incidenata s otvaranjem vatre, eksplozijama granata, sabotazama i nasiljem u Bosanskom Šamcu. Zbog tih incidenata sve strane su počele da sumnjiče i okrivljuju jedna drugu da su odgovorne za njih. Te su napetosti zaoštrene zbog rata koji je bio u toku u susjednoj Hrvatskoj. Građani Bosanskog Šamca su na okolnom području čuli eksplozije, bitke i pokrete tenkova, jedinica i vojnih vozila. [K]rajem 1991. godine razmjene zarobljenika između Hrvatske i Bosne i Hercegovine vršene uglavnom preko Bosanskog Šamca. Zbog rata u susjednoj Hrvatskoj u Bosanski Šamac su došle izbjeglice svih nacionalnosti. [P]orast međunacionalnih napetosti pripisiva[o] se i radu političkih stranaka i ekstremista iz svih nacionalnih grupa koji su koristili negativne ili pogrdne simbole povezane s prošlim međunacionalnim sukobom. Među trima nacionalnim grupama raslo je suparništvo, a kulminiralo je provokativnim isticanjem nacionalističkih zastava i simbola i pjevanjem nacionalističkih pjesama.

(b) <u>Četvrti odred JNA</u>	
Činjenice 609-611: PS, par. 194, 200, 203	Četvrti odred je osnovan 5. januara 1992. naredbom potpukovnika Stevana Nikolića, komandanta 17. taktičke grupe, nakon što je Sekretarijat za narodnu odbranu uputio pozive za mobilizaciju. Četvrti odred bio je u sastavu 17. taktičke grupe JNA. U 4. odredu bilo je oko 450 vojnika. Deklarisana svrha tog odreda bila je sprečavanje međunacionalnih sukoba i širenja rata iz Hrvatske.
(c) <u>Vojne pripreme</u>	
Činjenica 612:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenica 614:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenica 613: PS, par. 988	U skladu s naređenjem 1. bataljona 17. taktičke grupe, opštinski odsjek Ministarstva odbrane (Sekretarijat za narodnu odbranu), na čelu s Milošem Bogdanovićem, učestvovao je, zajedno sa članom komande 1. odreda Stevanom Todorovićem, u upućivanju mladića na vojnu obuku u Ilok sredinom marta 1992. godine. Obuku u Iloku držali su pripadnici dobro obučениh "specijalnih jedinica".
Činjenice 615-616: PS, par. 212, 988	Prije 11. aprila 1992., Stevan Todorović je od Miloša Bogdanovića i Mirka Jovanovića, predsjednika Izvršnog odbora Skupštine opštine Šamac, dobio naređenje da nabavi plave beretke i oznake za njih. Stevan Todorović je, na zahtjev Miloša Bogdanovića, jednom obišao polaznike obuke u Iloku, kada je išao u Beograd da kupi plave beretke za pripadnike paravojskih formacija.
Činjenice 617-618; 620 PS, par. 221, 217, 988	Dana 11. aprila 1992. godine, helikopterima JNA u Batkušu stigli su pripadnici paravojskih snaga. U toj grupi od 50 muškaraca, njih 30 je bilo iz same Srbije, dok su ostali[h] [20] bili ljudi iz opštine Šamac koji su obučavani u Iloku. Pripadnike paravojskih snaga dočekali su Maksim Simeunović, načelnik za obavještanje i bezbjednost 17. taktičke grupe, Mićo Ivanović, komandant 1. odreda, major Brajković, načelnik štaba 17. taktičke grupe i Stevan Todorović. Dragan Đorđević zvani Crni, Slobodan Miljković zvani Lugar i Srećko Radovanović zvani Debeli, bili su u toj

	<p>grupi koja je došla. U grupi od 30 ljudi iz Srbije, Crni je bio na najvišem položaju. Pomoćnik Crnog bio je Debeli. Pripadnici paravojnih formacija nosili su maskirne uniforme, maskirnu boju na licu, crvene beretke, crne pletene kape ili kape raznih oblika i mogli su se prepoznati po oznaci na kojoj se nalazio sivi vuk. Neki su svjedoci posvjedočili da su na kapama imali zvijezde petokrake. Govorili su ekavski. Sastanku održanom 12. aprila 1992. godine u Donjem Žabaru prisustvovali su Stevan Nikolić, Stevan Todorović, Mićo Ivanović, Blagoje Simić, Simo Jovanović zvani Crni i Debeli, a razgovaralo se o dolasku paravojnih snaga.</p>
Činjenica 619:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenica 621:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
(d) <u>Osnivanje Srpske opštine Bosanski Šamac i njenog Kriznog štaba</u>	
Činjenica 623: PS, par. 379	[P]rije nasilnog preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu, srpske institucije, među kojima su Srpska Autonomna Oblast Sjeverna Bosna i Srpska Autonomna Oblast Semberija i Majeвица, formirane [su] kako bi se preuzela i učvrstila srpska vlast u opštini Bosanski Šamac.
Činjenica 624: PS, par. 379	Radovan Karadžić [je] u decembru 1991. godine došao u Bosanski Šamac kako bi razgovarao o osnivanju srpske opštine Bosanski Šamac. Blagoje Simić je, kao predsjednik opštinskog odbora SDS-a, prisustvovao tom sastanku.
Činjenice 625-627: PS, par. 380, 381	[Dana] 29. februara 1992., osnovana [je] Skupština srpskog naroda opštine Bosanski Šamac i Pelagićevo, [u skladu s preporukom Narodne skupštine Republike Srpske]. Za predsjednika Skupštine srpskog naroda opštine Bosanski Šamac i Pelagićevo izabran je dr. Ilija Ristić, a za potpredsjednika Dušan Tanasić. [R]ukovodstvo Skupštine srpskog naroda opštine Bosanski Šamac i Pelagićevo sačinjavali odbornici SDS-a Bosanski Šamac, Orašje i Odžak “i drugi odbornici iz redova srpskog naroda”. [S]amoproglášena Skupština srpskog naroda opštine Bosanski Šamac i Pelagićevo vlast koncentrisala isključivo u rukama Srba i da nesrbi nisu mogli da učestvuju kao izabrani predstavnici, iako je većina

	stanovništva u opštini bila nesrpska.
Činjenica 628: PS, par. 986	[N]a jednom zasjedanju održanom u martu 1992., Skupština ove srpske opštine odlučila je da, za slučaj da izbije rat, predsjednik i potpredsjednik Opštine i predsjednik Opštinskog odbora SDS-a treba da osnuju krizni štab.
Činjenica 629: PS, par. 383	Na sastanku održanom 28. marta 1992. u Obudovcu, Srpska skupština Bosanskog Šamca je izabrala članove Izvršnog odbora Srpske opštine Bosanski Šamac, među kojima je bio Stevan Todorović, koji je izabran za načelnika SJB-a.
Činjenice 630, 975-976, 633-634: PS, par. 387, 388, 390, 986, 991	[Dana] 15. aprila 1992. godine, u Bosanskom Šamcu osnovan je Krizni štab čiji je predsjednik postao Blagoje Simić, predsjednik Opštinskog odbora SDS-a. Stevan Todorović, kao načelnik MUP-a i član Izvršnog odbora, po funkciji bio i član Kriznog štaba [i] dolazio [je] na sastanke ovog tijela. Miroslav Tadić, čim je 23. aprila 1992. postao komandant Štaba Civilne zaštite, po funkciji [je] postao i član Kriznog štaba. Krizni štab [je] preuzeo funkcije Skupštine opštine Bosanski Šamac. Preuzimajući funkciju Skupštine opštine, Krizni štab je stekao punu nadležnost da upravlja opštinom Bosanski Šamac i bio je najviši civilni organ vlasti u opštini. Zadatak Kriznog štaba bio je da sa civilnom policijom koordinira upravljanje nad opštinom. Krizni štab je tokom čitavog svog mandata sprovodio naređenja i odluke koje su bile u funkciji sistema progona nesrpskog stanovništva.
Činjenica 631:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
Činjenica 632:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
(e) <u>Osnivanje Ratnog predsjedništva, 21. juli 1992.</u>	
Činjenica 635: PS, par. 391	Krizni štab [je], na osnovu odluke Predsjedništva Republike Srpske, 21. jula 1992. donio odluku o izmjeni naziva Kriznog štaba opštine u Ratno predsjedništvo.
Činjenica 636:	Ratno predsjedništvo [je] 2. oktobra 1992. donijelo odluku o formiranju Komisije za razmjenu zarobljenih lica. Ta Komisija

PS, par. 394	je bila zadužena za razmjenu zarobljenih i drugih lica.
Činjenice 637-638: PS, par. 397	Krizni štab [je] imao udjela u smjeni pukovnika Đurđevića, komandanta 2. posavske pješadijske brigade, i postavljanju Crnog na njegovo mjesto. Krizni štab i Ratno predsjedništvo znali za ubistva koja su izvršili Lugar, Crni i ostali pripadnici paravojskih snaga. [U] noći 7. maja 1992. Lugar [je] pobio nesrpske civile u Crkvini, [a] Krizni štab [je] obaviješten o tom pokolju.
Činjenica 639 PS, par. 397, 991	Blagoje Simić [otputovao je] u Ugljevik radi razgovora sa komandantom korpusa o tome da se na mjesto pukovnika Đurđević postavi Crni, [a] Ratno predsjedništvo je u oktobru 1992. godine zatražilo povratak Crnog i paravojske.
(f) <u>Preuzimanje vlasti u Bosanskom Šamcu 17. aprila 1992. i u opštini Bosanski Šamac u danima koji su uslijedili</u>	
Činjenica 640: PS, par. 990	Rano [U]jutro 17. aprila 1992, [u gradu Bosanskom Šamcu], uz pomoć srpskih paravojskih snaga i policije, izvršeno preuzimanje vlasti. Prilikom preuzimanja vlasti srpska policija i paravojske snage zauzele su ključne objekte u gradu, uključujući policijsku stanicu, poštu i radio-stanicu.
Činjenice 643-644: PS, par. 443, 990	[Tokom preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu] [p]ripadnici 17. taktičke grupe JNA bili su u gradu. [V]last u gradu preuzeta [je] bez značajnijeg otpora.
Činjenice 645-646: PS, par. 446, 447	Blagoje Simić telefonirao [je] potpukovniku Nikoliću rano ujutro 17. aprila 1992. da ga obavijesti da je osnovan Krizni štab Srpske opštine Bosanski Šamac i da je taj Krizni štab, uz pomoć srpskih paravojskih snaga i policije, zauzeo najvažnije objekte u gradu s ciljem preuzimanja vlasti u Bosankom Šamcu. [P]otpukovnik [je] Nikolić nakon telefonskog razgovora s Blagojem Simićem, u 6:00 sati ujutro izdao naređenje 4. odreda da bude u stanju borbene gotovosti.

<p>Činjenice 647, 648, 650, 651: PS, par. 451, 453, 454, 658</p>	<p>Srpska paravojska i policija su 17. i 18. aprila 1992. godine u gradu Bosanskom Šamcu sprovodili operaciju prikupljanja oružja od nesrpskog stanovništva, dok je 4. odred prikupljao oružje u četvrtom kvartu. Oduzimali su oružje bez obzira na to da li su ljudi imali dozvolu za nošenje tog oružja ili ne. Četvrti odred je sprovodio to naređenje 17., 18. i 19. aprila 1992. godine u četvrtom kvartu. [U] sakupljanju oružja u Bosanskom Šamcu učestvovala i paravojne snage i policija. [P]aravojne snage i policija [su] prilikom sakupljanja oružja upotrijebile silu. [O]ružje [je] uglavnom prikupljano od muslimanskih i hrvatskih civila.</p>
<p>Činjenica 649: PS, par. 452</p>	<p>[Dana] 17. aprila komanda 4. odreda naredila [je] Miroslavu Tadiću i Simi Zariću da nadgledaju sakupljanje oružja.</p>
<p>Činjenica 652: PS, par. 455</p>	<p>[S]naga koje su preuzele kontrolu nad Bosanskim Šamcem u roku od nekoliko dana stekle [su] kontrolu nad većim dijelom Opštine Bosanski Šamac.</p>
<p>Činjenica 653: PS, par.986</p>	<p>[P]ostoje bitne sličnosti između događaja u opštini Bosanski Šamac prije i poslije preuzimanja vlasti i onoga što je predviđeno u Uputstvu o organizovanju i djelovanju organa srpskog naroda u Bosni i Hercegovini u vanrednim okolnostima, koje je Glavni odbor SDS-a izdao 19. decembra 1991. godine i u kojem je izložen plan da se opštine u Bosni i Hercegovini podijele na dvije kategorije u zavisnosti od toga da li je u njima većinsko stanovništvo srpske nacionalnosti, što je nazvano “varijantom A”, ili nije, što je nazvano “varijantom B”.</p>
<p>Činjenica 654: PS, par. 873</p>	<p>[O]dmah nakon nasilnog preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu [je] uslijedilo masovno pljačkanje od strane pojedinaca. Od građana su pljačkani automobili, novac i nakit. Namještaj, kućanski aparati i lična imovina odnošeni su iz privatnih kuća i stanova. Pljačkana je poslovna i poljoprivredna imovina u vlasništvu građana Bosanskog Šamca i okolnih sela. Nekad se otimalo uz upotrebu sile ili prijetnju silom. Pljačkana je</p>

	isključivo imovina u vlasništvu nesrpskog stanovništva. [U] pljačkanju imovine nesrpskog stanovništva učestvovali [su] paravojne snage, pojedini pripadnici 4. odreda, policajci i obični građani srpske nacionalnosti.
Činjenica 655: PS, par. 986	Nakon preuzimanja vlasti postalo je jasno da Krizni štab donosi odluke i naredbe u skladu s odlukama koje je usvojila Republika Srpska, među kojima su bile Naredba o zabrani političkog djelovanja na teritoriji opštine Bosanski Šamac, te odluka o primjeni Uputstva za rad kriznih štabova srpskog naroda u opštinama.
Činjenica 656: PS, par. 499	Krizni štab je odlučio da dan nasilnog preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu postane opštinski praznik. U skladu s tim, u članu 4 Statuta Srpske opštine Šamac stoji: "Praznik Opštine je 17. april".
Činjenica 657: PS, par. 500	Dana 2. oktobra 1992., Ratno predsjedništvo je usvojilo odluku o preimenovanju opštine Bosanski Šamac u Šamac. U preambuli ove odluke se navodi da ima za cilj "brisanje svih neželjenih i nametnutih simbola i vrijednosti".
Činjenica 658: PS, par. 506	[P]olitičke stranke nisu bile aktivne tokom ratnih dejstava zbog odluke Republike Srpske kojom se od političkih stranaka zahtijevalo da zamrznju svoje aktivnosti. Krizni štab [je] na osnovu te odluke Republike Srpske izdao Naredbu kojom se zabranjuje političko djelovanje na teritoriji opštine Bosanski Šamac.
Činjenica 659: PS, par. 508	[C]ivilna policija [je] putem Naredbe s potpisom Stevana Todorovića zabranila okupljanje više od tri lica nesrpske nacionalnosti na javnim mjestima. [T]a naredba [je] razglašena putem radija i plakata postavljenih po cijelom gradu.
Činjenica 661: PS, par. 980	Približno 250 nesrpskih civila bilo je zatočeno u zgradi Teritorijalne odbrane u Bosanskom Šamcu. [B]roj osoba zatočenih u srednjoj školi u Bosanskom Šamcu iznosio je

	<p>između 300 i 500. U maju 1992. gotovo 1.000 osoba bilo je zatočeno u Omladinskom domu u Crkvini. Veliki broj njih bio je podvrgnut mučenju i surovom i nečovječnom postupanju. Stotine nesrba deportovane su ili prisilno premještene.</p>
<p>(g) <u>Zatočenički objekti u Bosanskom Šamcu, Crkvini, Brčkom, Bijeljini i Zasavici poslije 17. aprila 1992. i tokom 1992.</u></p>	
<p>Činjenice 660, 662: PS, par. 654, 655</p>	<p>[N]akon preuzimanja vlasti u opštini Bosanski Šamac 17. aprila 1992. godine i zatim tokom cijele 1992. godine u opštini [su] vršena masovna hapšenja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata. U toku prve sedmice sukoba uhapšeno je i zatočeno u SUP-u čak 50 lica. Od maja 1992. do kraja te godine broj uhapšenih i zatočenih u SUP-u kretao se od 50 do 100 osoba. Oko 200 uhapšenih lica je u tom periodu bilo zatočeno u TO-u, a od 300 do 500 uhapšenih odvedeno je u srednju školu u Bosanskom Šamcu. Velike grupe ljudi uhapšene su i odvedene u objekte u Zasavici i Crkvini. Prva hapšenja su uglavnom vršili lokalni Srbi pripadnici policije i pripadnici paravojsnih snaga iz Srbije. Metode hapšenja uključivale su formiranje oružanih patrola i ulaženje u domove radi hapšenja. [H]apšenje velike grupe Hrvata u Bosanskom Šamcu, kasnije odvedenih u Crkvinu, izvršili su srpski policajci i vojnici. Hapšenje velike grupe žena, djece i starijih osoba, kasnije odvedenih u Zasavicu, izvršili su srpski policajci i vojnici. Neke ljude uhapsili su pripadnici 4. odreda.</p>
<p>Činjenica 663: PS, par. 656</p>	<p>[N]akon bijega nesrba iz Bosanskog Šamca preko rijeke Save u Hrvatsku, koncem juna 1992., došli srpska policija i vojska i odveli njihove porodice u Zasavicu. Vojni kamioni su išli od kuće do kuće i kupili bosanske Muslimane i bosanske Hrvate, žene, djecu i starije osobe. Ta hapšenja su nastavljena u augustu i septembru 1992. [G]rupe hrvatskih civila, uključujući žene, djecu i starce, bile [su] uhapšene u gradu Bosanskom Šamcu otprilike sredinom maja 1992. i odvedene u Crkvinu.</p>

<p>Činjenica 664: PS, par. 657</p>	<p>[H]apšenja grupa žena, djece i starijih osoba, kasnije zatočenih u Zasavici i Crkvini, bila [su] samovoljna i bez pravnog osnova. Bili su uhapšeni zbog toga što su nesrbi, a ne zbog toga što je postojala osnovana sumnja da su počinili krivična djela ili zbog njihove bezbjednosti.</p>
<p>Činjenice 665-666: PS, par. 658</p>	<p>Iako su neke osobe uhapšene zbog toga što su posjedovale oružje, [...] bilo je i nesrpskih civila koji su uhapšeni u svojim domovima i odvedeni u zatočeničke centre u gradu Bosanskom Šamcu, a uopšte nisu posjedovali oružje, onih koji su reagovali na poziv da predaju oružje prije no što su uhapšeni, kao i onih koji su posjedovali zakonske dozvole za svoje oružje. [Z]atočenički centri bili [su] puni ljudi koji nisu posjedovali oružje i koji nisu bili na spiskovima onih koji su pripadali paravojnim jedinicama. [B]ili [su] zatočeni i oni koji nisu imali ništa s naoružavanjem ili naoružanim grupama. Uhapšenima nije saopšten razlog njihovog hapšenja i mnogi su prilikom hapšenja bili premlaćeni. Nekima su rekli da ih traže radi ispitivanja, ali im u vrijeme hapšenja nisu saopšteni razlozi hapšenja. Jasno je da su mnogi civili bili uhapšeni bez pravnog osnova.</p>
<p>Činjenica 667: PS, par. 662</p>	<p>SUP [je] korišten za zatočenje velikog broja osoba nesrpske nacionalnosti pritvorenih nakon preuzimanja vlasti, 17. aprila 1992. Nesrbi su bili zatočeni u ćelijama u SUP-u i u garažama u dvorištu policijske stanice. Čuvali su ih pripadnici lokalne srpske policije i paravojske. Tokom aprila 1992. ljudi su kontinuirano dovođeni u SUP. Takva praksa nastavljena je u maju i tokom čitave godine. Trajanje zatočenja je variralo. Neki su bili zatočeni samo jedan dan prije nego što su bili prebačeni u TO koji se nalazio preko puta, dok su drugi bili zatočeni mjesecima.</p>
<p>Činjenica 668: PS, par. 663</p>	<p>TO, koji se nalazio preko puta zgrade SUP-a u Bosanskom Šamcu, koristio [se] za zatočenje mnogih nesrba pritvorenih nakon preuzimanja vlasti 17. aprila 1992. Nastavili su dovođiti nesrbe u TO u aprilu i maju 1992. kao i tokom čitave godine.</p>

	<p>Koncem godine, zatočenici iz drugih zatočeničkih centara dovođeni su u TO. Neki su dovedeni u TO odmah nakon hapšenja, dok su drugi prebačeni iz SUP-a. U TO-u su zatočenike držali u nekoliko prostorija, jednoj velikoj i jednoj maloj, kao i u spremištu. Stražu su čuvali srpski policajci i pripadnici paravojnih jedinica. Sredinom aprila 1992., u TO-u je bilo zatočeno od 40 do 50 osoba. U ljeto se broj zatočenika povećao na otprilike dvije stotine i pedeset. Vrijeme zatočenja u TO-u je variralo, a neki zatočenici su tamo bili zatočeni mjesecima.</p>
<p>Činjenica 669: PS, par. 664</p>	<p>[Z]atočenike [su] držali u fiskulturnim salama osnovne i srednje škole u Bosanskom Šamcu koje su nekoliko stotina metara udaljene od SUP-a i TO-a. Broj zatočenika se popeo na 50 u osnovnoj školi, te između 300 i 500 u srednjoj školi. Prva grupa zatočenika u osnovnoj i srednjoj školi ovamo je prebačena 13. maja 1992. iz kasarne JNA u Bijeljini. Tokom proljeća i ljeta 1992. ljudi su dovođeni u osnovnu i srednju školu gdje su zatočeni, uključujući i muškarce iz Doma kulture u Crkvini te u Zasavici. Zatočenici su u tim školama držani i po nekoliko mjeseci.</p>
<p>Činjenica 670: PS, par. 665</p>	<p>[G]rupa Hrvata, žena i djece, [je] sredinom maja 2003. odvedena u Crkvinu. Bili su zatočeni u objektima u Crkvini, zajedno s muškarcima i starijim osobama, i to u Domu omladine, skladištu, Omladinskom domu i fudbalskom stadionu. Stotine nesrba su bile zatočene u tim objektima [u Crkvini], u trajanju od jedne noći do jedne sedmice.</p>
<p>Činjenica 671: PS, par. 666</p>	<p>[Č]lanovi porodica neki muškaraca zatočenih u drugim objektima, uključujući SUP i TO u Bosanskom Šamcu, ili onih koji su razmijenjeni, bili [su] zatočeni u Zasavici. Koncem juna 1992. godine, članovi porodica muškaraca koji su pobjegli preko rijeke Save u Hrvatsku da bi izbjegli mobilizaciju, ukrcani su u vojne kamione, odvezeni u Zasavicu i zatočeni u tamošnjim logorima. Tamo su bile zatočene žene, djeca i starije osobe,</p>

	uključujući nešto muškaraca. Kada je Crkvina evakuisana, ljudi iz okolnih sela zatočeni su u Zasavici. Čuvali su ih stražari, a na oba ulaza u selo postojali su kontrolni punktovi. Ljudi nisu dobrovoljno išli u logor u Zasavici, niti su mogli napustiti selo. Nisu smjeli napustiti to područje, osim ako su željeli biti razmijenjeni.
Činjenica 672: PS, par. 667	[G]rupa od otprilike 47 zatočenika, bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, koja je bila zatočena u TO-u u Bosanskom Šamcu, koncem aprila 1992. prebačena [je] u kasarnu JNA u Brčkom i tamo zatočena. Tu grupu zatočenika su tamo držali sve do izbijanja sukoba u Brčkom 1. ili 2. maja 1992. Potom su ukrcani u autobus i premješteni u Bijeljino.
Činjenica 674: PS, par. 682	Zatočenici koje su držali u u drugim vojnim objektima, uključujući one u Brčkom i Bijeljini, pritvoreni su protivpravno. [Nijedan svjedok nije držan iz] bilo kojeg zakonskog razloga. U ograničenom broju slučajeva, kada je mogla postojati osnovana sumnja da je mali broj njih koji su pripadali paravojnoj grupi SDA počinio krivično djelo, tim osobama nije omogućeno pravično suđenje. Nisu dati nikakvi razlozi za nastavak njihovog zatočenja, niti je preispitana njegova opravdanost.
Činjenica 673: PS, par. 681	Pritvaranje nesrpskih civila u objektima u Bosanskom Šamcu, naime u SUP-u, TO-u i osnovnoj i srednjoj školi, takođe je bilo samovoljno [...]. [Ti ljudi] su podvrgnuti trajnom zatočenju bez poštovanja njihovih prava na ličnu slobodu i bezbjednost te prava na pravični sudski postupak. Zatočenicima u tim objektima nisu saopšteni pravni razlozi njihovog pritvaranja i bili su zatočeni duže vrijeme a da protiv njih nije bila podignuta optužnica. Srpske vlasti nikada nisu preispitale zakonitost njihovog lišavanja slobode.
Činjenice 675-678: PS, par. 683, 685	[I]spitivanja tih zatočenika vršena [su] pod prinudom i uz upotrebu sile. Ispitivanja su vršili Simo Zarić i pripadnici policije među kojima su bili Simo Božić, Miloš Savić, Vladimir

	<p>Šarkanović i Savo Čančarević. Zatočenike su tukli dok su od njih uzimali izjave, a mnogi nisu ni vidjeli izjavu koju su morali potpisati. Iako su neke zatočenike ispitivali o krivičnom djelu nezakonitog posjedovanja oružja, inkriminisanog na osnovu Zakona o krivičnom postupku bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, svi su oni bili nesrbi i bez sumnje su izdvajani i ispitivani na osnovu svoje nacionalne pripadnosti. Nijedan svjedok nije osuđen za nezakonito posjedovanje oružja. [N]ijedan zatočenik nije ni prije ni tokom zatočenja bio obaviješten o svojim pravima u pogledu sudskog postupka. Osim toga, hapšeni su i zatvarani članovi SDA i HDZ-a, dakle političkih stranaka bosanskih Muslimana i Hrvata, dok članovi srpskih stranaka nisu.</p>
<p>Činjenice 679-681: PS, par. 770, 771, 772</p>	<p>[Dana] 17. aprila 1992. i tokom narednih mjeseci u više navrata [v]ršeno [je] premlaćivanje velikog broja civila nesrpske nacionalnosti u zatočeničkim objektima u Bosanskom Šamcu, Crkvini, Brčkom i Bijeljini. Neke su žrtve premlaćene već prilikom hapšenja. Zatočenike su za vrijeme boravka u zatočeničkim objektima surovo tukli raznim predmetima kao što su puške, metalne šipke, bejzbol palice, lanci, policijske palice i noge od stolica. Zatočenike su tukli po svim dijelovima tijela i mnogi od njih su zadobili teške povrede. Neke zatvorenike su tukli tokom ispitivanja. Premlaćivanje su vršili pripadnici paravojnih snaga iz Srbije, lokalni policajci i nekolicina pripadnika JNA. Premlaćivanja su se dešavala svakodnevno, danju i noću. [T]im premlaćivanjima zatočenicima [su] nanesene velike boli i patnje, kako tjelesne tako i duševne. [P]remlaćivanja [su] vršena na diskriminatornoj osnovi. [P]raktično svi premlaćeni zatočenici bili [su] nesrbi. Jednom su prilikom nasilnici jednu žrtvu udarili u prepone i rekli da Muslimani ne treba da se množe. Zatvorenike su redovno vrijeđali na osnovu njihove nacionalne pripadnosti. [O]stal[im] gnusn[im] djel[im]ja [...], uključujući seksualno zlostavljanje, čupanje zuba, prijetnje pogubljenjem [nanošene su] velike</p>

	tjelesne i duševne boli i patnje i ona su vršena kako bi se žrtve diskriminirale na osnovu njihove nacionalne pripadnosti.
Činjenica 682: PS, par. 773	[Z]atočenici koji su se nalazili u zatočeničkim centrima u Bosanskom Šamcu bili [su] zatvoreni u nehumanim uslovima. Zatvorenici su podvrgavani poniženju i degradaciji. Prisiljavanje zatočenika da pjevaju četničke pjesme i verbalno maltretiranje nazivanjem zatočenika “ustašama” ili “balijama” bili su oblici tog zlostavljanja ili ponižavanja zatočenika. Držali su ih u skučenom prostoru s nedovoljno hrane i vode. Bili su izloženi nehigijenskim uslovima i nije im bila dostupna odgovarajuća medicinska njega. Ti grozni uslovi zatočenja, surovo i nehumano postupanje putem prelaćivanja i raznih radnji mučenja uzrokovali su velike tjelesne patnje. Razlog za takvo postupanje ležao je u činjenici da su zatočenici bili nesrpske nacionalnosti.
Činjenica 683: PS, par. 775	[T]okom zatočenja u zatočeničkim centrima u Crkvini i Bijeljini zatvorenici nisu imali dovoljno prostora, hrane i vode. Bili su zatočeni u nehigijenskim uslovima i nije im bila dostupna odgovarajuća medicinska njega. [Ovi] zatvorenici bili zatočeni u nehumanim uslovima.
(h) <u>Razmjene iz Bosanskog Šamca u Hrvatsku</u>	
Činjenice 684-685: PS, par. 878, 968	Dana 4. i 5. jula 1992., zatvorenici su u Šamcu ukrcani na autobuse i odvezeni u Lipovac radi razmjene. Ovi ljudi koji su trebali biti razmijenjeni bili su uglavnom Hrvati iz Hasića i Tišine i neki Muslimani iz Šamca. Većinu ljudi koji su tog dana razmijenjeni u Lipovcu činili su starci, žene i djeca. Razmijenjeno je i desetak zatvorenika iz fiskulturne sale osnovne škole. Najprije su išli u Šid, a sljedećeg su dana razmijenjeni u Lipovcu.
Činjenica 686:	[Dana] 4. septembra 1992. u Dragaliću [je] razmijenjeno oko 70-80 nesrba iz Bosanskog Šamca. Iz Bosanskog Šamca su

PS, par. 881, 968	autobusom odvezeni u Bosansku Gradišku, pa zatim u Dragalić.
Činjenica 687: PS, par. 885, 968	[U] tu razmjenu [u Dragaliću 5. novembra 1992.] bilo [je] uključeno oko 100 osoba, žena i djece, muškaraca i starijih muškaraca, a broj koji je prešao u Hrvatsku morao je odgovarati broju ljudi koji su ušli u Bosnu i Hercegovinu.
Činjenica 688: PS, par. 886, 968	[L]judi razmijenjeni 24. decembra 1992. u Dragaliću [su] svi bili zatvorenici, i to ne samo iz Šamca, već i iz okolnih sela.
Činjenica 692: PS, par. 891, 968	Razmjene nesrpskih civila u Dragaliću održane su i 19. septembra 1992., 7. oktobra 1992., i 7. januara 1993.
Činjenica 694:	OVA ČINJENICA JE POVUČENA
<u>(i) Premještanje civilia unutar Bosne i Hercegovine</u>	
Činjenica 695: PS, par. 894	[Dana] 25./26. maja 1992. godine 100 zatočenika, uglavnom Hrvata, te nešto Muslimana iz Bosanskog Šamca i okolnih sela, razmijenjen[o] [je] za Srbe iz Dubice. Samo mali broj Hrvata i Muslimana razmijenjeni su kao ratni zarobljenici. Prije razmjene, zatočenike su držali u srednjoj školi u Bosanskom Šamcu. Razmjena je izvršena preko rijeke, iz Zasavice u Dubicu. Razmijenjene osobe prebačene su u grupama od po približno petoro na drugu stranu rijeke.
19. <u>Opština Višegrad</u>	
Činjenica 696: PV, par. 39	Opština Višegrad smještena je u jugoistočnom dijelu Bosne i Hercegovine, a na svojem istočnom rubu graniči sa Republikom Srbijom. Gradsko središte opštine, Višegrad, nalazi se na lijevoj obali Drine.
Činjenica 697: PV, par. 39	Godine 1991. opština je imala oko 21.000 stanovnika, od čega je u samom gradu Višegradu živjelo njih oko 9.000. Približno 63% stanovništva bilo je muslimanske nacionalnosti, a oko 33%

	srpske.
Činjenice 698-700: PV, par. 41, 42	Početakom 1992. godine građani muslimanske nacionalnosti su razoružani ili je od njih zatraženo da predaju oružje. Istovremeno su se Srbi počeli sâmi naoružavati i organizovati vojnu obuku. Organizovati su se pokušali i Muslimani, ali su u tome bili mnogo manje uspješni. Ubrzo nakon [4. aprila 1992.], obje suprotstavljene grupe podigle su barikade oko Višegrada, nakon čega je uslijedilo sporadično nasilje uključujući pucjavu i granatiranje. U jednom takvom incidentu, otvorena je minobacačka vatra na muslimanska naselja. [Kao rezultat toga] mnogo civila, bojeći se za svoje živote, pobjeglo [je] iz svojih sela.
Činjenice 701-708: PV, par. 42, 43, 44	Početakom aprila 1992. jedan Višegrađanin muslimanske nacionalnosti, Murat Šabanović, preuzeo je kontrolu nad tamošnjom riječnom branom i zaprijetio da će otvoriti branu. Dana 13. aprila 1992., Šabanović je ispustio nešto vode čime su nanesene štete imanjima nizvodno. Narednog dana je intervenisao Užički korpus Jugoslovenske narodne armije (JNA), preuzeo kontrolu nad branom i ušao u Višegrad. Iako je mnogo Muslimana iz Višegrada pobjeglo upravo bojeći se dolaska Užičkog korpusa JNA-a, prisustvo Korpusa imalo je isprva smirujući efekt. Nakon što su obezbijedili grad, oficiri JNA i vođe Muslimana povelili su zajedničku kampanju putem sredstava informisanja ne bi li ljude ohrabрили da se vrate svojim domovima. Krajem aprila 1992. mnogi su to zaista i učinili. JNA je inicirala i pregovore između dviju strana, u pokušaju da se razriješi međunacionalna napetost. Neke Muslimane je međutim zabrinjavala činjenica da se u sastavu Užičkog korpusa nalaze isključivo Srbi. Ubrzo nakon toga, organizovani su konvoji iza kojih su mnoga sela ostala bez svojih nesrpskih žitelja. U jednom navratu, na fudbalski stadion u Višegradu dovedene su hiljade nesrba iz sela iz prigradskog područja Višegrada s obje strane Drine. Ljudi su tamo podvrgnuti

	<p>pretresu kojim se tražilo oružje i obratio im se zapovjednik JNA-a. On im je rekao da oni koji žive na lijevoj obali Drine mogu da se vrate u svoja sela koja su očišćena od “reakcionarnih snaga”, dok stanovnici desne obale Drine nisu pušteni da se vrate. Zbog toga je mnogo ljudi sa desne obale Drine ostalo u Višegradu, odlučilo se skrivati ili pobješlo.</p>
<p>(a) <u>Opština Višegrad, od 19. maja 1992. do kraja 1992.</u></p>	
<p>Činjenice 709-710: PV, par. 45, 47</p>	<p>Dana 19. maja 1992. JNA se povukla iz Višegrada. Paravojne jedinice su ostale, da bi odmah nakon odlaska armije iz grada pristiglo još njih. Priključilo im se nešto lokalnih Srba. Nesrbi koji su ostali u Višegradu i oni koji su se vratili svojim kućama zatekli su se u klopci - razoružani i prepušteni na milost i nemilost paravojske koja je dejstvovala [...] sa prešutnim odobravanjem srpskih vlasti, a naročito policije koja je tada već bila samo srpska.</p>
<p>Činjenica 711: PV, par. 49, 51, 52</p>	<p>Već u junu 1992. počelo je samovoljno ubijanje civila nesrpske nacionalnosti.</p>
<p>Činjenice 712-713: PV, par. 49, 51, 52</p>	<p>Tokom nekoliko narednih mjeseci [nakon aprila 1992.] ubijene su stotine nesrba, uglavnom Muslimana - muškaraca, žena, djece i starijih osoba. Iz masovnih grobnica na teritoriji opštine Višegrad i u njenoj okolini ekshumirane su još stotine muslimanskih civila svih dobi i oba pola.</p>
<p>Činjenice 714-718: PV, par. 53, 54, 55</p>	<p>Nestajanje ljudi vrhunac je doseglo u junu i julu 1992. godine. Šezdeset i dva odsto ukupno nestalih u opštini Višegrad 1992. godine nestalo je tokom ta dva mjeseca. Većina, ako ne i svi nestali bili su civili. Obrazac i dinamika nestajanja ljudi u Višegradu odgovarali su obrascu i dinamici u susjednim opštinama koje danas pripadaju Republici Srpskoj. Nestanci ljudi u tim raznim susjednim opštinama odvijali su se približno u isto vrijeme. Građani nesrpske nacionalnosti bili su podvrgavani i drugim oblicima zlostavljanja i ponižavanja kao</p>

	što je silovanje i prelaćivanje. Veliki broj civila nesrpske nacionalnosti koji još nisu bili izbjegli, bili su sistematski protjerivani na organizovani način. Da bi ih odvezli, organizovani su konvoji autobusa koji su često imali policijsku pratnju.
Činjenica 719: PV, par. 55	Muslimanske kuće su pljačkane, a često i paljene.
Činjenica 720: PV, par. 55	Srušene su dvije gradske džamije u Višegradu.
Činjenica 725: PV, par. 72	Ubrzo nakon povlačenja Užičkog korpusa JNA iz Višegrada 19. maja 1992., više paravojnih organizacija počelo je vršiti kriminalnu djelatnost širokih razmjera na teritoriji opštine Višegrad.
Činjenice 726-729: PV, par. 50, 128	Dana 14. juna 1992. lokalni Srbi iz paravojne grupe pod vodstvom Milana Lukića zatvorili su u jednu muslimansku kuću u Pionirskoj ulici u Višegradu više od 60 muslimanskih civila svih dobi koji su bježali iz Koritnika i Sasa. Kuću su zatim zapalili. U one koji su pokušali da pobjegnu kroz jedan od prozora pucalo se, te su svi osim šest osoba živi izgorjeli. [O]tprilike šezdeset i šest (66) osoba izgubilo [je] život u plamenu.
20. <u>Sarajevo</u>	
Činjenica 730: PG, par. 198	Sarajevo je sačinjavalo deset opština: Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo, Novi Grad, Vogošća, Ilidža, Pale, Ilijaš, Hadžići i Trnovo.
Činjenica 731: PG, par. 198	Prema popisu stanovništva iz 1991. godine, opština Pale bila je jedina u kojoj su bosanski Srbi predstavljali apsolutnu većinu (oko 69%). Srbi su imali relativnu većinu u Ilidži i Ilijašu. U

	Novom Sarajevu bilo ih je otprilike jednako koliko i Muslimana.
--	---

ČINJENICE U DRUGOM ZAHTJEVU TUŽILAŠTVA

A. <u>Opšta istorijska pozadina sukoba u BiH</u>	
1. <u>Raspad Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije</u>	
Činjenica 732: PT, par. 84	Cilj Srbije, JNA i srpskih politi-kih stranaka, uglavnom SDS, u ovoj fazi je bilo stvaranje zapadnog produžetka Srbije pod srpskom kontrolom, uzimajući srpske dijelove Hrvatske kao i dijelove Bosne i Hercegovine. Zajedno sa Srbijom, dvije autonomne pokrajine i Crnom Gorom, to bi činilo novu, manju Jugoslaviju sa većinskim srpskim stanovništvom.
Činjenica 733: PT, par. 84	Međutim, među ostalim preprekama [stvaranju zapadnog produžetka Srbije pod srpskom kontrolom] tu je bilo i veoma brojno muslimansko i hrvatsko stanovništvo koje potječe iz Bosne i Hercegovine i u njoj živi. Za rješavanje tog problema primijenjena je praksa etničkog čišćenja.
B. <u>Bosna i Hercegovina</u>	
1. <u>Političke činjenice o Bosni i Hercegovini</u>	
Činjenica 734: PB, par. 56	[Poslije izbora u novembru 1990.], SDS je imenovao predsjednika Skupštine SRBiH, Momčila Krajišnika, a HDZ predsjednika Izvršnog vijeća, tj. premijera Juru Pelivana.
Činjenica 735: PB, par. 58	Počev od kraja ljeta 1991. mnogi vojno sposobni muškarci u BiH dobili su poziv za mobilizaciju u JNA radi borbi u Hrvatskoj. Odazvao se veliki broj bosanskih Srba, no bosanski Muslimani i bosanski Hrvati, uz podršku svojih vođa, uglavnom nisu odgovarali na poziv. To je dovelo do porasta napetosti između nacionalnih grupa, osobito u regiji Bosanske krajine uz granicu s Hrvatskom.
Činjenica 736: PB, par. 65	Tokom druge polovine 1991. već je izgledalo malo vjerovatno da će SRBiH ostati u SFRJ. [...] [I] tokom tog perioda rukovodstvo bosanskih Srba, uključujući članove Glavnog

	odbora SDS-a kao i bosanske Srbe predstavnike oružanih snaga, zasnovalo plan da poveže područja u BiH sa srpskim stanovništvom, da nad tim područjima preuzme kontrolu i da stvori zasebnu državu bosanskih Srba iz koje će biti trajno uklonjena većina nesrba (dalje u tekstu: Strateški plan).
Činjenica 737: PB, par. 65	Rukovodstvo bosanskih Srba znalo je da se Strateški plan može provesti samo uz pomoć sile i straha.
Činjenice 738-739: PB, par. 165	Dana 7. aprila 1991., Regionalni odbor SDS-a je donio odluku da se osnuje Zajednica opština Bosanske krajine (dalje u tekstu: ZOBK). Za predsjednika Skupštine ZOBK-a izabran je Vojo Kuprešanin, dok je za prvog potpredsjednika izabran [Radoslav Brđanin], a za drugog potpredsjednika Dragan Knežević. ZOBK je činilo šesnaest opština iz Bosanske krajine i bosanski Srbi su u svim tim opštinama izuzev opštine Ključ predstavljali znatnu većinu stanovništva.
Činjenice 740-742: PB, par. 166, 168	Skupština ZOBK-a se na svojoj 7. sjednici, održanoj 16. septembra 1991., transformisala u Autonomnu Regiju Krajina (dalje u tekstu: ARK). Istog dana je usvojen i Statut ARK-a, koji je bio gotovo identičan Statutu ZOBK-a. ARK su činile opštine koje su bile u sastavu ZOBK-a, kao i nekoliko novih opština. U većini tih novih opština Srbi su bili u manjini.
Činjenice 743-744: PB, par. 167	Skupština Srpske Republike BiH imenovala je Jovana Čizmovića, člana Ministarskog savjeta Skupštine Srpske Republike BiH, za koordinatora vlada ARK-a i ostalih srpskih autonomnih oblasti. Osnivanje ARK-a i ostalih srpskih autonomnih oblasti i njihova koordinacija koju su vršili organi vlasti Srpske Republike BiH predstavljali [su] ključni i presudni korak ka provođenju Strateškog plana.
Činjenica 745: PB, par. 66	Savjet SDS-a raspravljao je 15. oktobra 1991. o strategiji uspostave srpske vlade, što je obuhvatalo formiranje paralelnih organa vlasti, regionalizaciju BiH i vojnu organizaciju.

<p>Činjenica 746: PB, par. 62</p>	<p>Poslanici SDS-a u Skupštini SRBiH osnovali su 24. oktobra 1991. na sastanku svog kluba zasebnu Skupštinu srpskog naroda u Bosni i Hercegovini (dalje u tekstu: Skupština Srpske Republike BiH) i izabrali Momčila Krajišnika za njenog predsjednika.</p>
<p>Činjenica 747: PB, par. 67</p>	<p>Na prvoj sjednici Skupštine srpskog naroda u BiH, održanoj 24. oktobra 1991., Radovan Karadžić je jasno dao do znanja da su bosanski Srbi spremni svoje ciljeve postići pomoću sile i straha ako im to ne uspije na drugi način.</p>
<p>Činjenica 748: PB, par. 61</p>	<p>Predsjednik SDS-a Radovan Karadžić održao je 15. oktobra 1991. strastveni govor u Skupštini SRBiH u Sarajevu i najavio da bi bosanski Muslimani mogli nestati kao zajednica ako proglase nezavisnost SRBiH od SFRJ. Predsjednik SDA Alija Izetbegović odgovorio je da Karadžićeva prijeteća poruka i njegov način izlaganja pokazuju zašto će SRBiH možda biti prisiljena da se odvoji od SFRJ.</p>
<p>Činjenica 749: PB, par. 61</p>	<p>Nakon što je Skupština SRBiH završila s radom za taj dan [15. oktobar 1992.], a delegacija SDS-a otišla, delegati HDZ-a i SDA ponovo su se sastali bez njih i usvojili Deklaraciju o nezavisnosti, učinivši korak bliže nezavisnosti SRBiH.</p>
<p>Činjenica 750: PB, par. 68</p>	<p>U govoru održanom povodom plebiscita srpskog naroda u Sarajevu u novembru 1991. godine, Radovan Karadžić je predstavnicima opština, članovima SDS-a, dao uputstvo da u svojim opštinama, regijama i mjesnim zajednicama uvedu vlast koja će se u potpunosti sastojati od bosanskih Srba.</p>
<p>Činjenica 751: PB, par. 68</p>	<p>Skupština srpskog naroda u BiH izglasala je 11. decembra 1991. preporuku za osnivanje posebnih srpskih opština. Otvoreno proklamovani cilj ove odluke bio je “razvaljivanje postojećih opština gdje Srbi nisu u većini”.</p>
<p>Činjenice 752-754: PB, par. 84-85</p>	<p>Jedna od mjera preduzetih u okviru provođenja Strateškog plana bila je otpuštanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s</p>

	<p>ključnih položaja u vojsci, policiji i iz drugih javnih ustanova i preduzeća. Taj proces je započeo već tokom rata u Hrvatskoj kada su nesrbi zbog neodazivanja na mobilizaciju bili otpušteni s posla. To se pogoršalo tokom predmetnog vremena Optužnice [tj. od aprila do 31. decembra 1992.] toliko da su gotovo svi bosanski Muslimani i bosanski Hrvati bili otpušteni sa radnih mjesta i tako lišeni sredstava za život. [U] junu 1992. politika se promijenila. Za početak, otpušteni su svi nesrbi na rukovodećim položajima i umjesto njih su imenovani bosanski Srbi. Bosanski Muslimani i bosanski Hrvati otpušteni su iz sudstva, lokalnih preduzeća, medija, bolnica, policijskih snaga i vojske. Do kraja 1992. gotovo svi bosanski Muslimani i bosanski Hrvati bili su otpušteni sa radnih mjesta. Mnogi koji su se tokom tog razdoblja pojavili na poslu odbijeni su i nije im bio dopušten pristup radnom mjestu. Ljudi su generalno slani kućama, bilo im je rečeno da se ne vraćaju i ubrzo nakon toga dobili bi otkaz.</p>
<p>Činjenica 756: PB, par. 94</p>	<p>Ustavom SFRJ i SRBiH bilo je predviđeno da se u ratnom stanju ili u stanju neposredne ratne opasnosti na republičkom i opštinskom nivou mogu formirati vanredni organi vlasti. Ti vanredni organi državne vlasti pod nazivom krizni štabovi ili ratna predsjedništva, preuzeće sve funkcije skupštine ako skupština nije u mogućnosti da se sastane.</p>
<p>Činjenica 758: PB, par. 96</p>	<p>Radovan Karadžić, kao predsjednik Srpskog savjeta za nacionalnu bezbjednost (dalje u tekstu: SSNB), naredio je 4. aprila 1992. da se u određenim okolnostima aktiviraju krizni štabovi, a 26. aprila 1992., nakon što je [ministar] za narodnu odbranu Srpske Republike BiH objavio neposrednu ratnu opasnost, vlada bosanskih Srba izdala je daljnja uputstva za rad opštinskih kriznih štabova i definisala njihove funkcije. Na osnovu tih uputstava Srpska Republika BiH proglasila je krizne štabove organima državne vlasti u Srpskoj Republici BiH, tako da su oni prestali biti tijela SDS-a. Usprkos tome, kontrola SDS-a nad kriznim štabovima nije prestala.</p>

<u>2. Oružane snage u Bosni i Hercegovini</u>	
Činjenica 759: PB, par. 220	[O]pštinski krizni štabovi, kao i lokalni ogranci SDS-a, vršili su veliki uticaj na lokalne jedinice TO-a i lake pješadijske brigade, koje su u početku djelovale izvan formalnog komandnog lanca VRS-a. Te jedinice su na kraju stavljene pod komandu VRS-a i Glavni štab VRS-a je priznao njihov doprinos formaciji i uspjehu vojske bosanskih Srba.
Činjenica 760: PB, par. 225	Premda odnosi između vojske i civilnih organa vlasti nisu uvijek bili "bez teškoća", ipak je bilo relativno malo napetosti i problema u saradnji među njima, zato što su i jedni i drugi težili ostvarenju istog cilja, to jest provođenju Strateškog plana.
<u>3. Upotreba propagande</u>	
Činjenice 762-763: PB, par. 82-83	U kasno proljeće 1992. propaganda je postala još agresivnija, sugerišući da bi se nesrbi trebali odseliti s teritorije bosanskih Srba i da na tom području može ostati samo mali postotak nesrba. Nakon što je izbio oružani sukob, mediji su katkada otvoreno huškali ljude na ubijanje nesrba. Propagandna kampanja postigla je svoj cilj i kod bosanskih Srba i kod nesrpskog stanovništva Bosanske krajine. Dok je bosanske Srbe poticala da nesrpsko stanovništvo doživljavaju kao neprijatelja i da tako s njim postupaju, pripremajući pritom bosanske Srbe na zločine koji će uslijediti, istovremeno je među nesrpskim stanovništvom širila strah i stvarala atmosferu terora koja je doprinijela njegovom kasnijem masovnom egzodusu.
<u>4. Struktura službi bezbjednosti u Republici Srpskoj</u>	
Činjenica 764: PB, par. 212	Dana 27. marta 1992., Skupština Srpske Republike BiH osnovala je MUP. Sve vrijeme na koje se odnosi Optužnica [tj. od 1. aprila do 31. decembra 1992.], policijske snage su slijedile liniju komandovanja koja je vodila do Ministarstva unutrašnjih poslova Srpske Republike BiH.

<p>Činjenica 765: PB, par. 212</p>	<p>CSB je koordinirao rad stanica javne bezbjednosti (dalje u tekstu: SJB) u opštinama koje su bile udružene u ARK, a SJB-ovi su podnosili izvještaje CSB-u. Stoga Krizni štab ARK-a <i>de jure</i> nije bio nadležan da izdaje naređenja policiji.</p>
<p>5. <u>Uloga JNA</u></p>	
<p>Činjenica 766: PB, par. 91</p>	<p>U BiH JNA se iz Jugoslovenske narodne armije, koja je predstavljala sve etničke skupine i nacionalnosti u SFRJ, postepeno pretvarala u <i>de facto</i> srpsku vojsku. Već početkom 1991. otprilike devedeset posto visokih oficira bili su Srbi i Crnogorci i nije bilo ni jednog jedinog generala muslimanske nacionalnosti.</p>
<p>Činjenica 767: PB, par. 91</p>	<p>Kada je 12. maja 1992. JNA pretvorena u VRS, nesrbi su prvo uklonjeni sa svih komandnih položaja, a ubrzo potom su svi oficiri nesrbi na službi u vojsci otpušteni. Bosanski Muslimani i bosanski Hrvati koji su se dokazali u borbenim aktivnostima i koji su pristali potpisati izjavu o lojalnosti Srpskoj Republici BiH mogli su ostati u službi u VRS-u.</p>
<p>Činjenice 768-770: PB, par. 87, 88</p>	<p>U septembru 1990. JNA je naredila da se oružje povuče iz skladišta pod kontrolom lokalnih jedinica TO-a i premjestila ga u vlastita skladišta oružja. Zbog toga, kada su napetosti između etničkih grupa porasle, mjesne zajednice u cijeloj BiH nisu na raspolaganju imale značajnije količine oružja. Međutim, krajem 1991. i početkom 1992. sve tri nacionalne stranke počele su se naoružavati. SDS je uživao znatnu podršku JNA i imao je pristup vojnoj fabrici koja je bila pod kontrolom bosanskih Srba. JNA je sistematski lakim naoružanjem snabdijevala mjesne odbore SDS-a u opštinama Bosanske krajine koje su svojatali bosanski Srbi, kao i srpske paravojne grupe. Podjelu oružja civilima bosanskim Srbima obavljale su mjesne zajednice pod nadzorom SDS-a, uz podršku JNA i lokalne policije. Naoružavanje sela bosanskih Srba bilo je vrlo dobro organizovano i obuhvatalo je upotrebu kamiona, a povremeno</p>

	čak i helikoptera. JNA je takođe preraspodijelila oružje srpskim jedinicama TO-a na područjima naseljenim pretežno bosanskim Srbima.
Činjenica 772: BJ, par. 97	[I] vojska i SDS koristili paravojne grupe kao operativno sredstvo koje je doprinijelo provođenju Strateškog plana.
Činjenica 773: PT, par. 125	U Vlasenici je sukob počeo 22. aprila [1992.], kada je policijsko vozilo prolazilo ulicama i putem razglasa tražilo predaju svog oružja. Snage JNA preuzele su sve vitalne funkcije u gradu, uključujući opštinu, banku, poštu, policiju i zgradu suda, a bilo je prisutno veoma mnogo uniformisanih ljudi, kao i nekih lokalnih Srba sa oružjem.
Činjenica 774: PT, par. 125	Dana 29. aprila 1992. Prijedor je zauzet bez prolijevanja krvi, a 30. aprila 1992. srpske snage su digle u zrak dva mosta u Brčkom. Dana 19. maja 1992. najavljeno je povlačenje JNA iz Bosne i Hercegovine, ali je VRS nastavila sa napadima.
Činjenica 776: PB, par. 152	Usprkos tim nastojanjima vlasti SRJ da prikriju svoju umiješamost, Savjet bezbjednosti, Generalna skupština i generalni sekretar Ujedinjenih nacija su u više navrata potvrdili da je Beograd nastavio da saraduje sa vojskom bosanskih Srba i da vrši kontrolu nad njom i zahtijevali su obustavljanje svih vidova miješanja izvana. U Rezoluciji 757 od 30. maja 1992., Savjet bezbjednosti je osudio neispunjenje zahtjeva za neodložni prekid miješanja izvana i povlačenje JNA iz BiH koje je postavio u Rezoluciji 752 od 15. maja 1992. Savjet bezbjednosti je donio i odluku da uvede trgovinske sankcije dok se ne usvoje efektivne mjere u cilju ispunjenja zahtjeva iz Rezolucije 752.
Činjenica 777: PB, par. 152	Generalna skupština Ujedinjenih nacija usvojila je 25. augusta 1992. Rezoluciju A/RES/46/242, u kojoj je ponovila zahtjev za prekid miješanja izvana od strane JNA na teritoriji BiH.
6. <u>Autonomna regija bosanskih Srba Krajina (ARK)</u>	

<p>Činjenica 778: PB, par. 170</p>	<p>ARK [je] bio regionalni organ koji je na području za koje je bio nadležan imao i izvršnu i zakonodavnu vlast. Djelovao je kao međunivo vlasti između Srpske Republike BiH i opština. Osnovna uloga ARK-a bila je da koordinira provođenje uputstava koje su opštinama izdavali Srpska Republika BiH i Glavni odbor SDS BiH.</p>
<p>Činjenice 779-780: PB, par. 171</p>	<p>ARK [je], prema odredbama svog Statuta, bio zajednica na dobrovoljnoj osnovi. U tom kontekstu, [...] u opštinama u kojima su bosanski Srbi bili u većini, odluku o pripajanju ARK-u u stvari donosili samo opštinski zastupnici srpske nacionalnosti, dok su zastupnici iz SDA i HDZ-a bili protiv te ideje ili nisu bili ni svjesni da se donosi takva odluka. U opštinama u kojima su bosanski Srbi bili u manjini, odluke o pripajanju ARK-u donošene su bez zakonom propisane većine glasova, ili su ih donosile skupštine novoosnovanih srpskih opština.</p>
<p>Činjenica 781: PB, par. 172</p>	<p>Usprkos odredbama iz članova 4 i 5 Statuta ARK-a koje navode na zaključak da je ARK bio višenacionalna institucija, on je u praksi bio srpska organizacija. Od 189 poslanika u Skupštini ARK-a, bosanski Muslimani i bosanski Hrvati su činili samo zanemariv broj. Pored toga, za razliku od političara višeg ranga iz SDA ili HDZ-a, koji nikad nisu prisustvovali nijednoj sjednici Skupštine ARK-a, važniji članovi SDS-a na nivou Srpske Republike BiH, među kojima je bio i Radovan Karadžić, kao i više vojne starješine, živo su se zanimali za rad ARK-a i učestvovali su na brojnim sjednicama Skupštine ARK-a.</p>
<p>Činjenica 782: DPB, par. 2</p>	<p>Nakon stvaranja Autonomne regije Krajine (dalje u tekstu: ARK) 16. septembra 1991., Radoslav Brđanin je postao njen prvi potpredsjednik. U oktobru 1991. postao je član Skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini (dalje u tekstu: Skupština bosanskih Srba).</p>
<p>Činjenica 783: DPB, par. 2</p>	<p>Dana 5. maja 1992. Radoslav Brđanin je imenovan za predsjednika novoosnovanog Kriznog štaba ARK-a, koji je 9.</p>

	jula postao Ratno predsjedništvo ARK-a. Na čelu tog organa ostao je sve do raspuštanja ARK-a 15. septembra 1992. godine.
Činjenica 784: PB, par. 210	[O]pštine [su] provodile odluke Kriznog štaba ARK-a u tri ključne oblasti. Te oblasti su a) otpuštanje profesionalnih radnika nesrpske nacionalnosti; b) razoružavanje paravojskih jedinica i pojedinaca koji ilegalno posjeduju oružje, provođeno selektivno protiv nesrba; i c) preseljenje nesrpskog stanovništva. Raspoloživi dokazi pokazuju obrazac ponašanja na osnovu kojeg se može izvući samo jedan razuman zaključak: opštine su sistematski provodile odluke Kriznog štaba ARK-a u barem tri ključne oblasti. [T]e tri oblasti bile od ključnog i vitalnog značaja za uspjeh sveukupnog plana etničkog čišćenja.
Činjenica 787: PB, par. 233	Jedna od prvih mjera koje su preduzete u cilju provođenja Strateškog plana bila je otpuštanje profesionalnih radnika nesrpske nacionalnosti.
Činjenica 788: PB, par. 233	Krizni štab ARK-a [je] prvobitno naredio da se nesrbi otpuste sa ključnih položaja u javnim preduzećima i ustanovama. Poslije su se naređenja za otpuštanje nesrba odnosila na "sva mjesta koja imaju značaj za funkcionisanje privrednog subjekta". Shodno tome, veliki broj bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata u Bosanskoj krajini zamijenjen je kadrovima iz redova bosanskih Srba, čime je obezbijedena sveukupna kontrola bosanskih Srba nad javnim i privatnim preduzećima i ustanovama širom ARK-a.
Činjenice 789-790: PB, par. 235-236	U jednoj odluci od 22. juna 1992., koja je upućena svim opštinskim kriznim štabovima, Krizni štab ARK-a je iznio stav da se <i>na svim mjestima koja imaju značaj za funkcionisanje privrednog subjekta, mogu se nalaziti isključivo Srbi.</i> ¹⁴⁹ Pored toga, od kadrova iz redova bosanskih Srba se očekivalo da su svoju pripadnost srpskom narodu "potvrdili plebiscitom" i izrazili lojalnost SDS-u. Odluku Kriznog štaba ARK-a od 22.

¹⁴⁹ Naglasak u originalu.

	<p>juna 1992. načelnik CSB-a Stojan Župljanin je prosljedio svim SJB-ovima kako bi se ona u ARK-u odmah provela. U skladu s tom odlukom, u brojnim opštinama su otpušteni nesrpski kadrovi. Konačno, krajem 1992. godine, gotovo cjelokupna zajednica bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata otpuštena je s posla.</p>
<p>Činjenica 791: PB, par. 237</p>	<p>Provođenje Strateškog plana podrazumijevalo je i uvođenje drugih mjera, među kojima je bilo razoružanje nesrba u ARK-u. Krizni štab ARK-a zahtijevao je putem saopštenja za javnost, naređenja i odluka da se to razoružanje provede. Zahtjeve za razoružanjem obično je pratilo izdavanje ultimatumu za predaju nezakonito posjedovanog oružja.</p>
<p>Činjenica 792: PB, par. 237</p>	<p>Odluke ARK-a o razoružavanju provodili su civilni organi vlasti u opštinama, CSB-ovi i SJB-ovi, kao i vojska.</p>
<p>Činjenica 793: PB, par. 246</p>	<p>Za provođenje [odluka o razoružanju] bile su zadužene vojna i civilna policija. U skladu s tom odlukom [od 18. maja 1992.], načelnik CSB-a Stojan Župljanin naredio je svim SJB-ovima da izvještavaju CSB o toku operacija razoružavanja. U toj naredbi nalazila su se detaljna uputstva o tome šta ti izvještaji treba da sadrže. Opštinski SJB-ovi su, shodno tom naređenju, podnosili izvještaje CSB-u o operacijama koje su provedene u njihovim zonama odgovornosti.</p>
<p>Činjenica 794: PB, par. 237</p>	<p>Premda su ti zahtjevi upućivani svim "paravojnim jedinicama i pojedincima koji nezakonito posjeduju oružje", oni su selektivno provođeni protiv nesrba.</p>
<p>Činjenica 795: PB, par. 237</p>	<p>Razoružavanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata širom ARK-a stvorilo je neravnotežu u naoružanju u korist bosanskih Srba u Bosanskoj krajini, a tu situaciju je još pogoršala činjenica, utvrđena na osnovu dokaza, da su se istovremeno bosanski Srbi masovno naoružavali. Razoružavanje nesrba je bosanskim Srbima osiguravalo kontrolu nad stanovništvom sela, naselja i gradova širom ARK-a, a bosanske Muslimane i</p>

	bosanske Hrvate dovelo u nezaštićen položaj, čime je omogućeno provođenje Strateškog plana.
Činjenica 796: PB, par. 248	Druga mjera koja je preduzeta u cilju provođenja Strateškog plana bila je preseljenje nesrpskog stanovništva. Ono je obuhvatalo trajno protjerivanje nesrpskih stanovnika iz ARK-a i naseljavanje tog područja bosanskim Srbima koji su izbjegli iz drugih dijelova Bosne i Hercegovine i Hrvatske.
Činjenica 797: PB, par. 248	Tu politiku preseljenja na području Bosanske krajine koordinirao je na regionalnom nivou Krizni štab ARK-a.
Činjenica 798: PB, par. 248	Odluke Kriznog štaba ARK-a o preseljenju nesrba jesu pokazatelj njegovog učešća u provođenju Strateškog plana.
Činjenica 799: PB, par. 254	Dana 12. juna 1992., Krizni štab ARK-a je u Banjoj Luci osnovao Agenciju za preseljenje stanovništva i razmjenu materijalnih dobara, koja je pomagala u provođenju politike preseljenja. Na nivou opština osnivane su i druge agencije.
Činjenica 800: PB, par. 254	Opštinske agencije širom ARK-a, zajedno s drugim nadležnim ustanovama, bile su zadužene za utvrđivanje procedure za preseljenje. Odlazak nesrba iz ARK-a morale su odobriti te nadležne ustanove. Da bi dobili dozvolu za odlazak s teritorije ARK-a, bosanski Muslimani i bosanski Hrvati su obično morali da se "odjave" iz svojih prebivališta i prepisu svu svoju imovinu na Srpsku Republiku BiH bez naknade ili, u manjem broju slučajeva, da razmijene svoju imovinu za imovinu koja se nalazila izvan ARK-a.
Činjenice 801-804: PB, par. 116, 117	Stanovnici nesrpske nacionalnosti često su i sami željeli otići i tražili su konvoje koje su organizovale vlasti bosanskih Srba. Međutim, ti ljudi nisu odlazili slobodnom voljom, nego su na to bili prisiljeni usljed nametnutih uslova. Štaviše, vlasti bosanskih Srba često su ih prisiljavale da potpišu dokumente kojim se

	<p>odriču prava na svu imovinu koja ostaje za njima u korist Srpske Republike BiH. [T]im mjerama [su se] bosanski Muslimani i bosanski Hrvati koji su odlazili željeli odvratiti od toga da se jednom vrate na isti teritorij. Istovremeno, područja u sjevernoj Bosni sa kojih su iseljeni bosanski Muslimani i bosanski Hrvati naseljavana su srpskim izbjeglicama koje su pristizale iz Hrvatske.</p>
<p>Činjenica 806: PB, par. 97</p>	<p>Paravojne snage stvarale su atmosferu straha i terora među nesrpskim stanovništvom Bosanske krajine vršeći krivična djela protiv bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata i njihove imovine, što je uključivalo silovanja, ubistva, pljačke i uništavanja imovine. Bavile su se ratnim profiterstvom i pljačkanjem. Srpske paravojne grupe učestvovala su i u borbenim operacijama 1. krajiškog korpusa VRS-a na području cijelog ARK-a, a od sredine juna 1992. na dalje i formalno su inkorporirane u strukturu VRS-a i stavljene pod njegovu komandu.</p>
<p>Činjenica 808: PB, par. 548</p>	<p>[P]ostojala [je] smisljena, dosljedna strategija etničkog čišćenja koju je sprovodila policija bosanskih Srba i druge vlasti bosanskih Srba protiv bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata. Ova politika prisilnog premještanja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata sa tog područja provodila se raznim sredstvima po cijelom ARK-u.</p>
<p>Činjenica 809: PB, par. 549</p>	<p>Vojska je napadala gradove i sela koji nisu bili vojni ciljevi. Snage bosanskih Srba vršile su napade, između ostalog, i u Prijedoru, Sanskom Mostu, Bosanskom Novom, Ključu, Tesliću i Kotor-Varoši. Konkretna svrha tih vojnih operacija bila je istjerivanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata. Dokazi ukazuju na to da preseljenje lica nije bila naprosto posljedica vojne akcije, nego upravo njen cilj.</p>
<p>Činjenica 810: PB, par. 549</p>	<p>Po izvođenju napada po gradovima i selima, sakupljani su muškarci, žene i djeca, bosanski Muslimani i bosanski Hrvati, a</p>

	potom su često razdvajani.
Činjenice 811-812: PB, par. 550	Nakon protjerivanja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, uslijedilo je masovno razaranje njihovih kuća i vjerskih ustanova. Taj proces etničkog čišćenja ubrzao se u oktobru 1992., kada su u opštinama Prijedor, Ključ i Kotor-Varoš aktivno i sistematski provođeni represija i protjerivanje ljudi.
Činjenica 816: PB, par. 558	U oktobru 1992. otprilike 158 zatočenih bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata iz logora Manjača razmijenjeno je u selu Turbe kod Travnika.
Činjenica 817: PB, par. 558	Zatočnici su takođe odvoženi u Karlovac prije i poslije zatvaranja logora u decembru 1992.
Činjenica 818: PB, par. 604	[P]olicija nije provela istragu o bombaškim napadima na privatne kuće i poslovne prostore [u Banjoj Luci].
Činjenica 819: PB, par. 605	SDS je izdao javno saopštenje da će radnje i poslovni prostori nesrba biti prenešene u posjed pripadnika vojske bosanskih Srba povratnika s fronta kao nagrada.
Činjenica 820: PB, par. 606	Jedna druga osoba nesrpske nacionalnosti dobila je potvrdu da je državni Crveni krst u ime Republike Srpske otuđio svu njegovu imovinu. Potvrdu je potpisao policajac koji je odnio stvari.
Činjenice 821-822: PB, par. 607	Ljudi nisu smjeli izaći iz Banje Luke sa više od tri stotine njemačkih maraka. Osim toga, opomenuti su da sa sobom ne odnose svoje stvari. Međutim, pri odlasku iz Banje Luke, nesrbi su pokušavali da sakriju dragocjenosti, na primjer, u kapute ili kutijice za kozmetiku. Na kontrolnim punktovima uvedena su ograničenja u sklopu kojih su ljude svlačili da bi ih pretresli.
Činjenice 823-826: PB, par. 104	Između maja i jula 1992. područja i sela u kojima su pretežno živjeli bosanski Muslimani i bosanski Hrvati – Hambarine, Kozarac, Kamičani, Biščani, Čarakovo, Briševo i Ljubija –

	<p>napala je vojska bosanskih Srba u sadejstvu s policijom i paravojnim grupama. Ti napadi uglavnom su započeli nakon što je istekao rok da nesrbi predaju oružje. Katkad bi se kao izgovor iskoristio neki incident koji su prouzrokovali nesrbi. Napadi su izvođeni jakim granatiranjem iz teškog naoružanja. Ciljane su i neselektivno granatirane kuće u muslimanskim selima i naseljima, što je dovelo do znatnih razaranja i civilnih žrtava. Mnogi preživjeli bježali su iz sela i sklanjali se u obližnje šume. Nakon granatiranja u sela su ulazili naoružani vojnici, pljačkali i palili kuće, te protjerivali ili ubijali neke od seljana koji su ostali u selima. U nekim situacijama silovane su žene.</p>
7. <u>Opština Prijedor</u>	
(a) <u>Preuzimanje vlasti u Prijedoru, 30. april 1992.</u>	
<p>Činjenica 827: PB, par. 104</p>	<p>Bosanski Muslimani i bosanski Hrvati iz opštine Prijedor nisu takvim oružanim napadima uspjeli pružiti efikasan otpor [napadima vojske bosanskih Srba u sadejstvu sa policijom i paravojnim grupama]. Nisu bili dovoljno dobro organizovani i nisu imali dovoljno oružja kojim bi se bili uspjeli suprotstaviti napadačima.</p>
(b) <u>Područje Hambarina</u>	
<p>Činjenica 828: PB, par. 407</p>	<p>Selo Bišćani se sastoji od zaselaka Mrkalji, Hegići, Ravine, Sredići i Duratovići.</p>
<p>Činjenica 829: PB, par. 407</p>	<p>Dana 20. jula 1992., [b]osanskim Muslimanima, mještanima sela Bišćani, saopšteno je da se okupe na raznim sabirnim punktovima u selu. Jedan sabirni punkt bio je u jednom kafiću u Bišćanima. [P]ripadnici vojske bosanskih Srba [su] na tom mjestu vatrenim oružjem ubili pet nenaoružanih muškaraca.</p>
<p>Činjenica 830: PB, par. 409</p>	<p>[O]tprilike 20. jula 1992. veći broj bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata ubijen [je] u operaciji snaga bosanskih Srba na</p>

	području Brda.
Činjenica 831: PB, par. 409	U jednom voćnjaku u selu Hegići [otprilike 20. jula 1992.] postrojeno je i iz vatrenog oružja ubijeno 12 lica.
Činjenica 832: PB, par. 409	[Oko 20. jula 1992.], [o]tprilike 20 lica ubijeno je na autobuskoj stanici između sela Alagići i Čemernica.
Činjenica 834: PB, par. 410	Do 1992. godine gotovo cijelo stanovništvo sela Čarakovo bili su bosanski Muslimani.
Činjenice 835-837: PB, par. 410	Dana 23. jula 1992. tenkovi vojske bosanskih Srba napali su Čarakovo, poslije nekoliko zahtjeva mještanima da predaju oružje koje su zadužili. [U] tom napadu ubijeno [je] najmanje 16 civila. Trojica su ubijena iz vatrenog oružja ispred svojih kuća.
Činjenica 839: PB, par. 411	Briševo je selo u mjesnoj zajednici Ljubija. Prije sukoba u njemu su živjeli uglavnom bosanski Hrvati.
Činjenica 840: PB, par. 411	Dana 27. maja 1992. selo je napadnuto minobacačima iz pravca Rasavaca i Oštre Luke, dva sela istočno od Biševa u kojima su bosanski Srbi bili u većini. Prije granatiranja vlasti bosanskih Srba na tom području zahtijevale su od mještana da im predaju sve oružje. Iako se radilo samo o lovačkim puškama i pištoljima u zakonitom posjedu, oružje je predato bosanskim Srbima u Rasavcima.
Činjenica 841: PB, par. 412	U ranim jutarnjim satima 24. jula 1992. vojska bosanskih Srba je napala Briševo. Minobacačke granate su padale na kuće, a mještani su se skrivali u podrumima. Granatiranje se nastavilo tokom dana, a sljedećeg dana artiljeriji se pridružila pješadija.
Činjenica 842: PB, par. 412	[Dana 24. jula 1992.], u napadu na Briševo ubijeno [je] najmanje 68 lica, od kojih su 14 bile žene.
Činjenica 843: PB, par. 406	[N]ajmanje osam muškaraca bosanskih Muslimana ubijeno vatrenim oružjem kada su pripadnici vojske bosanskih Srba 14.

	juna 1992. ušli u selo Jaskići.
(c) <u>Područje Kozarca, 24. maja 1992. i narednih dana</u>	
Činjenice 844-846: PB, par. 403	Ubijeno je više bosanskih Muslimana koji su bili zaposleni u policijskoj stanici Kozarac. Pacijenti u medicinskom centru u Kozarcu umrli su od posljedica rana zadobijenih u granatiranju i drugih povreda zadobijenih u napadu granatama na centar mjesta. Kada je jedan ljekar pokušao dogovoriti evakuaciju dva ranjena djeteta, od kojih su jednom obje noge bile potpuno smrskane, radijem mu je rečeno: "Umrte, balije, sve ćemo vas ionako pobiti."
Činjenica 847: PB, par. 405	Bosanski Muslimani su bili većinsko stanovništvo u selu Kamičani. Od 24. do 26. maja 1992. selo je napadala vojska bosanskih Srba. U tom periodu najmanje osam bosanskih Muslimana sakrivalo se u podrumu kuće Mehmeda Šahurića. Pripadnici vojske bosanskih Srba vatrenim oružjem su ubili te ljude kada su im otkrili skrovište. Njihovi leševi su kasnije pronađeni i utvrđen im je identitet.
(d) <u>Mjere koje su se preduzimale protiv nesrba u opštini Prijedor</u>	
Činjenica 848: PB, par. 625	[S]nage bosanskih Srba sredinom 1992. razorile [su] sela u opštini Prijedor u kojima su živjeli bosanski Muslimani - Bišćane, Kozarušu, Kamičane, Kevljane, Rakovčane, Čarakovo i Rizvanoviće. Kuće su opljačkane i zapaljane. Pripadnici VRS-a su na kamione tovarili stvari koje su pripadale vlasnicima nesrbima.
Činjenica 852: PB, par. 652	Krajem augusta 1992. pripadnici vojske bosanskih Srba upali su u rimokatoličku crkvu u Prijedoru i postavili eksploziv. U 01:00 sati aktiviran je eksploziv koji je razorio crkvu.
(e) <u>Zatočenički logori u opštini Prijedor</u>	
(i) <u>Zgrada SUP-a u Prijedoru, počev od 25. maja do negdje tokom septembra 1992.</u>	

Činjenica 858: PB, par. 863	Zatočenike iz SUP-a Prijedor policajci su [...] premjestili u logor Omarska.
Činjenica 859: PB, par. 863	Prije polaska, prisilili su ih da protrče kroz špalir policajaca.
(ii) <u>Logor Omarska, počev od 25. maja do negdje tokom septembra 1992.</u>	
Činjenica 860: PB, par. 837	Logor Omarska otvorile su civilne vlasti opštine Prijedor. Osoblje u njemu činili su uglavnom pripadnici policije, a moguće je da je među stražarima bilo i nešto vojnika, bosanskih Srba.
Činjenica 861: PB, par. 443	Zatočenici su neslužbeno bili podijeljeni u tri kategorije. Prva kategorija se sastojala od intelektualaca i političkih vođa iz zajednica u kojima su živjeli bosanski Muslimani i bosanski Hrvati, obilježeni za likvidaciju. Lica koja su se družila sa onima iz prve kategorije stavljana su u drugu kategoriju, a u trećoj kategoriji su bili zatočenici koji su, prema mišljenju vlasti bosanskih Srba, bili najmanje "krivi" i stoga na kraju pušteni na slobodu. Međutim, u praksi su u logoru bili zatočeni ljudi iz sve tri kategorije.
Činjenica 862: PB, par. 445	U logor Omarska zatvarani su istaknuti pripadnici lokalne zajednice bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, kao što je profesor Muhamed Čehajić, koji je bio predsjednik opštine Prijedor prije nego što su bosanski Srbi preuzeli vlast.
Činjenica 863: PB, par. 842	Među zatočenicima logora bilo je i maloljetnih i mentalno hendikepiranih pojedinaca.
Činjenica 864: PB, par. 839	U julu 1992. [Radoslav Brđanin] je, zajedno s više drugih lica među kojima su bili Radoslav Vukić, Stojan Župljanin i Predrag Radić, posjetio logor Omarska. Zatočene muškarce postrojili su, prisilili da pjevaju srpske pjesme i pozdravljaju srpskim pozdravom sa tri prsta.

<p>Činjenica 865: PB, par. 444</p>	<p>Negdje oko 29. maja 1992. u logor su prebačeni zatočenici iz kasarne u Benkovcu. Po dolasku je otprilike 120 lica strpano u jednu garažu na nekoliko dana. Dva mladića su se ugušila zbog uslova u garaži.</p>
<p>Činjenica 866: PB, par. 845</p>	<p>Zatočenike su ponižavali: jednog zatočenika su prisilili da udara glavom o zid. Drugi je morao lizati vlastitu krv. Jednoga je stražar sa bičem tjerao da nag hoda po "pisti". Fizički i mentalno hendikepirani zatočenici takođe su bili ponižavani, a neki su na kraju ubijeni. Zatočenicima su redovno prijetili smrću, ne izuzimajući ni žene. Zatočenike su vrijeđali na nacionalnoj osnovi.</p>
<p>Činjenica 867: PB, par. 847</p>	<p>U Omarskoj se često događalo da logorski stražari ili komandant logora žene prozovu napolje, nakon čega bi uslijedila silovanja i seksualno nasilje.</p>
<p>Činjenica 868: PB, par. 848</p>	<p>U logoru Omarska, u premlaćivanjima su učestvovali logorski stražari, na primjer Milutin Popović zvani Pop i Žarko Marmat.</p>
<p>Činjenica 869: PB, par. 848</p>	<p>Premlaćivanja bi bila gora na vjerske praznike, ili ako bi na frontu poginuo rođak nekog od stražara.</p>
<p>Činjenice 870-872: PB, par. 848</p>	<p>Komandir smjene Mlađo Radić zvani Krkan prisustvovao je premlaćivanjima, ali nije činio ništa da ih spriječi i upravo je on jednom prilikom organizovao špalir stražara koji će tući zatočenike. Štaviše, prilikom prozivanja imena zatočenika predviđenih za premlaćivanje bili su prisutni Žigić i Kvočka. Zatočenike su tukli i ljudi izvana koji su dolazili u logor, među njima srpski vojnici sa fronta, prilikom čega su logorski stražari stajali po strani.</p>
<p>Činjenica 873: PB, par. 932</p>	<p>U pravilu, hrana u Omarskoj jedva je bila dovoljna da se preživi. Zatočenici su dobijali samo jedan obrok dnevno: manji komad hljeba, čorbu i nešto kupusa. Hrana je obično bila pokvarena. Naprotiv, osoblje logora dobro se hranilo.</p>

<p>Činjenica 874: PB, par. 933</p>	<p>Voda koju su davali zatočenicima nije bila primjerena za ljudsku upotrebu: zapravo je posrijedi bila voda za industrijske potrebe. Zatočnici su usljed toga patili od crijevnih tegoba.</p>
<p>Činjenica 875: PB, par. 838</p>	<p>Ispitivanja u Omarskoj vodili su uglavnom službenici prijedorskog SUP-a. Neki su bili iz CSB-a Banja Luka, a neki iz vojske.</p>
<p>Činjenica 876: PB, par. 445</p>	<p>Dana 27. jula 1992. prozvali su [prof. Muhameda Čehajića] da izađe iz prostorije u kojoj je bio zatočen i odveli iz logora. Muhamed Čehajić se nije vratio i više nikad nije viđen.</p>
<p>Činjenica 877: PB, par. 445</p>	<p>Dr Esada Sadikovića, ljekara koji je ranije radio za UNHCR, opisali su kao harizmatiskog i izuzetno humanog čovjeka. U Omarskoj je pomagao zatočenicima kad god je mogao i smatrali su ga "moralnim i duhovnim uzorom". Jedne noći pojavio se jedan čuvar logora i rekao: "Doktor Eso Sadiković neka izađe i sa sobom ponese svoje stvari." Ostali zatočnici su znali da to znači da se neće vratiti. Svi su ustali i pozdravili se s njim.</p>
<p>Činjenica 878: PB, par. 445</p>	<p>[I] Muhamed Čehajić i Esad Sadiković izvedeni [su] kako bi bili ubijeni i [...] jesu ubijeni.</p>
<p>Činjenica 879: PB, par. 446</p>	<p>Krajem jula 1992. počelo je ubijanje zatočenika određenih zanimanja. Jedne noći su žrtve bili advokati, a poslije su za ubistvo bili određeni policajci i ljekari. Jedne noći krajem jula 1992. ubijen je veliki broj zatočenika sa područja Brda koje je nedugo prije bilo očišćeno.</p>
<p>Činjenica 880: PB, par. 506</p>	<p>U junu ili julu 1992., jedan stražar bosanski Srbin u logoru Omarska u maskirnoj uniformi tukao je Rizu Hadžalića teškim vojničkim čizmama i kundakom puške. Stražar je skakao po tijelu Rize Hadžalića dok ga nije usmrtio. Taj incident su vidjeli ostali zatočnici logora.</p>
<p>Činjenica 881: PB, par. 516</p>	<p>Dana 26. juna 1992. stražari u logoru Omarska pokušali su prisiliti Mehmedaliju Sarajlića, starijeg bosanskog Muslimana,</p>

	<p>da siluje jednu zatočenicu. Preklinjao ih je: “Nemojte, molim vas. Ona bi mi mogla biti dijete. Ja sam čovjek u godinama.” Stražari su se nasmijali i rekli: “Pokušaj prstom.” Začuo se vrisak i zvukovi batina, a potom je sve utihnulo. Stražari su ubili tog čovjeka.</p>
<p>Činjenica 882: PB, par. 517</p>	<p>Nepoznatog datuma poslije maja 1992. jedan naoružan čovjek je ušao u restoran logora Omarska u kojem su jeli zatočenicima. Otkrio je dojku jedne zatočenice, izvukao nož i nekoliko minuta ga povlačio preko njezine dojke. Ostali zatočenicima su suspregnuli dah jer su mislili da će joj svakog trenutka odrezati dojku. Logorski stražari koji su stajali sa strane smijali su se i očito uživali posmatrajući taj događaj.</p>
<p><u>(iii) Zatočenički logor Keraterm, počev od 25. maja do negdje tokom septembra 1992.</u></p>	
<p>Činjenica 883: PB, par. 849</p>	<p>Keraterm su osnovale civilne vlasti opštine Prijedor. U njemu je radilo osoblje SJB-a Prijedor i vojne policije iz Prijedora.</p>
<p>Činjenica 884: PB, par. 849</p>	<p>Kao i u Omarskoj, ispitivanja su vršili službenici CSB-a Banja Luka i pripadnici Banjalučkog korpusa.</p>
<p>Činjenica 885: PB, par. 849</p>	<p>Komandant logora bio je Sikirica.</p>
<p>Činjenica 886: PB, par. 849</p>	<p>Među stražarima su bili Nenad Banović zvani Čupo i Zoran Žigić. Jedan od komandira smjena bio je Damir Došen zvani Kajin.</p>
<p>Činjenica 887: PB, par. 850</p>	<p>U logoru Keraterm bilo je otprilike 4.000 zatočenika, uglavnom bosanskih Muslimana i Hrvata. Među zatočenicima su bila i dva Albanca, te jedan bosanski Srbin koji je bio optužen za neloyalnost. Na kraju su zatočenicima bili premješteni u Omarsku odnosno Trnopolje.</p>
<p>Činjenica 888: PB, par. 851</p>	<p>U logoru Keraterm, zatočenicima su tukli prilikom dolaska.</p>

Činjenica 889: PB, par. 851	Ljude su tukli drvenim toljagama, palicama za bejzbol, električnim kablovima i pendrecima.
Činjenica 890: PB, par. 851	Dva bivša policajca Muslimana pretučeni su lancima i metalnim šipkama.
Činjenica 891: PB, par. 851	Jedan od Albanaca preminuo je od posljedica premlaćivanja nakon nekoliko dana, kao i jedan zatočeni Srbin i jedan zatočenik miješanog, hrvatsko-srpskog porijekla.
Činjenica 892: PB, par. 852	Premlaćivanje i ponižavanje često se vršilo pred drugim zatočenicima.
Činjenica 893: PB, par. 852	U logoru Keraterm silovane su žene.
Činjenica 894: PB, par. 853	Premlaćivanja su vršili logorski stražari, naročito Nenad Banović Čupo. Pored njih, premlaćivanja su vršili i ljudi izvana koji su dolazili u logor.
Činjenica 898: PB, par. 512	U junu ili julu 1992., nekoliko drugih stražara u logoru Keraterm silovalo je jednu zatvorenicu na stolu u mračnoj prostoriji sve dok ona nije izgubila svijest. Sljedećeg jutra probudila se u lokvi krvi. ¹⁵⁰ U ovom logoru silovane su i druge žene.
Činjenice 899-901: BJ, par. 513	U augustu 1992. Slobodan Kuruzović, komandant logora Trnopolje, lično je organizovao da se jedna bosanska Muslimanka zatoči u istoj kući u kojoj je bila njegova kancelarija. Kuruzović je tu ženu silovao gotovo cijeli mjesec dana, skoro svake noći. U dvije prilike nožem ju je ubo u rame i nogu jer se opirala silovanju.
Činjenica 902: PB, par. 514	Bilo je još mnogo slučajeva silovanja u logoru Trnopolje od maja do oktobra 1992. Nisu svi počiniooci bili osoblje logora.

¹⁵⁰ BT-3, DP P1135, T. 6198-6199 (pod pečatom).

	Nekima je bilo dozvoljeno da uđu u logor.
Činjenica 903: PB, par. 514	Vojnici su iz logora izveli djevojke od 16 ili 17 godina i silovali ih u kamionu na putu za Kozarac.
Činjenica 904: PB, par. 514	Jednom prilikom silovana je jedna trinaestogodišnja bosanska Muslimanka.
Činjenica 905: PB, par. 514	Jedan pripadnik osoblja logora rekao je jednoj žrtvi silovanja da je rat i da se u vezi s tim ništa ne može uraditi.
(iv) <u>Zatočenički logor Trnopolje, počev od 25. maja do negdje tokom septembra 1992.</u>	
Činjenica 906: PB, par. 855	Trnopolje je postalo tranzitna stanica u procesu protjerivanja nesrpskog stanovništva iz Bosanske krajine. Mnogi ljudi iz Prijedora odvedeni su u Trnopolje nakon napada snaga bosanskih Srba na njihova sela, a drugi su u Trnopolje dolazili samoinicijativno, da bi potom u konvojima autobusima bili odvođeni s tog područja.
Činjenica 908: PB, par. 941	U logoru Trnopolje nije bilo ni kreveta ni ćebadi, zatočenici su spavali na podu. Neki su spavali i pod vedrim nebom.
Činjenica 909: PB, par. 450	[U] logoru Trnopolje izvršena [su] brojna ubistva. Velik broj zatočenika umro je od posljedica batinanja nakon što su ih stražari premlatili. Druge su stražari ubili puškama. [N]ajmanje 20 zatočenika izvedeno [je] iz logora i tamo ubijeno.
Činjenica 910: PB, par. 450	Logor Trnopolje službeno je zatvoren krajem septembra 1992., ali su neki zatočenici u njemu ostali duže.
(v) <u>Fudbalski stadion u Ljubiji, počev od 25 maja do negdje tokom septembra 1992.</u>	
Činjenica 911: PB, par. 413	Jedan policajac pod nadimkom "Stiven" pištoljem je iz blizine ubio Irfana Našića.
Činjenica 912: PB, par. 503	Jedan od policajaca bosanskih Srba potom je automatskom puškom otkinuo glavu Irfanu Nasiću. Rekao je: "Vidi, ovaj

	čovjek nema ni mozga.”
Činjenica 913: PB, par. 413	Ta dva zatočenika bila su izdvojena, odvedena na drugi kraj stadiona i tamo ubijena.
8. <u>Masakr na Vlašiću, 21. august 1992.</u>	
Činjenica 917: PB, par. 459	Žrtve su, prije nego što su likvidirane, plakale i preklinjale da im poštede život.
Činjenica 918: PB, par. 459	Leševi su padali u ponor ili su ih ostali bosanski Muslimani u njega gurnuli prije nego što su i sami bili smaknuti. U ponor su bačene granate kako ne bi bilo sumnje da će neko preživjeti.
9. <u>Opština Banja Luka, zatočenički logor Manjača od sredine maja 1992. do jula 1992.</u>	
Činjenica 919: PB, par. 747	Manjača je bila jedna od glavnih zatočeničkih lokacija u ARK-u, a u nju su slati zatočenici iz raznih opština ARK-a i drugih logora i zatočeničkih objekata na teritoriji ARK-a.
Činjenica 920: PB, par. 910	Zatočenike su držali u velikim pretrpanim štalama za stoku, u kojima su provodili većinu dana, sjedeći ili ležeći. Bilo je nešto slame i ćebadi, ali događalo se da neki zatočenici leže na golom betonu.
Činjenica 921: PB, par. 911	Logor je bio zaražen vašima.
Činjenica 922: PB, par. 913	Što se tiče vode, ono što su zatočenici dobijali bilo je tragično neadekvatno, kako količinom, tako i kvalitetom, jer je voda bila iz jezera.
Činjenica 923: PB, par. 913	Nezdrava voda uzrokovala je među logorašima crijevne i stomačne tegobe epidemijskih razmjera.
Činjenica 924: PB, par. 913	Među zatočenicima je bio i priličan broj dijabetičara, ljudi s visokim krvnim pritiskom i povrijeđenih. Međutim, "ambulanta" u logoru, u kojoj su radili logoraši, nije imala dovoljno lijekova

	ni sanitetskog materijala.
Činjenica 925: PB, par. 440	[O]d juna do novembra 1992. u logoru Manjača [je] najmanje 10 zatvorenika umrlo od posljedica batinanja ili sporadičnih ubistava.
Činjenica 926: PB, par. 452	Po dolasku prve grupe u logor Manjača policajci iz Sanskog Mosta su pretukli, a kasnije i ubili najmanje šest zatvorenika.
<u>10. Opština Sanski Most, 27. maj 1992. do kraja augusta 1992.</u>	
Činjenica 927: PB, par. 877	Nakon obilaska zgrade SUP-a od strane predstavnika Međunarodnog komiteta Crvenog krsta, premlaćivanja su postala rjeđa i vršili su ih samo jednom sedmično. Otada je dozvoljeno i da zatočenici primaju posjete svojih porodica.
Činjenica 928: PB, par. 881	Envera Burnića, Muslimana, bivšeg policajca, na Vidovdan (28. jun) izveli su napolje komandir smjene Martić, pripadnik srpske policije, i još jedan srpski policajac, pijan, i pretukli ga – rekli su mu da je metak preskup da bi ga potrošili na njega.
Činjenice 929-930: PB, par. 560	U opštini Sanski Most, predstavnici bosanskih Muslimana su se u periodu od juna do augusta 1992. nekoliko puta sastali sa opštinskim vlastima bosanskih Srba i predstavnicima SDS-a i tražili da opštinske vlasti bosanskih Srba organizuju konvoje kojima bi bosanski Muslimani mogli bezbjedno da napuste to područje. Vlasti su organizovale konvoj u kojem je bilo otprilike 2.000 Muslimana – muškaraca, žena, djece i staraca – koji su početkom augusta 1992. otišli za Travnik. U pratnji konvoja kojim je 2. i 3. septembra 1992. godine otprilike 2.500 bosanskih Muslimana – muškaraca, žena, djece i staraca – otišlo u Travnik bila je i civilna i vojna policija bosanskih Srba.
Činjenica 931: PB, par. 632	[U] maju 1992. Šesta sanska brigada napala [je] Mahalu, naselje u Sanskom Mostu u kojem su živjeli bosanski Muslimani. Poslije granatiranja Sanskog Mosta, pripadnici vojske i policije bosanskih Srba počeli su pljačkati kuće i poslovne prostore

	bosanskih Muslimana, a u nekim slučajevima i bosanskih Hrvata. Ručnim bacačima raketa, zvanim "zolje", oštećene su kuće i poslovni prostori. Šesta sanska brigada odgovorna je za miniranje poslovnih prostora u vlasništvu bosanskih Muslimana u Sanskom Mostu. Nisu preduzete nikakve mjere da se spriječi ili zaustavi nasilje.
Činjenica 932: PB, par. 633	Pripadnici snaga bosanskih Srba granatirali su sela u okolini opštine Sanski Most, između ostalih Hrustovo, Begići i Lukavice. Dana 31. maja 1992. u selo Begići došli su vojnici koji su opljačkali kuće i zapalili kuće i hambare.
Činjenica 933: PB, par. 655	Snage bosanskih Srba nanijele su znatnu štetu i džamijama u Sanskom Mostu. Pripadnici snaga bosanskih Srba razorili su 1992. džamije u selima Čapalj, Hrustovo, Lukavice, Kamengrad i Tomina.
11. Opština Teslić, počev od juna 1992. do oktobra 1992.	
Činjenica 934: PB, par. 519	Poslije 3. juna 1992. policajci su policijskim palicama, štapovima i drugim predmetima tukli muškarce, bosanske Muslimane, zatočene u zgradi SUP-a u Tesliću.
Činjenica 935: PB, par. 959	Zatočenike su držali u skladištu odakle uopšte nisu izlazili. Unutra je bilo vruće i zagušljivo. Morali su spavati na betonskom podu.
Činjenica 936: PB, par. 897	Premlaćivanja su vršili pripadnici rezervnog sastava policije bosanskih Srba i pripadnici paravojne grupe "Miće", a najgoru smjenu vodio je bosanski Srbin Tomo Mihajlović, rezervni policajac.
Činjenica 937: PB, par. 463	[U skladištu TO-a] [m]nogi zatočenici prozvani su i kasnije ubijeni.
Činjenica 938: PB, par. 523	U periodu od jula do oktobra 1992. pripadnici policije bosanskih Srba i VRS-a silovali su više bosanskih Muslimanki u opštini

	Teslić.
Činjenica 939: PB, par. 657	U Tesliću je rimokatolička crkva razorena u napadu srpskih snaga sredinom 1992.
12. Opština Kotor-Varoš, sredina 1992.	
Činjenica 941: PB, para. 501	Dana 25. juna [1992.], pripadnici vojske bosanskih Srba u maskirnim uniformama pustili su njemačkog ovčara na zatočenika Eneza Terzića ispred bolnice u Kotor-Varoši. Terzić je ozlijeđen, ali je preživio napad.
Činjenica 942: PB, para. 501	Na istom mjestu, ispred bolnice, jedan pripadnik vojske bosanskih Srba iz Mahovljana kladom je tukao nekoliko zatočenika dok nisu bez svijesti pali na zemlju. Dok ih je tukao, psovao im je "balijsku mater". Jedan pripadnik vojske bosanskih Srba koga su zvali "Mama" takođe je učestvovao u batinanju i naređivao zatočenicima da tuku jedan drugoga.
Činjenica 943: PB, par. 429	[U]bijena [su] najmanje tri muškarca, bosanska Muslimana, iz Dabovaca nakon što su pripadnici vojske bosanskih Srba uništili njihovo selo sredinom augusta 1992. Muškarce, koji su svi bili civili, vojnici su odveli na obližnje mjesto i smaknuli po kratkom postupku.
Činjenica 944: PB, par. 430	[S]redinom augusta 1992. [u]bijeno [je] najmanje osam civila, bosanskih Muslimana, u selu Hanifići. Snage bosanskih Srba okupile su te ljude i ubile ih iz vatrenog oružja u mjesnoj džamiji, koja je kasnije zapaljena. Na džamijskom groblju je iskopano osam leševa i utvrđen im je identitet.
Činjenice 945-946: PB, par. 823	[U policijskoj stanici u Kotor-Varoši] [z]atočenike su tukli pendrecima, kundacima, nogama stolica i šutirali ih. U nekim slučajevima, premlaćivanja su bila krajnje teška i dugotrajna. Jednog [...] zatočenika su prisilili da pojede vlasitu izjavu koju je napisao latinicom i prisilili ga da je ponovo napiše ćirilicom.
Činjenice 947-949:	U Kotor-Varoši su pripadnici vojske bosanskih Srba u junu ili

PB, par. 564	julu 1992. iz Lihovića protjerali bosanske Muslimane – muškarce, žene i djecu - u Čejavane, a potom su žene i djecu odvojili od muškaraca. Pripadnici vojske bosanskih Srba su žene i djecu bosanske Muslimane iz sela Šipure i Medare doveli da se priključe grupi žena i djece koji su se već okupili u Čejavanima. Potom su te dvije grupe kamionom odvezene u pilanu u Kotor-Varoši, gdje im se pridružila treća grupa žena i djece bosanskih Muslimana iz sela Hanifići i Čirkino Brdo. U pilani je okupljeno otprilike 150-200 djece, a vojnici su onima koje su prozvali iz cijele grupe naredili da se ukrcaju u jedan od tri autobusa koji su krenuli za Travnik.
Činjenica 950: PB, par. 565	Za Travnik je otišlo još nekoliko konvoja, a među njima je bio jedan koji je 25. augusta 1992. krenuo iz opštine Kotor-Varoš i još jedan koji je iz grada Kotor-Varoši krenuo krajem oktobra 1992.
Činjenica 951: PB, par. 565	Iz sela Grabovica je negdje sredinom ili krajem oktobra 1992. krenuo konvoj s civilima bosanskim Muslimanima, uglavnom ženama i djecom. Konvoj je prvo otišao u Vrbanjce, a potom je krenuo za Travnik s ostalih trinaest autobusa u kojima su bile uglavnom žene i djeca bosanski Muslimani iz Večića i okolnih sela.
Činjenica 952: PB, par. 651	U napadima snaga bosanskih Srba na sela u opštini Kotor-Varoš u junu i julu 1992., zapaljene su i minirane džamije u selima Vrbanjci i Hanifići.
Činjenica 953: PB, par. 651	Zapaljena je i rimokatolička crkva u Kotor-Varoši.
13. <u>Opština Ključ, od 27. maja 1992. i tokom juna 1992.</u>	
Činjenica 954: PB, par. 423	Pudin Han je selo u opštini Ključ, u kojem je prije sukoba živjelo otprilike 900 stanovnika, a gotovo svi su bili bosanski Muslimani.

<p>Činjenica 955: PB, par. 806</p>	<p>Vinko Kondić je bio načelnik SJB-a i član Kriznog štaba Ključa [i] [z]ajedno s "Todom" Gajićem, policijskim isljednikom, vršio je ispitivanja [u zgradi SUP-a].</p>
<p>Činjenice 956-957: PB, par. 814</p>	<p>[U školi "Nikola Mačkić"] [j]ednog zatočenika koji je krvario od batina prisilili su da sa poda poliže vlastitu krv, pred drugim zatočenicima. Zatočenike su tjerali da pokažu tri prsta, znak srpskog pozdrava.</p>
<p>Činjenica 958: PB, par. 561</p>	<p>U opštini Ključ organizovan je niz konvoja prije nego što je organizovan konvoj od otprilike 1.000 ljudi, među kojima su bile žene i djeca bosanski Muslimani, koji je krajem jula 1992. iz Ključa otišao za Travnik. [L]judi [su] morali nabaviti potrebne dokumente i [...] tim konvojem [je] otišlo vrlo malo vojno sposobnih muškaraca.</p>
<p>Činjenice 959-960: PB, par. 562</p>	<p>Konvoje za bosanske Muslimane i bosanske Hrvate koji su iz Ključa išli za Travnik organizovala je policija, koja je izdavala potrebne dokumente. Dana 11. septembra 1992. za Travnik je prevezeno otprilike 500 bosanskih Muslimana. U septembru su za Travnik otišla još najmanje dva konvoja, od kojih je jednim, koji je bio pretrpan, odvezeno 1.000 bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, čija imena su prije ukrcavanja prozvana sa spiska ljudi koji su platili prevoz.</p>
<p>Činjenica 961: PB, par. 563</p>	<p>Otprilike 2.500 bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata - većinom žena, djece i staraca - prevezeni su iz Ključa za Travnik 1. oktobra 1992. Pripadnici lokalne policije bosanskih Srba i vojske bosanskih Srba bili su na polazištu sa spiskom onih koji su platili koliko je od njih traženo i koji su prepisali svoju imovinu. Bosanski Srbi su pratili konvoj do jednog mjesta 25 kilometara udaljenog od Travnika, na kojem su zatražili novac i dragocjenosti od putnika, koji su potom pješice otišli u Travnik.</p>
<p>Činjenica 962: PB, par. 650</p>	<p>Snage bosanskih Srba uništile su džamije i druge ustanove namijenjene religiji u Ključu.</p>

Činjenica 963: PB, par. 650	Gradska džamija u Ključu uništena je zajedno sa minaretom jedne noći u augustu 1992.
Činjenica 964: PB, par. 650	Džamija u Biljanima zapaljena je ujutro 10. jula 1992. kada su snage bosanskih Srba napale selo.
14. <u>Opština Donji Vakuf</u>	
Činjenica 965: PB, par. 617	[V]ojska bosanskih Srba redovno [je] granatirala sela u opštini Donji Vakuf. Vojska bosanskih Srba je granatirala selo Prusac u augustu 1992.
Činjenice 966- 967: PB, par. 618	Sredinom 1992. pripadnici vojske bosanskih Srba provalili su u kuće u mjestu Donji Vakuf i okolnim selima u kojima su stanovali bosanski Muslimani i odnijeli njihovu imovinu i vrijedne stvari. Pripadnici vojske bosanskih Srba odvozili su plijen kamionima za prijevoz smeća i automobilima. [U] pljački [su] učestvovali i civili bosanski Srbi. [C]ivilna policija nije učinila ništa kako bi pljačku spriječila.
Činjenica 970: PB, par. 649	Tri od četiri džamije u selu Prusac oštećene su u augustu ili septembru 1992. Džamije su izrešetane mecima i uništeni su neki minareti.
Činjenica 971: PB, par. 649	Muškarci u uniformama JNA su 9. augusta 1992. razorili džamiju u zaseoku Šeherdžik. Od eksplozije su se urušili zidovi džamije, ali je dio minareta ostao.
Činjenica 972: PB, par. 649	Muškarci u sivomaslinastim uniformama zapalili su u junu 1992. džamiju u selu Sokolina.
Opština Bosanski Šamac	
Činjenica 973: PS, para. 179	Stvaranje Hrvatske zajednice Bosanska Posavina krajem 1991. godine, te osnivanje srpske opštine Šamac i Pelagićevo 29. februara 1992., pojačali su političku polarizaciju na nacionalnoj

	osnovi.
Činjenica 974: PS, par. 303	Na sjednici Skupštine opštine održanoj 28. marta 1992. u Obudovcu, Skupština srpskog naroda opštine Bosanski Šamac je izabrala članove Izvršnog odbora Srpske opštine Bosanski Šamac. Stevan Todorović je izabran za načelnika policije.
Činjenica 975: PS, par. 388	Stevan Todorović, kao načelnik MUP-a i član Izvršnog odbora, po funkciji [je] bio i član Kriznog štaba, te [...] je dolazio na sastanke tog tijela.
Činjenica 976: PS, par. 388	Miroslav Tadić, čim je 23. aprila 1992. postao komandant Štaba Civilne zaštite, po funkciji [je] postao i član Kriznog štaba.
Činjenica 977: PS, par. 395	Krizni štab nije imao direktnu kontrolu nad policijom.
Činjenica 978: PS, par. 656	Većina uhapšenih bili su nesrpski civili iz Bosanskog Šamca, naime bosanski Muslimani i bosanski Hrvati. Jedna kategorija uhapšenih civila, bile su žene, djeca i starije osobe, odvedene iz svojih domova i dovedene u Zasavicu.
Činjenica 979: PS, par. 680	[N]esrpski civili koji su bili zatočeni u logorima u Zasavici i kraće vrijeme u Crkvini, bili [su] lišeni slobode samovoljno [...]. Nesrpski civili su odvedeni u selo Zasavica gdje su ih čuvali stražari i odakle nisu mogli otići. Nisu izvedeni pred sudiju da bi osporili zakonitost svog zatočenja, niti je protiv njih vođen ikakav zakoniti krivični postupak. Nije postojala nikakva osnovana sumnja da su počinili neko krivično djelo. Nisu bili obaviješteni ni o kakvoj optužbi protiv njih, već su prisilno izvučeni iz svojih domova, pokupljeni i odvedeni u Zasavicu odakle nisu mogli otići.
Činjenica 980: PS, par. 694	Kemala Mehinovića su prilikom njegovog hapšenja, 27. maja 1992., u prisustvu njegove porodice, palicom i bokserom tukla

	dva srpska policajca, Zoran Paležica i Radulović.
Činjenica 981: PS, par. 697	Prilikom hapšenja Kemala Mehinovića 27. maja 1992., Stevan Todorović i njegov tjelohranitelj Goran nekoliko sati su pendrekom, bejzbol-palicom i metalnom šipkom po cijelom tijelu i glavi tukli [Kemala Mehinovića], Hasana Hadžialijagića, Admira Džakića i čovjeka imenom Srna, zvanog Kuba. Kemala Mehinovića su nekoliko puta puta prisilili da raširi noge i udarali ga u prepone rekavši mu da Muslimani ne treba da se množe. Zatim ga je Stevan Todorović pitao kojom rukom puca i potom mu kundakom puške slomio kažiprst.
Činjenica 983: PS, par. 719	Dana 28. aprila 1992. ili približno tog datuma, svjedokinja G odvedena je u jednu prostoriju u SUP-u u kojoj su se nalazila petorica muškaraca u različitim uniformama, a među njima su bili Radulović, Nikolić i Žvaka. Lugar joj je naredio da skine odjeću. Učinila je to vrlo polako i odjeću odložila na stol. Imala je menstruaciju. Jedan od muškaraca ju je opsovao i potom su joj naredili da legne na sto i raširi noge. Lugar je stajao pored stola i naredio joj da legne tako da joj njegov nož bude pod grlom. Potom su je bez prestanka tukli kaišem i palicom. Jedan muškarac ju je s jedne strane tukao kaišem, a drugi s druge strane palicom. Čitavo to vrijeme su je vrijeđali. Kod prvog udarca je nož skliznuo. Plakala je, a oni su jako pojačali muziku. Jedan od muškaraca je rekao da je treba rashladiti, pa se po njoj pomokrio. Dugo su je tukli, tako da je osjetila da gubi svijest. U jednom trenutku je pogledala prema vratima i ugledala Simu Zarića koji je stajao na vratima. On je zatim otišao, a ovi su nastavili da je tuku.

ČINJENICE U ZAHTJEVU ODBRANE:

<p>Činjenica A: PSK, par. 23</p>	<p>Nakon okupacije Kraljevine Jugoslavije 1941. godine, njemački nacistički režim stvorio je "Nezavisnu Državu Hrvatsku", na čelu s protivsrpskom ustaškom vladom. U savezu s Njemačkom i Italijom, hrvatski fašisti (ustaše) borili su se protiv srpskih monarhista (četnika) i komunista (Titovih partizana). Mnogi Srbi, kao i Židovi i druge ciljane grupe, sistematski su ubijani u logorima za istrebljenje zbog svoje vjere i nacionalnosti. Jedan od najozloglašnijih logora nalazio se u Jasenovcu u zapadnoj Slavoniji, sjeverno od opštine Prijedor, blizu granice Bosne i Hercegovine s Hrvatskom.</p>
<p>Činjenica B: PSK, par. 24</p>	<p>"Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina" postala je jedna od šest republika u sastavu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ), države nasljednice Kraljevine Jugoslavije. Uslijed stoljetne dramatične i složene historije Balkana, te političkih događaja u bivšoj Jugoslaviji nakon dva svjetska rata, stanovništvo Republike Bosne i Hercegovine uglavnom su činili Srbi, Hrvati i slavenski Muslimani. Bez obzira na razlike u kulturnoj baštini i vjerskim običajima, te tri grupe su imale mnogo toga zajedničkog i većinom živjele u mirnoj koegzistenciji.</p>
<p>Činjenica C: PSK, par. 26</p>	<p>Ujesen 1990. godine, ključni akteri u političkom životu Bosne i Hercegovine postale su tri nove stranke utemeljene na načelu nacionalne pripadnosti: Hrvatska demokratska zajednica (u daljnjem tekstu: HDZ), Stranka demokratske akcije (u daljnjem tekstu: SDA) i Srpska demokratska stranka (u daljnjem tekstu: SDS).</p>
<p>Činjenica D: PSK, par. 27</p>	<p>Za vrijeme kampanje prije izbora 18. novembra 1990. godine, HDZ, SDA i SDS neslužbeno su se dogovorile da se neće boriti jedna protiv druge, već da će svoju kampanju usmjeriti protiv Saveza komunista, socijaldemokrata i drugih nenacionalnih stranaka.</p>

<p>Činjenica E: PSK, par. 28</p>	<p>Kada su glasovi prebrojani, postalo je jasno da su HDZ, SDA i SDS nadmoćno pobijedile u većini od 109 opština Bosne i Hercegovine. Tri pobjedničke stranke ubrzo su svoj predizborni međustranački dogovor proširile na podjelu najvažnijih položaja na svim nivoima, od državnog do regionalnog i opštinskog nivoa.</p>
<p>Činjenica F: PSK, par. 36</p>	<p>Kao odgovor na to, srpski poslanici u Skupštini proglasili su 24. oktobra 1991. godine zasebnu "Skupštinu srpskog naroda" koja je tražila da se organizuje plebiscit na kojem će se srpski narod Bosne i Hercegovine izjasniti o tome da li želi ostati u jugoslovenskoj federaciji.</p>
<p>Činjenica G: PSK, par. 44</p>	<p>Opština Prijedor nalazi se u sjeverozapadnom dijelu Bosne i Hercegovine, koji nosi ime Bosanska Krajina. Glavna opštinska cesta i željeznička pruga povezuju Prijedor s Banjom Lukom na jugoistoku i Bosanskim Novim na sjeverozapadu, na granici s Republikom Hrvatskom. Druga najveća cesta u opštini povezuje Prijedor sa Sanskim Mostom, koji se nalazi južno od ove opštine. Prijedor je najveće naseljeno mjesto u opštini.</p>
<p>Činjenica H: PSK, par. 45</p>	<p>Opština Prijedor je stoljećima bila naseljena pretežno Srbima, Muslimanima i Hrvatima. Svaka grupa je u nekom dijelu opštine bila u većini, a u drugim dijelovima su bile izmiješane. Suživot Srba, Muslimana i Hrvata u opštini Prijedor uglavnom je bio miran, čak i za vrijeme velikih geopolitičkih promjena na Balkanu krajem devetnaestog i početkom dvadesetog stoljeća.</p>
<p>Činjenica I: PSK, par. 46</p>	<p>U Drugom svjetskom ratu, kada su Jugoslaviju okupirale Njemačka i Italija, opština Prijedor zvanično je ušla u sastav gorepomenute "Nezavisne Države Hrvatske" na čijem čelu je bila protivrpska ustaška vlada. U toj opštini su njemački nacistički režim i ustaše, u saradnji s dijelom muslimanskog stanovništva, počinili brojne masakre. Oni Hrvati i Muslimani koji su stali na stranu pretežno srpskih partizanskih snaga, koje su bile posebno jake u brdovitom i šumovitom području sjeveroistočno od Kozare, takođe su postali žrtve. Hiljade bosanskih Srba, Židova i</p>

	pripadnika drugih ciljanih grupa poslate su u koncentracione logore kojima su upravljale snage njemačkog nacističkog režima i ustaše.																																
Činjenica J: PSK, par. 47	Nakon Drugog svjetskog rata, partizanski otpor u Prijedoru poprimio je gotovo mitske dimenzije. U spomen na te događaje, početkom 70-ih je u čast poginulih partizana i civila podignut poznati spomenik na Kozari.																																
Činjenica K: PSK, par. 48	Sistematski rad maršala (Josipa Broza) Tita, vođe komunističke Jugoslavije osnovane deklaracijom u Jajcu 29. novembra 1943., na poticanju prijateljstva među jugoslovenskim narodima uticao je na javno mnijenje, posebno svijest mlađih generacija. U opštini Prijedor poticala se međunacionalna tolerancija i povjerenje. Brakovi i prijateljstva osoba različitih nacionalnosti bili su česta pojava. Prije višestranačkih izbora u novembru [1990.] i neposredno nakon njih, u opštini je vladao međunacionalni mir.																																
Činjenica L: PSK, par. 117	<p>Postoje i svjedočenja o tome da je u proljeće i ljeto 1992. godine Sekretarijat za narodnu odbranu počeo popunjavati rezervne policijske jedinice. To potvrđuje i izvještaj načelnika SJB-a Sime Drljače iz januara 1993. iz kojeg se vidi kretanje brojnog stanja u tim jedinicama u periodu od aprila do decembra 1992. godine. U vezi s periodom na koji se odnosi Optužnica, u izvještaju se navodi sljedeće:</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th><u>Mjesec</u></th> <th><u>Aktivni milicionari</u></th> <th><u>Rezervni milicionari</u></th> <th><u>Ukupno</u></th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>april</td> <td>145</td> <td>308</td> <td>453</td> </tr> <tr> <td>maj</td> <td>145</td> <td>1447</td> <td>1663</td> </tr> <tr> <td>juni</td> <td>148</td> <td>1607</td> <td>1755</td> </tr> <tr> <td>juli</td> <td>153</td> <td>1459</td> <td>1612</td> </tr> <tr> <td>august</td> <td>171</td> <td>1383</td> <td>1554</td> </tr> <tr> <td>septembar</td> <td>177</td> <td>1396</td> <td>1573</td> </tr> <tr> <td>oktobar</td> <td>180</td> <td>995</td> <td>1175</td> </tr> </tbody> </table> <p>Posebno upada u oči povećanje broja rezervnih policajaca u maju u odnosu na april. U izvještaju od 30. aprila 1992., koji je potpisao Simo Drljača, čak se kaže da je tog dana: "mobilisano [...] 10</p>	<u>Mjesec</u>	<u>Aktivni milicionari</u>	<u>Rezervni milicionari</u>	<u>Ukupno</u>	april	145	308	453	maj	145	1447	1663	juni	148	1607	1755	juli	153	1459	1612	august	171	1383	1554	septembar	177	1396	1573	oktobar	180	995	1175
<u>Mjesec</u>	<u>Aktivni milicionari</u>	<u>Rezervni milicionari</u>	<u>Ukupno</u>																														
april	145	308	453																														
maj	145	1447	1663																														
juni	148	1607	1755																														
juli	153	1459	1612																														
august	171	1383	1554																														
septembar	177	1396	1573																														
oktobar	180	995	1175																														

	stanica milicije sa 1587 pripadnika".
Činjenica M: PSK, par. 120	Krizni štab ARK-a je 11. maja 1992. godine produžio "rok za predaju nelegalno nabavljenog oružja" do "14.05.1992. godine u 24:00 sata". U dokumentu se kaže da je rok produžen "na zahtjev građana svih nacionalnosti, a obrazložen željom da se oružje vrati na miran način i bez intervencije policije" a "[p]oslje isteka roka oružje će oduzimati radnici [CSB ARK-a], a prema onima koji se ogluše o poziv Kriznog štaba bit će preduzete najoštrije sankcije."
Činjenica N: PSK, par. 159	<p>Postoji veliki broj dokumentarnih dokaza koji dokazuju da je Krizni štab osnovao zatočeničke logore i odlučivao o tome ko će njima upravljati. U vezi s logorom Omarska, u naredbi Sime Drljače, načelnika SJB-a Prijedor, od 31. maja 1992. piše sljedeće:</p> <p style="padding-left: 40px;">Radi što bržeg i efikasnijeg uspostavljanja mira na području opštine Prijedor, a u skladu s odlukom Kriznog štaba, naređujem sledeće:</p> <p style="padding-left: 40px;">1. Kao privremeno sabiralište za lica koja se zarobe u borbi ili budu lišena slobode na osnovu operativnih saznanja službi bezbjednosti, određuje se prostor industrijskog kruga površinskog kopa rudnika Omarska [...].</p> <p>[N]a spisku primalaca koji se nalazi na posljednjoj stranici ovog naređenja na prvom mjestu nalazi Krizni Štab Prijedor.</p>
Činjenica Q: PSK, par. 349	[U]brzo nakon preuzimanja vlasti 30. aprila 1992., Krizni štab na čelu s dr. Stakićem preuzeo [je] ulogu Skupštine opštine.
Činjenica R: PSK, par. 351	U cijelom periodu u kojem Skupština opštine nije radila, Krizni štab, kasnije Ratno predsjedništvo, bio je najviši organ vlasti u opštini sa ne samo zakonodavnim već i izvršnim ovlašćenjima. Prema svjedočenju Slobodana Kuruzovića: "[o]d 29. aprila pa dalje [...] najvišu vlast u opštini je imala Skupština opštine, odnosno Krizni štab, odnosno poslije toga Ratno predsjedništvo". Na osnovu zaključaka koje je usvojio Krizni štab ARK-a, krizni štabovi su se od 18. maja 1992. godine smatrali "najviši[im]

	organ[ima] vlasti na području "opština".
Činjenica S: PSK, par. 379	Dana 31. maja 1992., načelnik SJB-a Prijedor Simo Drljača naredio je da se otvori zatočenički objekt u Omarskoj i naveo da je naređenje izdato "u skladu sa Odlukom Kriznog štaba".
Činjenica T: PSK, par. 385	Osim što je koordinirao obezbjeđenje logora, iz dokumentarnih dokaza se vidi da je Krizni štab zabranio oslobađanje zatočenika iz logora i spriječio njihov povratak u Prijedor.